The image shows the cover of a spiral-bound notebook. The cover is a light beige or cream color with a subtle, repeating pattern of the word 'emil' in a small, light font. The spiral binding is on the left side, with the metal wire visible through a series of holes. The text is centered on the cover.

Vývojová psychologie I

prezentace přednášek

Pavel Humpolíček

Psychologický ústav FF MU

Základní literatura

- 📖 **Langmeier, J., Krejčířová, D. (1998) Vývojová psychologie. Praha: Grada**
- 📖 **Langmeier, J., Matějček, Z. (1968, 1974): Psychická deprivace v dětství. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství.**
- 📖 **Říčan, P. (2004). Cesta životem. Praha: Portál.**
- 📖 **Švancara, J. (1973, 1981). Kompendium vývojové psychologie. Praha: SPN.**
- 📖 **Švancara, J. (1983): Psychologie stárnutí a stáří. Učební text. 2. vyd., Praha SPN.**
- 📖 **Vágnerová, M. (2000). Vývojová psychologie, Portál: Praha.**

Doporučená literatura

- 📖 Bouchalová, M. (1987). Vývoj během dětství a jeho ovlivnění. Praha: Avicenum.
- 📖 Černoušek, M. (1990). Děti a svět pohádek. Praha: Albatros.
- 📖 Hoskovec, J., Hoskovcová, S. (2000). Malé dějiny české a středoevropské psychologie. Praha: Portál. str.105 –121
- 📖 Kotásková, J.: Analýza dětské hry a její využití ve výzkumu. Čs. Psychologie, 1969, 5, str. 460-473.
- 📖 Langmeier, J. (1991). Vývojová psychologie pro dětské lékaře. Praha: Avicenum.
- 📖 Millarová, S. (1978). Psychologie hry. Praha: SPN.
- 📖 Piaget, J. , Inhelderová, B. (1997). Psychologie dítěte. Praha: Portál.
- 📖 Pouthas, V., Jouen, F. (2000). Psychologie novorozence - chování nejmenšího dítěte a jeho poznávání. Praha: Grada. str. 93 -105
- 📖 Pouthas, V., Jouen, F. (2000). Psychologie novorozence. Praha: Grada.
- 📖 Příhoda, V. (1967–1974). Ontogeneze lidské psychiky, I. - IV. Praha: SPN.
- 📖 Říčan, P. (1991). Cesta životem. Praha: Pyramida.
- 📖 Švancara, J. (1993). Geneze systémů empirické psychologie. Brno: MU.
- 📖 Švancarová, L., Švancara, J. (1980): Vývoj dětských grafických projevů. In: Josef Švancara a kol.: Diagnostika psychického vývoje. 3. vydání. Praha, Avicenum, str. 197-216.
- 📖 a další...

VP jako věda

 Postavení v rámci věd

 Předmět

 Cíl

 Metody

 Terminologie

 Teorie

Postavení VP v rámci věd

- 📄 Vztah k ostatním **psychologickým disciplínám** (obecná psychologie, ps. osobnosti, sociální ps., psychopatologie, metodologie)
- 📄 **Hraniční vědecké disciplíny** (filozofie, neurovědy, biologické vědy, etologie)
- 📄 **Aplikace** (klinická ps., poradenská ps., pedagogika, pediatrie, psychodiagnostika, psychoterapie)

Uplatnění vývojového psychologa

- ☰ Dětská zařízení
- ☰ dětské domovy
- ☰ diagnostické ústavy
- ☰ ústavy sociální péče
- ☰ pedagogicko-psychologické poradny
- ☰ poradenská centra
- ☰ domovy pro seniory
- ☰ ....

Předmětné okruhy VP

📄 H. Schmidt (1978)-dle časového měřítka:

📄 studium **fylogeneze** lidské psychiky (různé druhy živočichů, evoluční řada)

📄 studium **antropogeneze** psychiky (vývoj duševna lidí, různé historické etapy a civilizační okruhy)

📄 studium **ontogeneze** psychiky člověka (od početí do smrti)

📄 studium **aktuální geneze** vývoje psych.procesů

Cíl

- ☞ Poznání souvislostí a pravidel vývojových změn v jednotlivých oblastech lidské psychiky
- ☞ V užším pojetí: studium všech změn, k nimž dochází v průběhu života člověka – evolučních i involučních.
- ☞ Langmeier, Krejčířová (1998):
  1. Popsat vývojové změny, které jsou charakteristické pro určité vývojové stupně.
  2. Z takto popsaných údajů odvodit obecné zákonitosti, které se týkají vývoje základních psychických struktur a příčinných souvislostí v celém průběhu vývoje člověka.
  3. Vytvořit jednotnou teorii, která by dovolovala z malého počtu základních předpokladů odvodit co nejvíce faktů, tj. Umožňovala by vysvětlení pozorovaného a předvídání dosud neprokázaného.

Metodologie

Výzkumné plány (design):

 A. Průřezové

 Longitudinální

 Zrychlené longitudinální

 B. Retrospektivní (Anamnestické)

 Prospektivní (Katamnestické)

Metodologie

 Metody:

 Pozorování

 Experiment

 Analýza subjektivních sdělení: rozhovor,
dotazník

 Případová studie

Základní pojmy I

- 📄 Vývoj
- 📄 **Psychický vývoj**
- 📄 Vývojová změna
- 📄 *Diferenciace*
- 📄 *Integrace*
- 📄 *Interiorizace*
- 📄 *Fixace*
- 📄 Vývojová krize
- 📄 Senzitivní fáze

Základní pojmy II

Oblasti psychického vývoje:

 1. Biosociální vývoj

 2. Kognitivní vývoj

 3. Psychosociální vývoj

Činitelé psychického vývoje:

 dědičnost, faktory vnějšího prostředí

 (*související pojmy: genotyp, fenotyp, socializace*)

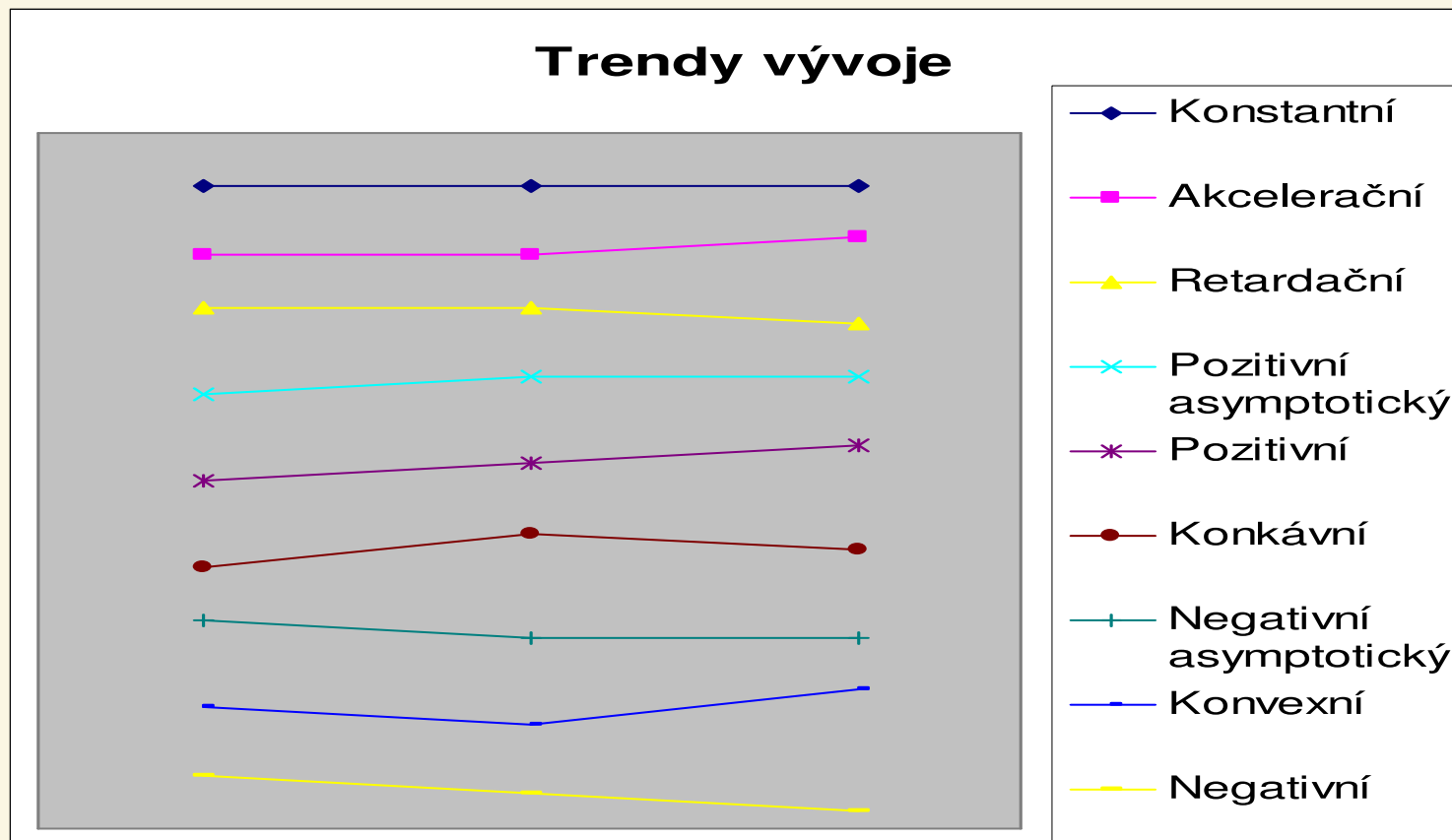
Způsob realizace psychického vývoje:

 zrání, učení

Modely vývoje

Průběhové modely vývoje pro třístupňové vývojové gradienty

(Švancara, 1973)

Periodizace životní dráhy člověka

- 📄 Rozčlenění životní dráhy člověka na určité fáze
- 📄 ? 1 kritérium (které) x více kritérií
- 📄 starší x novější periodizační systémy
- 📄 principy periodizace

Periodizace životná dráhy člověka

Švancara (1978)	Vágnerová (2000)	
Prenatální období (početí až narození)	Prenatální období	Fáze oplození (0. – 3.t)
		Embryonální období (4. - 12. t)
		Fetální období (12.t - narození)
Novorozenecké období (do 6 týdnů)	Novorozenecké (přibližně 1 m)	
Kojenecké období (do 1 roku)	Kojenecký věk (do 1 roku)	
Batolivý věk (1-3)	Batolecí věk (1-3)	
Předškolní věk (3-6)	Předškolní věk (3-6)	
Školní věk (6-11)	Školní věk	Raný školní věk (6/7-8/9)
		Střední školní věk (8/9-11/12)
		Starší školní věk (11/12-15) = Pubescence
Pubescence, dospívání (11-15)	Pubescence	
Adolescence (15-20)	Adolescence (15-20)-ind.variabilita	
Mladá dospělost (20-30/32)	Období mladé dospělosti (20-35)	
Střední dospělost (30/32-46/48)	Období střední dospělosti (35-45)	
Stárnutí (46/48-65)	Období starší dospělosti (45-60)	
Stáří (65-)	Období raného stáří (60-75)	
Vysoký věk (75 -)	Pravé stáří (75-)	

Vývojové teorie

---

1. Teorie determinace duševního vývoje

 a) Teorie empiristické (exogenistické)

 b) Teorie nativistické (endogenistické)

- Racionalistické
- Iracionalistické (instinktivistické, hedonistické)

 c) Teorie interakční (syntetické, dialektické)

2. Teorie periodizace duševního vývoje

3. Teorie individuace duševního vývoje

„Nature versus nurture“

📄 Environmentalismus x Hereditarismus (F. Galton)

📄 zkoumání dvojčat: Lurija, Švancara, Eysenck

📄 konvergence směrů - 3 hypotézy (Švancara):

1. Gaussova křivka
2. Psychické stavy x chování v sociálním kontextu
3. Stupeň vývoje

Nejznámější vývojové teorie (Periodizace vývoje)

- 📄 S. Freud - Teorie psychosexuálního vývoje
- 📄 E.H. Erikson - Epigenetická stádia
- 📄 M. Mahlerová – Teorie psychosexuálního zrání (do 3 let věku)
- 📄 J. Piaget (vývoj myšlení, t. morálního vývoje)
- 📄 L. Kohlber (t. morálního vývoje)
  - C. Gilliganová (t. morálního vývoje)

TEORIE A JMÉNA

TEORIE A JMÉNA: Historie

📖 **Jan Amos KOMENSKÝ (1592-1670)**-filozofické základy vzdělávání, věkové zvláštnosti u dětí, každodenní pozorování dítěte, rozlišil vývoj.období (po 7 letech: dítě, pachole, mládenec, jinoch, muž, starý muž, kmet)

📖 **John LOCKE (1632-1704)**-empirismus, „tabula rasa“, zkušenost, asociace, opakování, imitace, odměny a tresty

📖 **Jean Jacques ROUSSEAU (1712-1778)**- přirozená a svobodná výchova, rozpoznání a rozvoj individuálních schopností dítěte, konzervativismus ve výchově dívek (výchova tělesná a mravní)

TEORIE A JMÉNA: Historie

- 📄 **Philibert Gueneau de Montbeillard**-pozorování vývoje vl. syna (1777)-“Histoire naturelle“
- 📄 **Dietrich TIEDEMANN**-biografické záznamy (1798)
- 📄 **Hyppolyt Taine**-článek o vývoji dětské řeči (1876), zásady systematického pozorování
- 📄 **Charles DARWIN (1809-1882)**-záznamy pozorování vlastního syna, dětství jako pramen informace o vývoji druhu, deníkové záznamy
- 📄 **Wilhelm Thierry PREYER (1841-1897)**-embryolog a fyziolog, jednota fylogeneze a ontogeneze, dědičnost jako faktor ontogeneze, dílo: „Duše dítěte“

TEORIE A JMÉNA

 Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827) -švýcarský pedagog, péče o zanedbané děti v ústavech, důraz na práci a gramotnost, učení pozorováním, názornost, rozvoj myšlení a řeči

 Granville Stanley HALL (1844-1924) - laboratoř v Baltimore, předseda APA, vydavatel American Journal of Psychology, teorie rekapitulace, „otec adolescence“, dílo: „Mládí“, „Stáří-poslední polovina života“

 James Mark BALDWIN (1861-1934) - zakl. psychol. laboratoře v Torontu, Baldwinův efekt, dílo: „Mentální vývoj dítěte a lidstva“

TEORIE A JMÉNA

- 📄 **Sir Francis GALTON (1822-1911)** - antropologie a psychologie, zab. se dědičností, genialitou a individuálními rozdíly,
- 📄 **Alfred BINET (1857-1911)** - Pařížská škola, psycholog a fyziolog, první zkouška pro měření intelektu u dětí, ředitel laboratoře na Sorbonně, experimentální psychologie, paměť, myšlení,
- 📄 **Lewis Madison TERMAN (1877-1956)** - amer. psycholog a pedagog, úprava Stanford-Binetova testu, zabýval se genialitou a nadanými dětmi
- 📄 **William STERN (1871-1938)** - psychologie raného dětství, vývoj řeči, zkoumání kognitivních schopností u dětí, „intelligenční kvocient“, dílo: „Dětská řeč“, „Psychologie raného dětství“, „Psychologické metody zkoumání inteligence a jejich užití u školních dětí“

TEORIE A JMÉNA

📄 **Edouard CLAPARÈDE (1873-1940)** – švýcarský lékař a pedagog, ženevská škola, experim. psychologie., psychologie dítěte. Institut J.J. Rousseaua

📄 **Jean PIAGET (1896-1980)** - švýcarský psycholog, ženevská škola, adaptace (asimilace x akomodace), teorie kognitivního vývoje, morální vývoj

📄 **Karl BÜHLER (1879-1963)**- (rakouský původ, USA), vyšel z würzburgské školy, profesorem vídeňské univerzity, Vídeňská škola, vývoj dítěte: nejdůležitější zvláštnosti, vývoj myšlení, řeči, návyků, zobrazovacích schopností,

📄 **Charlotte BÜHLER (1893-1974)**- (rakouský původ, USA), Vídeňská škola, terénní výzkumy, životní dráha člověka, vrchol života, s **Hildegardou Hetzer**- vídeňské vývojové testy (1932)

TEORIE A JMÉNA

- 📄 **John Broadus WATSON (1878-1958)** - behaviorismus, učení, podmíněné reakce, novorozenci,
- 📄 **Arnold Lucius GESELL (1880-1961)** – výzkumy dvojčat, předškolní děti, vývoj dětí v útlém věku, klasický vývojový test. Popsal zákonitosti vývoje.
- 📄 **Eduard SPRANGER (1882-1963)** - německý psycholog a pedagog, typologie osobnosti, duchovědná psychologie
- 📄 **Kurt LEWIN (1890-1948)** - amer. psycholog něm. původu, teorie pole, vývoj jako sociální lokomoce, topologická psychologie, dynamická teorie osobnosti, vektory, řešení konfliktu
- 📄 **Heinz WERNER** - celostní psychologie, organismická vývojová psychologie, (ortogeneze)

TEORIE A JMÉNA

- 📄 **Lev Semjonovič VYGOTSKIJ (1896-1934)** - ruský psycholog a pedagog, myšlení řeč, zóna nejbližšího vývoje
- 📄 **Alexander Romanovič LURIJA (1902-77)** - jednovaječná dvojčata, psycholingvistika, patologie vyšší nervové činnosti, paměť a její poruchy

TEORIE A JMÉNA

 Hans Jürgen EYSENCK (1916-1997)-experim.
psychologie, psychopatologie

 Manželé PAPOUŠKOVI -začátky učení kojenců a
dětí, intuitivní rodičovské chování, experimentální vývojová
psychologie, **Hanuš Papoušek**-český lékař a pediatr

 René ZAZZO-autor Testu zvířat (projektivní metoda
osobnosti, postojů a vztahů)

 Pierre Teilhard de Chardin

 Rolf OERTER - vývoj dětské hry

Teorie a jména

- ☞ **Sigmund FREUD**-teorie psychosexuálního vývoje
- ☞ **Jean PIAGET**-genetická epistemologie, morální vývoj
- ☞ **Erik Homburger ERIKSON**-epigenetická teorie vývoj
- ☞ **Margaret MAHLEROVÁ**-vývoj psychického já ve vztahu matka dítě
- ☞ **Lawrence KOHLBERG**-teorie morálního vývoje
- ☞ **John Edward Mosty BOWLBY**-britský psychiatr, zabýval se vztahem rodič-dítě, attachment theory
- ☞ **Robert J. HAVIGHURST** (1900-1991) - tzv. vývojové úkoly, 3 zdroje vývojových požadavků

Teorie a jména: česká vývojová psychologie

- 📄 **František Čáda (1865-1918)**-pedagog a psycholog, zakladatel vývojové psychologie u nás, zabýval se: dětskou kresbou, řečí aj.
- 📄 **Václav Příhoda (1889-1979)**-pedagogika a vývojová psychologie, dílo: „Ontogeneze lidské psychiky“
- 📄 **Brněnská škola (Rostohar, Kratina, Chmelař, Konečný, Kolářiková)**
- 📄 **Langmeier, Matějček, Švancara, manželé Papouškovi, Krejčířová, Vágnerová**

TEORIE A JMÉNA: Brněnská škola

- **Mihailo ROSTOHAR (1878-1966)** - studie z vývojové psychologie, psychologické základy čtení, intenzivní rozvoj výzkumu dítěte v Brně, 1933-výroční sjezd výzkumu dítěte, zakl. PsÚ v Brně (1926)
- **Ferdinand KRATINA (1885-1944)** - filozof a psycholog, eidetická vloha u mládeže, celostní a tvar.psychologie
- **Vilém CHMELAŘ (1892-1989)** - výzkum vývoje optické a akustické pozornosti, utváření kresebných pohybů, vnímání a poznávání předmětů
- **Ludmila Koláříková (1909-68)** - vývoj.ps., předškolní věk,
- **Robert Konečný (1906-81)**

Semináře

VÝVOJ A FUNKCE POHÁDEK V DĚTSTVÍ A DOSPÍVÁNÍ

- Charakteristické rysy klasické pohádky
- význam pohádek pro psychologii
- význam pro vývojovou psychologii
- význam pohádky pro dítě a jeho vývoj
- různé formy sdělování pohádky a jejich význam
- autoři zabývající se pohádkami z psychologického pohledu

VÝVOJ A FUNKCE HRY V DĚTSTVÍ A DOSPÍVÁNÍ

- ☞ charakteristické rysy hry
- ☞ teorie hry
- ☞ vývoj hry (podoba hry v jednotlivých vývojových obdobích)
- ☞ vývoj hry: a) z hlediska sociální interakce
b) z hlediska struktury a obsahu
- ☞ typy her
- ☞ funkce hry (význam pro fyzický vývoj a motoriku, kognitivní, emoční a sociální vývoj)

Vývoj dětské kresby

- 📄 psychologický význam kresby (obecně a vývojově psychologický, diagnostický, terapeutický)
- 📄 charakteristika v jednotlivých vývojových stádiích (zobrazovací schopnosti, zobrazované objekty, způsob ztvárnění, zájem o kresbu,)
- 📄 stadia vývoje dětské kresby
- 📄 příklady kresebných diagnostických technik

METODOLOGIE

4 skupiny metod:

- 1. **Retrospektivní (Anamnestická) m.:** výběr dětí n. dospělých s jistými poruchami chování; hledají výskyt deprivace v jejich anamnézách
- 2. **Anterospektivní (Katamnestická) m.:** opačný postup; známe stav dětí v urč. výv. úseku a zjišťujeme, co se s nimi stalo dál (faktor prostředí je zde - nezávislá proměnná, chování je závislá p.)
- 3. **Bezprostřední sledování chování dítěte:** jednorázová pozorování chování dítěte vystaveného deprivacním podmínkám v urč. nedlouhém čas. úseku (např. pobyt v ústavu - odloučení od matky)
- 4. **Podélné (průběžné longitudinální) studie:** nejnáročnější; nejlépe zachycují dynamiku vývoje děts. osobnosti za podmínek deprivace

Znát rozdíly: **Longitudinální vs. Průřezové**

A spiral-bound notebook with a light brown, textured cover and a silver metal spiral binding on the left side. The notebook is open to a blank page with a similar texture. The text is centered on the page.

Ontogeneze lidské psychiky

Periodizace, jednotlivá vývojová
období, související poznatky

Prenatální období

Ve fyziologické podobě trvá přibližně 9 kalendářních měsíců (10 lunárních m.).

3 fáze PO:

1. Fáze oplození - Blastemové o. (0 - 3t. od početí)
2. Emryonální obd. (4 - 12 t.)
3. Fetální obd. (od 12. t.)

Fyziologický porod probíhá mezi 38. - 42. týdnem od oplození vajíčka.

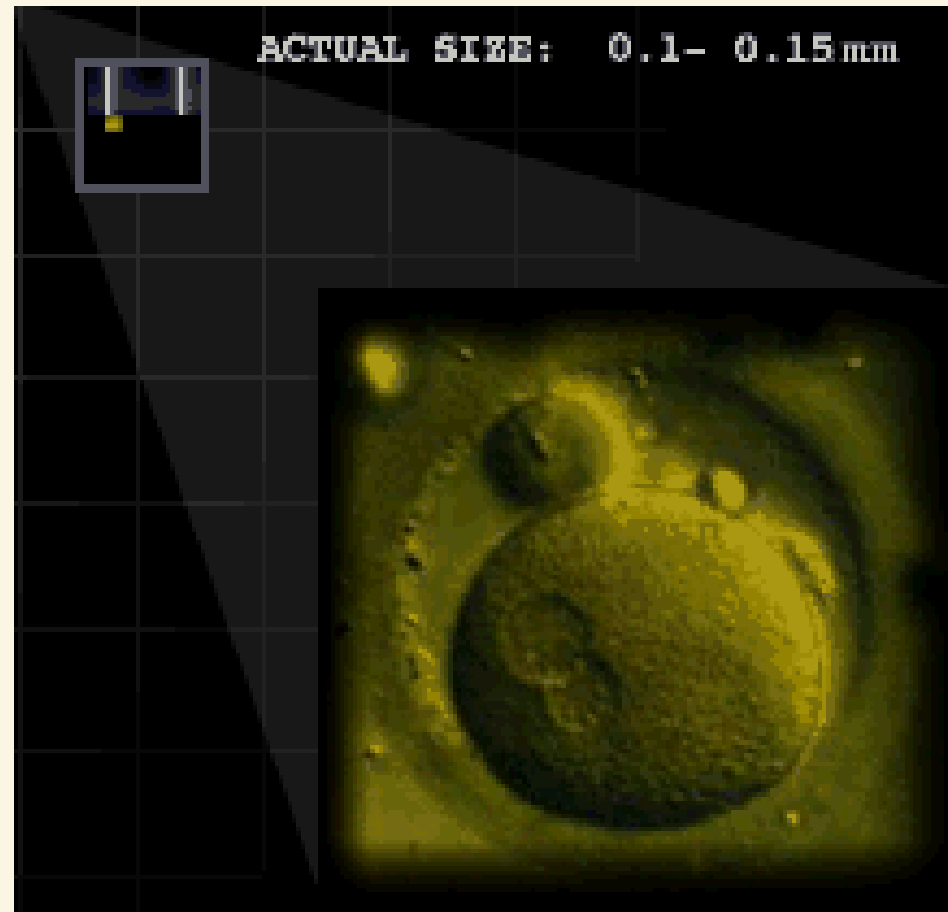
Základní dělení

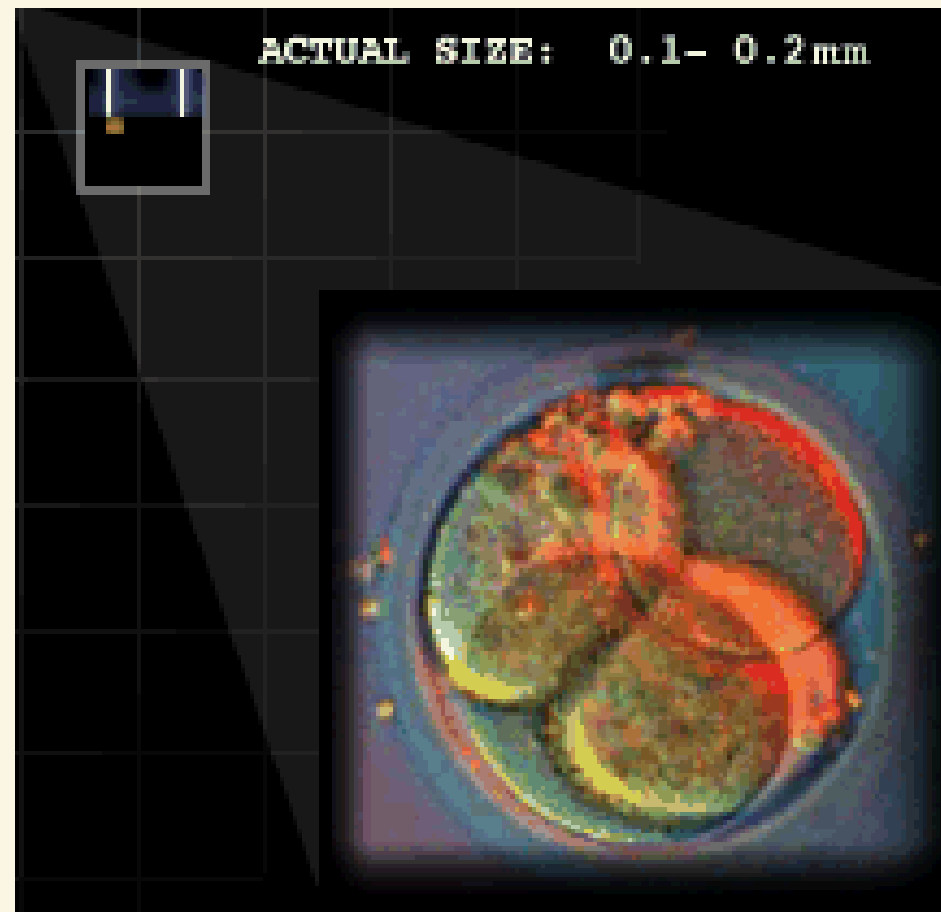
Období blastemové

- oplození,
- uhnízdění blastocysty,
- vytvoření zárodečných listů.

1. den

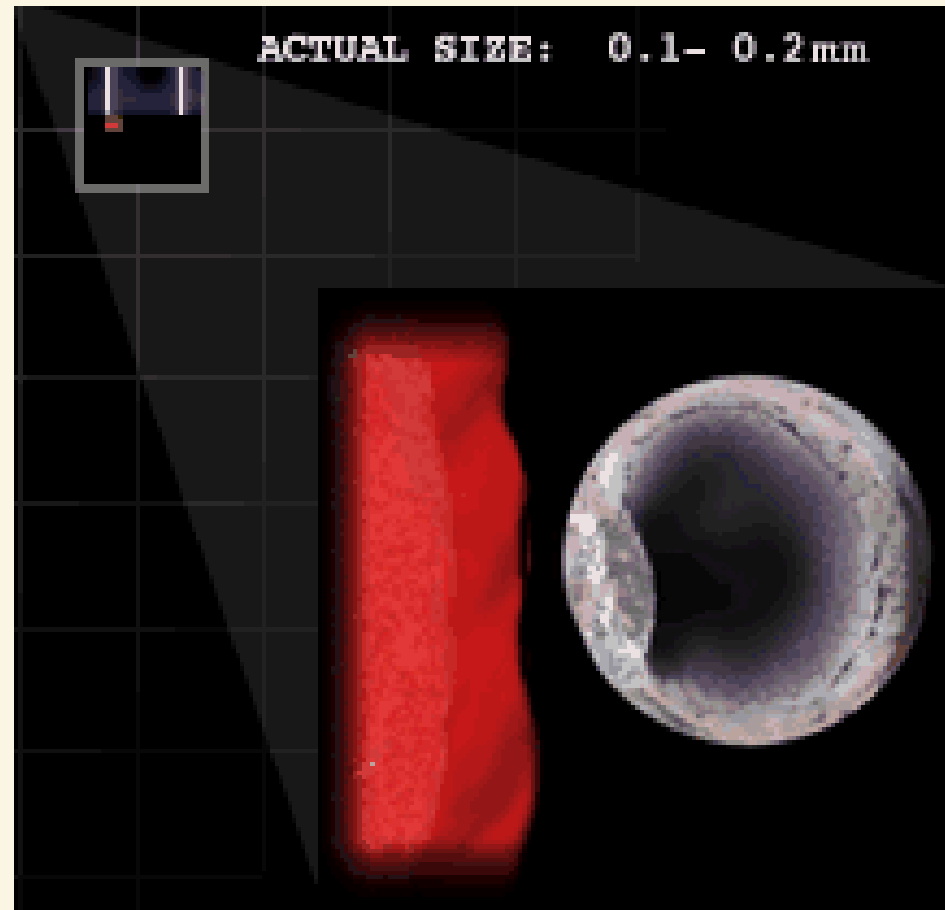

1,5 - 3 dny

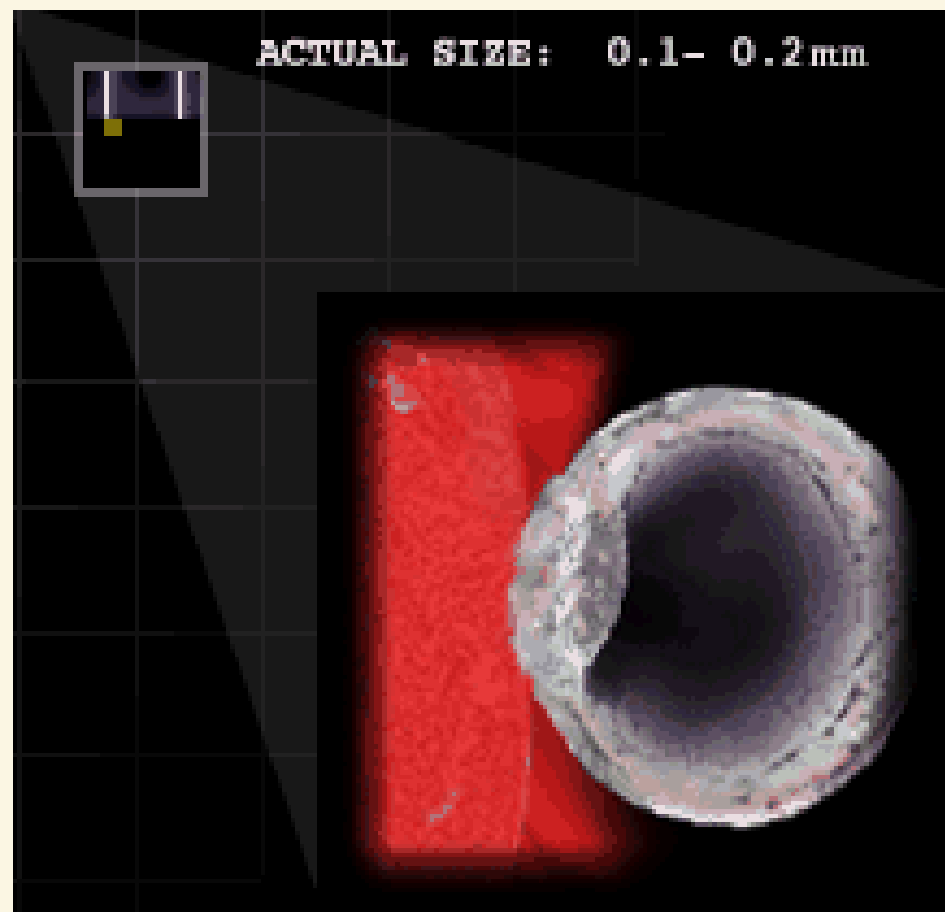

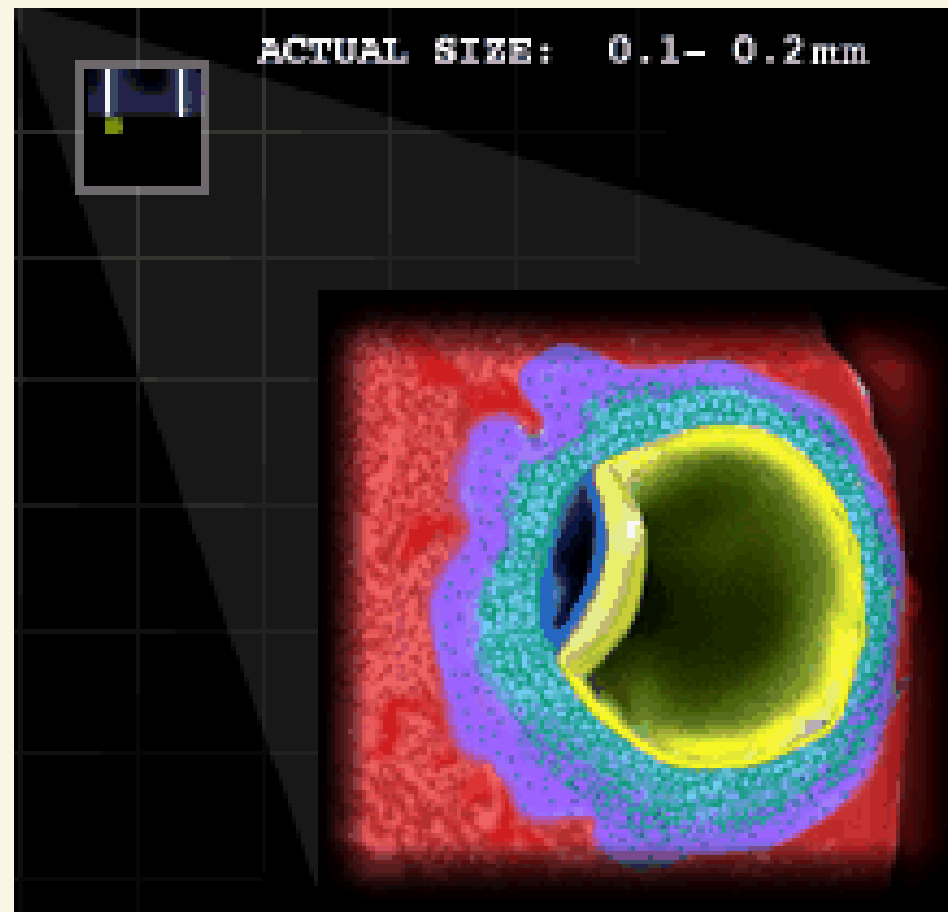
4 dny

5 - 6 dnů

7 - 12 dnů

16 dní

3 zárodečné listy

Ektoderm: kůže, vlasy, nehty, zuby, nervový systém

Entoderm: plíce, slinivka

Mezoderm: svaly, kostra, cirkulační a vylučovací systém

Blastemové období trvá do konce 3. - 4.týdne.

21 – 23 dní

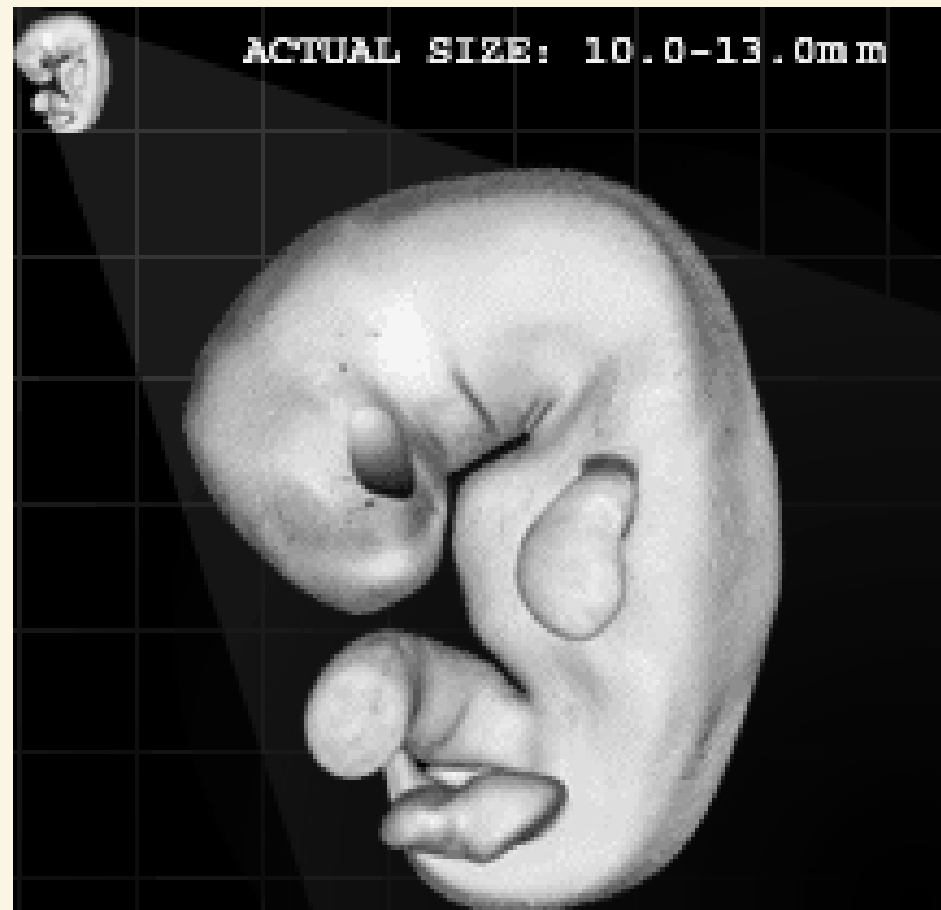
Období embryonální

---

4. týden - konec 12. týdne

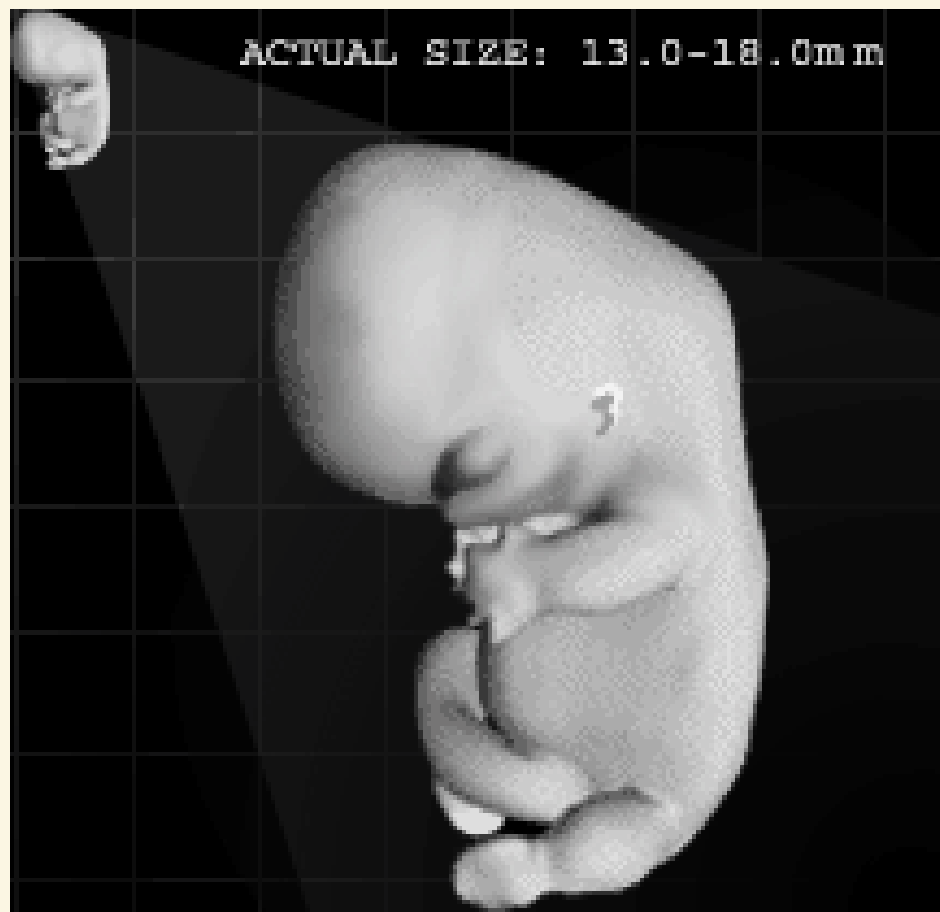
Vytvoření základů jednotlivých orgánů.

41 dní

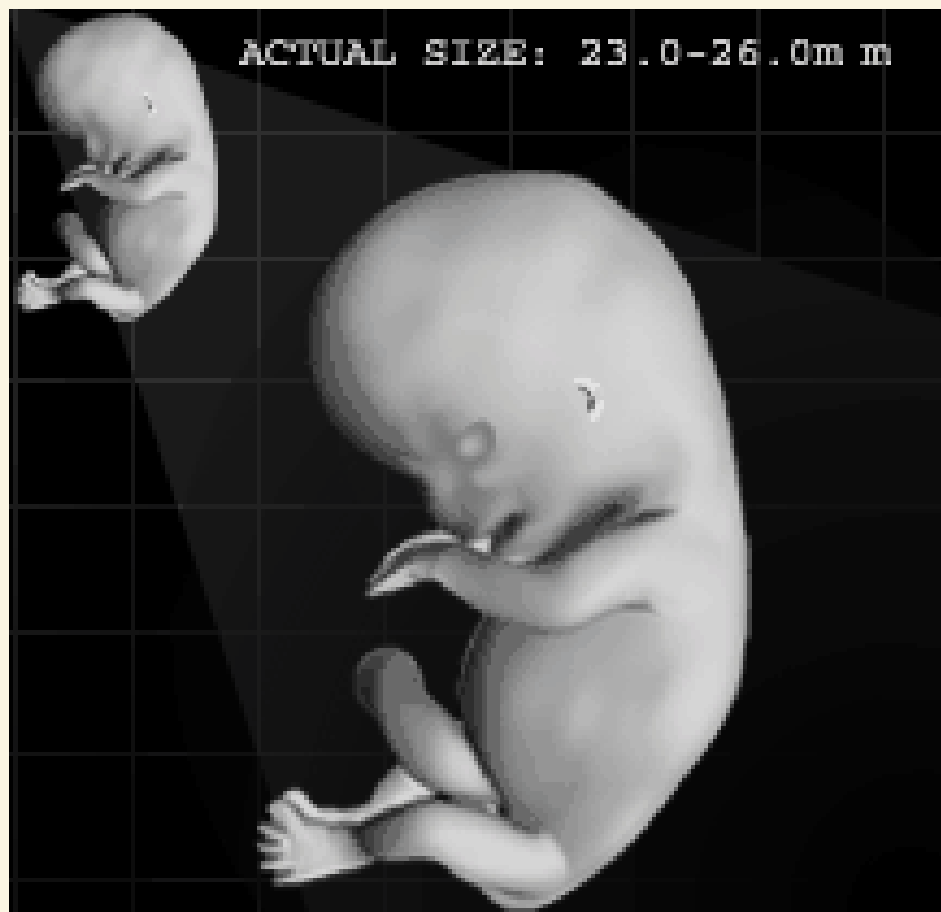
48 dní

52 dní

57 dní

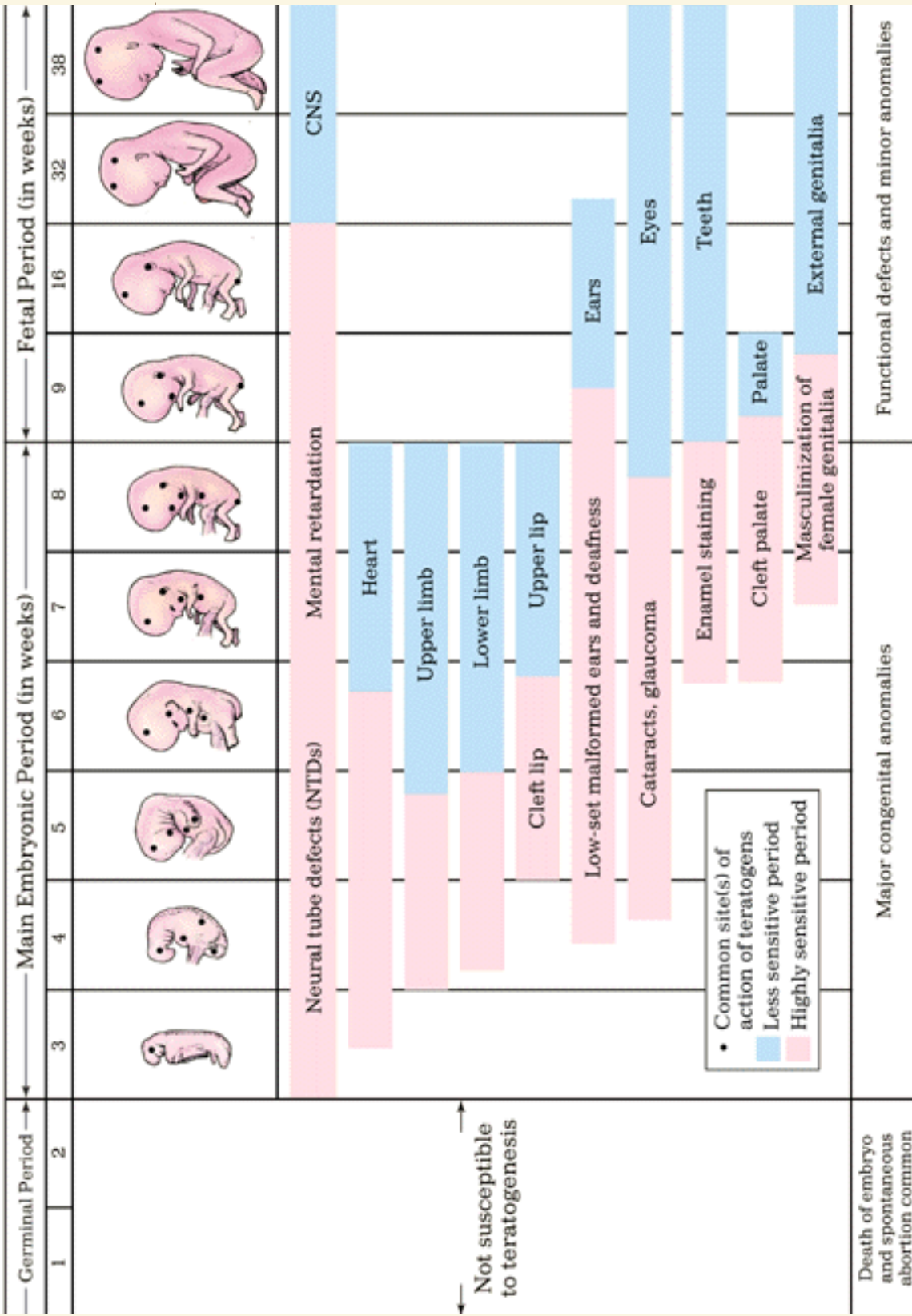
Období fetální

---

od 8. (nebo 10.) týdne po porod

Vývoj orgánových systémů, růst plodu, diferenciacce orgánů.

Birth Defects from Teratogens: Time of Exposure and Effects on Major Organs

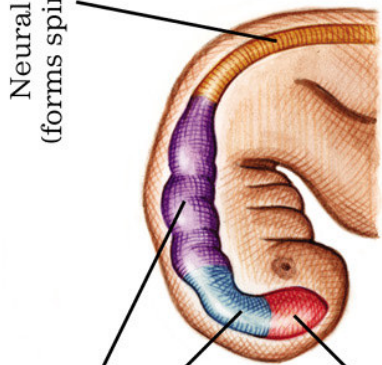

*Pink denotes highly sensitive periods when major birth defects may be produced.
 Source: Moore & Persaud, 1996.

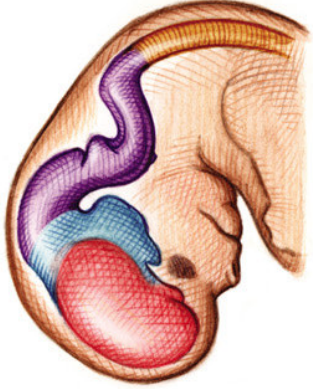
Neural tube
(forms spinal cord)

Brain stem
[Hindbrain
Midbrain]

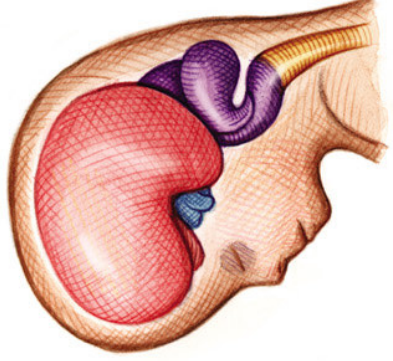
Forebrain

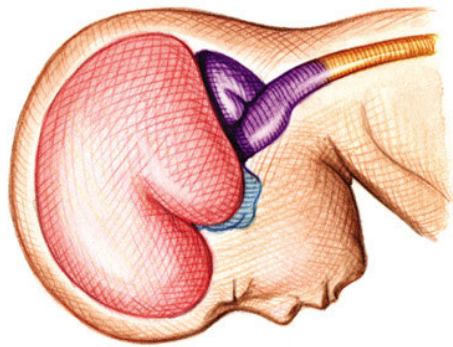
(a) 25 days

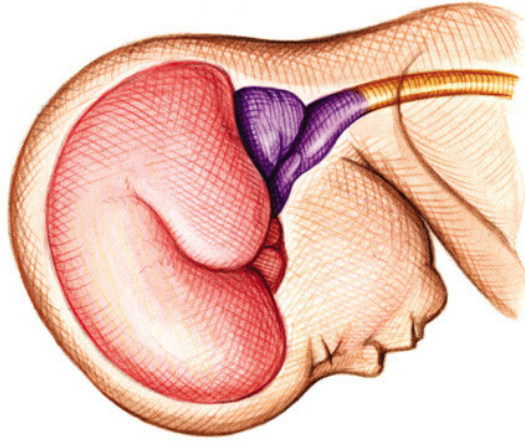
(b) 50 days

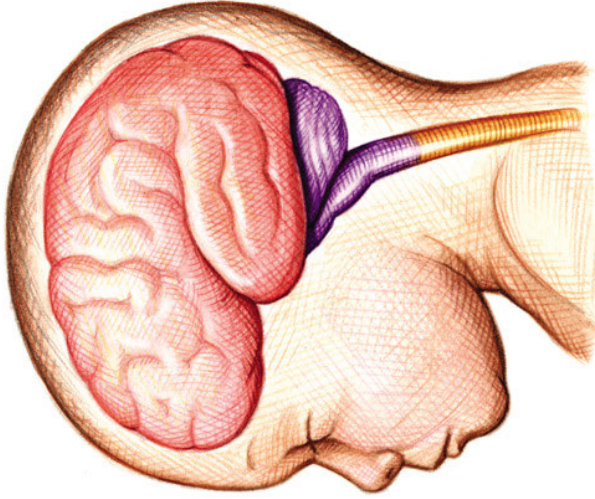
(c) 100 days

(d) 20 weeks

(e) 28 weeks

(f) 36 weeks (full term)

Source: Adapted from Cowan, 1997, p. 116

Prenatální utváření postnatálního vývoje

📄 studium chování plodu

📄 Preyer: 1885 – Spezielle Physiologie des Embryo

📄 Pohyby vznikají dřív než reflexní oblouky

Pohyby

📄 18.-20. týden

📄 pohyby sotva rozeznatelné

📄 záškuby

📄 celkové pohyby

📄 škytání

📄 izolované pohyby hlavy

📄 otevírání čelistí

📄 protahování se

📄 pohyby očí

Smysly v prenatálním období

 Sluch

 Zrak

 Orální recepce

 Adaptace

12 týdnů	Je možno určit pohlaví dítěte, vyvíjejí se svaly, hlava tvoří polovinu celkové velikosti dítěte.
16 týdnů	První fetální pohyby, pociťované matkou, začátek vývoje svalů, je vytvořeno vysoce komplikované ucho.
20 týdnů	Začínají růst vlasy, plod má již do značné míry lidskou podobu, i když hlava je stále veliká (1/3 těla).
24 týdnů	vývoj očí je dokončen (jsou ale zavřeny), objevují se nehty, chuťové pohárky. Při předčasném porodu je již v tomto stádiu schopno dýchat, i když procento přežití je v tomto věku velice nízké.
28 týdnů	Nervový systém, krev, dýchací systém jsou již dobře vyvinuty. Předčasně narození mívají poruchy spánku a nepravidelné dýchání.
29 - 40 týdnů	Vývoj dalších spojení mezi neurony, přibírání na váze, „dokončování“ tělesného systému.

Shrnutí

- 📄 Plod je brzy připraven k činnosti
- 📄 Plod je aktivní, ovládá a kontroluje své prostředí
- 📄 Plod je schopen sociálních interakcí

Prenatální prostředí matky

 Výživa

 Léky

 Alkohol – FAS

 Onemocnění v prvním trimestru

– toxoplazmosa

– zarděnky

 Emocionální stav matky

 Prostředí

Chromozomální abnormality

Downův syndrom - 3.6

20 roků – 1:1900 porodů

25 – 1: 1200

30 – 1:900

33 – 1:600

36 – 1: 280

39 – 1:130

48 – 1: 15

Prenatální diagnostika

 Ultrazvuk

 Alfafetoproteinový test

 Amniocentéza

Screening vitality novorozence

Lékařský (somatický):

Apgarova škála

vzhled (barva), pulz (srdeční rytmus), grimasy (iritabilita), aktivita (svalový tonus), respirace

Zaměřený na chování:

Brazeltonova neonatální škála hodnotí 4 dimenze

1. Interaktivní chování
2. Motorické chování
3. Ovládání fyziologického stavu
4. Reakce na stres

APGAROVA ŠKÁLA

Vzhled Barva		Puls	Grimasy	Aktivita	Dýchání
modrá	0	absence	bez odezvy	absence	absence
tělo růžové, okraje těla modré	1	pomalá	kašlání, kýchání, pláč	slabá , inaktivní	nepravidelná, pomalá
růžová barva	2	rychlá		silná, aktivní	dobrá, pláč

Novorozenecké období (0 - 4/6 t.)

- doba adaptace

Výbava: zákl.reflexy, vrozené způsoby chování, schopnost učení

Porod – má vliv na pozdější adaptaci (Klaus, Kennel, Leboyer, Rank).

Behaviorální stavy novorozence

Brazelton, 6 základních stavů psychiky novorozence:

Hluboký spánek

Lehký spánek (REM)

Dřímota

Klidný bdělý stav

Aktivní bdělý stav

Pláč

Novorozenecké reflexy

- 1. Reflexy, které slouží k přežití
- 2. Reflexy, které jsou pozůstatkem z dřívějších fylogenetických fází

Adaptační reflexy

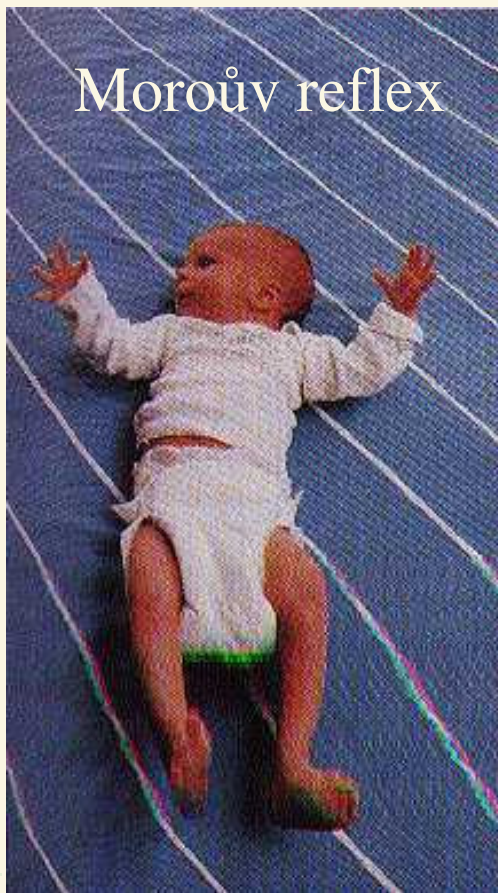
- 📄 **Potravné reflexy:** uchopovací, sací, polykací...
- 📄 **Orgánové reflexy:** např. reflex vypouštění moči
- 📄 **Obranné reflexy:** reakce na podněty, jež jsou organismu nepříjemné

Lidské jednoduché reflexy

REFLEX	STIMULACE	CHOVÁNÍ
UCHOPOVACÍ	Dotek na dlaň, případně tlak na toto místo (má svůj protějšek i na dolních končetinách)	Uchopení předmětu, který se dlaně dotýká, nebo na ni vyvolává tlak
PLAVACÍ	Položení dítěte do vody, obličejem dolů	Dítě vykazuje dobře koordinované plavací pohyby
TONICKÝ ŠÍJOVÝ	Dítě položeno na záda	Otočení hlavy na jednu stranu, extenze horní končetiny na té straně, na kterou byla hlava obrácena a flexe druhé horní
BABINSKÉHO (kožní plantární; exteroceptivní)	Tahem ostrého předmětu po planta pedis od paty po laterální hraně směrem k palci	Extenze palce při flekčním postavení zbylých prstů. Tento reflex lze vybavit u kojenců a batolat, v dospělosti je příznakem pyramidové léze.
CHUZE	Držíme dítě pod pažemi, nohy dítěte se dotýkají podložky	Dítě vykonává pohyby podobné chůzi.
MOROŮV (objímací)	Podtrhnutí podložky, na které novorozenec leží, Nečekaný hlasitý zvuk	Rozhození předních končetin, rozevření pěstí, na dolních končetinách zdůraznění flexe.

Ukázky novorozeneckých reflexů

Moroův reflex

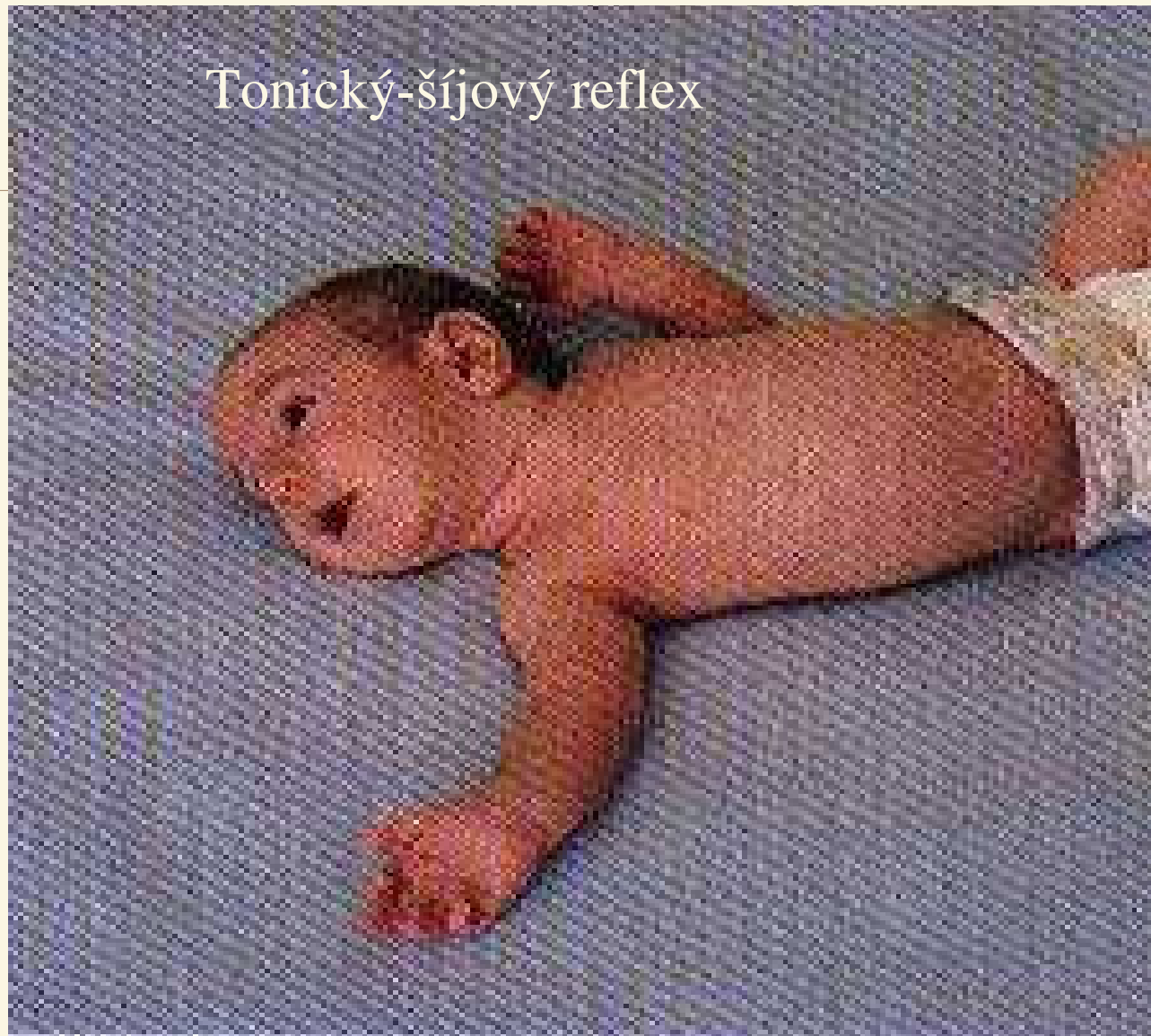
Babinského reflex

Reflex chůze

Tonický-šijový reflex

Uchopovací reflex

Ukázky novorozeneckých reflexů

---

http://library.med.utah.edu/pedineurologicexam/html/newborn_n.html

http://www.youtube.com/results?search_type=&search_query=new+born+reflex&aq=f

Kojenecký věk (4/6 - 12 t.)

Zákony psychomotorického vývoje - Arnold Gesell:

Formuloval zákony psychomotorického vývoje

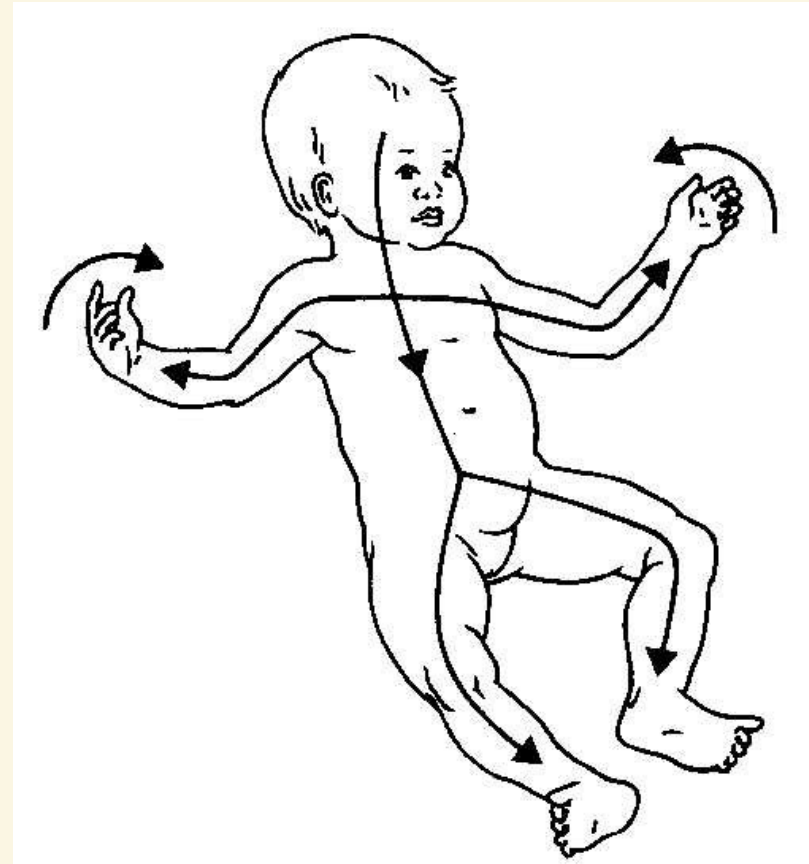
1. Princip vývojového směru (gradientu)
  - a) Postup kefalokaudální
  - b) Postup proximodistální
  - c) Postup ulnoradiální
2. Princip střídavého proplétání antagonistických neuromotorických funkcí
3. Princip funkční asymetrie
4. Princip individualizace
5. Princip autoregulace

1. Princip vývojového směru

☞ **Postupné ovládní jednotlivých částí těla podle tělesného růstu.**

☞ **Princip vývojového směru:**

- postup **kefalokaudální** (od hlavy k patě)
- postup **proximodistální** (od bližšího k vzdálenějšímu)
- postup **ulnoradiální** (úchop od malíčku k palci)

2. Princip spirálového vývoje funkcí flexorů a extenzorů

Osvojování specifických funkcí se děje tak, že je nejprve dosaženo určitého stupně dokonalosti, pak se dítě zdánlivě vrací k dřívějšímu způsobu, aby mohlo překonat dosavadní výkon a postoupit na vyšší úroveň.

Jak vypadá klasické tkaní – u dítěte je to trochu podobné - jedna funkce, pauza, druhá funkce, pauza, zpět k první funkci...

3. Princip funkční asymetrie

Tendence k postupné specializovanosti pravé a levé strany těla.

Asymetrie je pro organismus daleko ekonomičtější. Mozek má 2 polokoule. Jedna z nich je dominantní.

Od 20. dne gravidity dostává dítě asymetrii i po narození má dítě tendenci zaujímat asymetrický postoj (natočení hlavičky). Mizí → symetrická poloha.

Při úchopu má dítě tendenci uchopit oběma rukama, pak jednou, druhou ..

4. Princip individualizace

Každé dítě se rodí jako jedinečné individuum se svérázným způsobem růstu.

Zraje CNS Individuální chování je zčásti výrazem tohoto zrání. Něco probíhá nezávisle na učení - maturace, ale zároveň to má individuální rozměr.

5. Princip autoregulace

Během vývoje nedochází pokrokům v jednotlivých oblastech vyrovnaně – tyto výkyvy jsou řízené dítětem samým při přechodu na vyšší stupeň.

Člověk, protože není příliš naprogramován -> umožňuje mu to větší plasticitu.

Metody – Vojta vs. Bobath

 <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=492>

 <http://www.cadbt.cz>

 <http://en.wikipedia.org/wiki/Bobath>

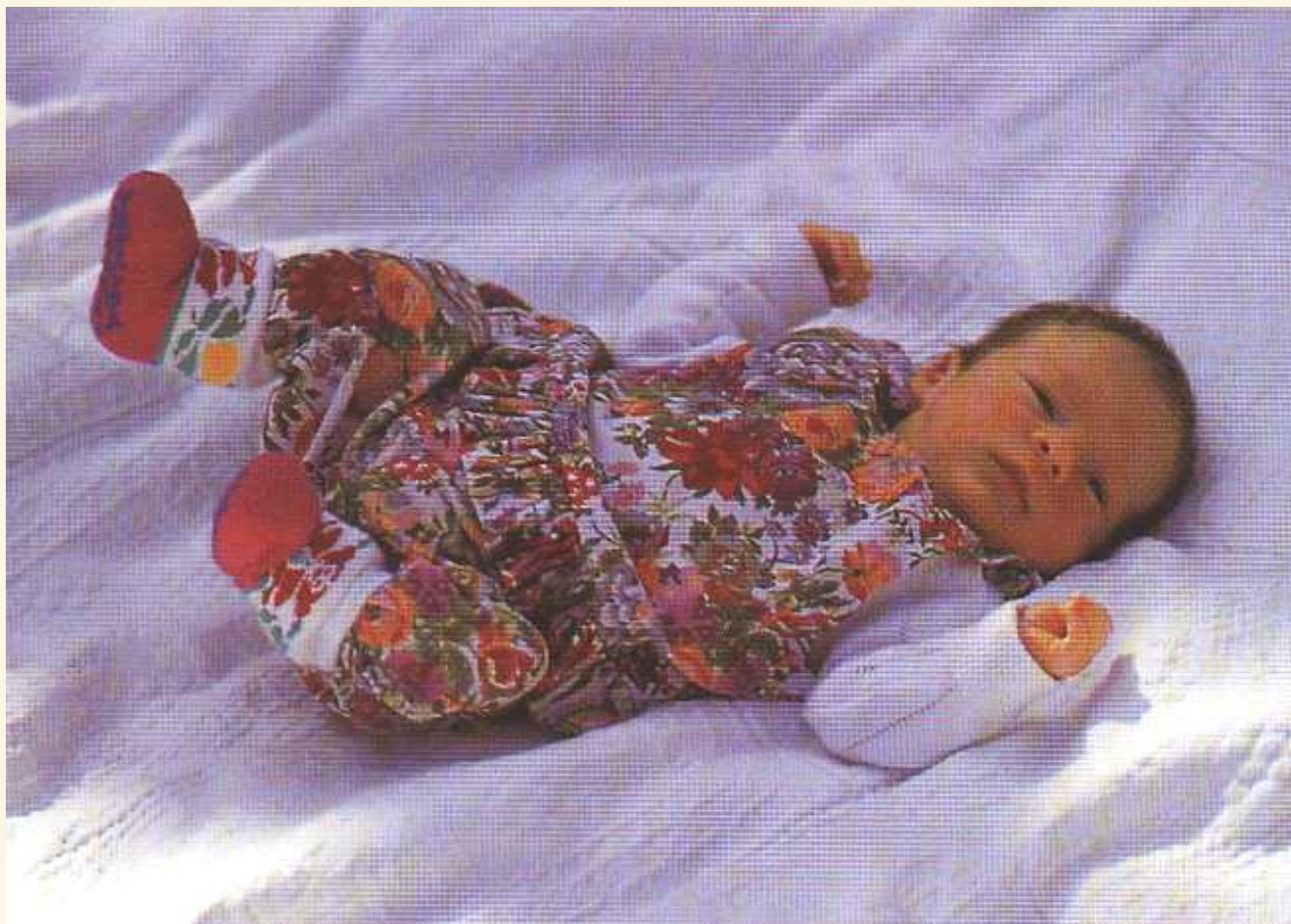
 http://cs.wikipedia.org/wiki/Vojtova_metoda

Vývoj hrubé motoriky

1.měsíc

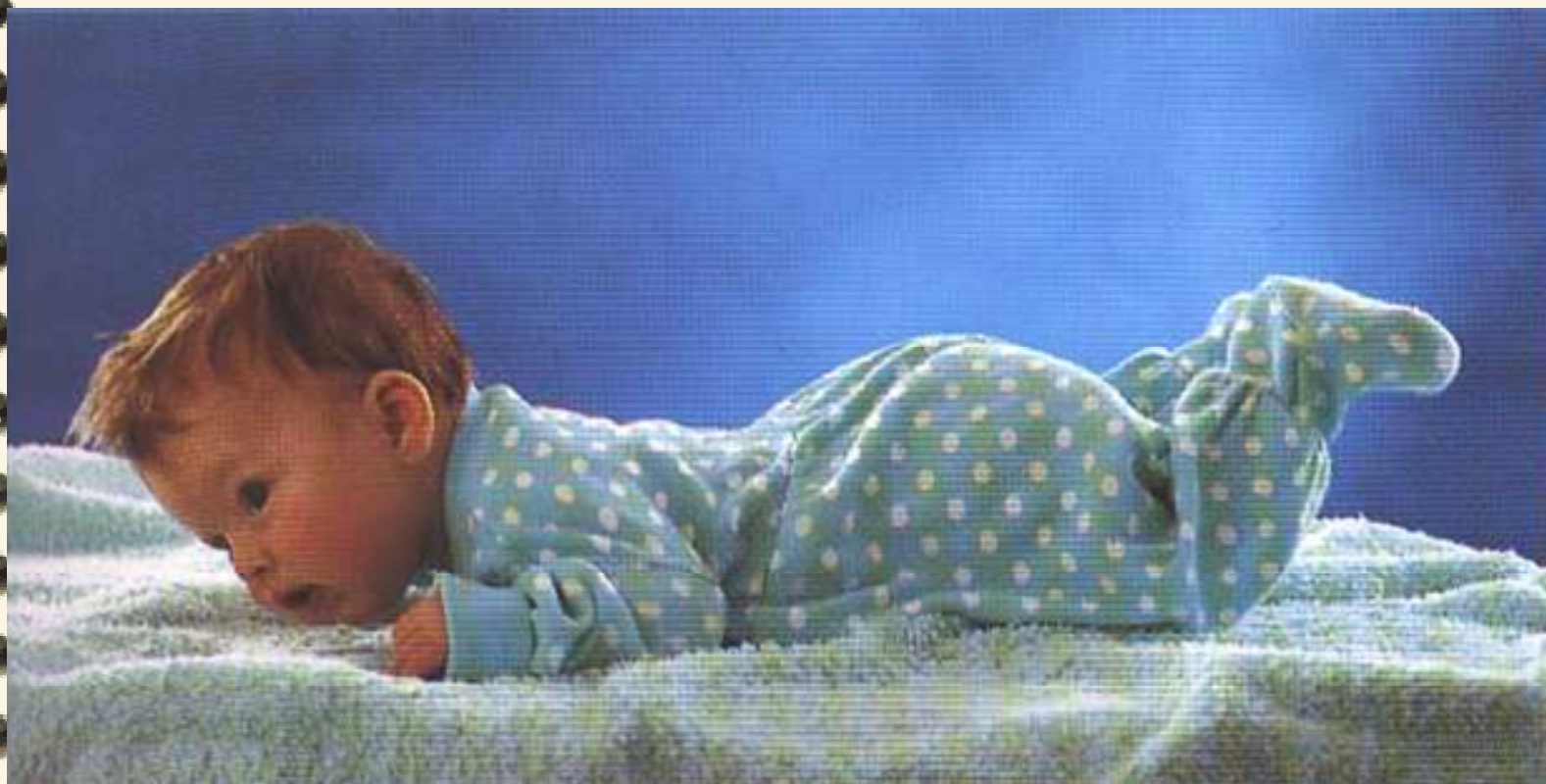

Vývoj hrubé motoriky

2.měsíc

Vývoj hrubé motoriky

Tříměsíční dítě

- v poloze naznak převážně již v symetrické poloze, s ručičkami otevřenými
- v sedu s oporou pod pažemi většinou již hlava vzpřímená
- ve stoji se vzpírá jen málo
- na bříšku se začíná opírat o předloktí

<http://library.med.utah.edu/pedineurologicexam/html/03month.html>

Vývoj hrubé motoriky

3.měsíc

Vývoj hrubé motoriky

4.měsíc

Vývoj hrubé motoriky

5.měsíc

Vývoj hrubé motoriky

Šestiměsíční dítě:

- spontánně se přitahuje do sedu
- s oporou sedí, bez oporu sedí v předklonu (žabí pozice)
- aktivně se převrací z břicha na záda

<http://library.med.utah.edu/pedineurologicexam/html/06month.htm>

Vývoj hrubé motoriky

6.měsíc

Vývoj hrubé motoriky (pokrač.)

Šestiměsíční až devítiměsíční dítě

- začíná se v poloze na bříšku stavět na dlaně a kolena
- připravuje se k lezení

Vývoj hrubé motoriky

7.měsíc

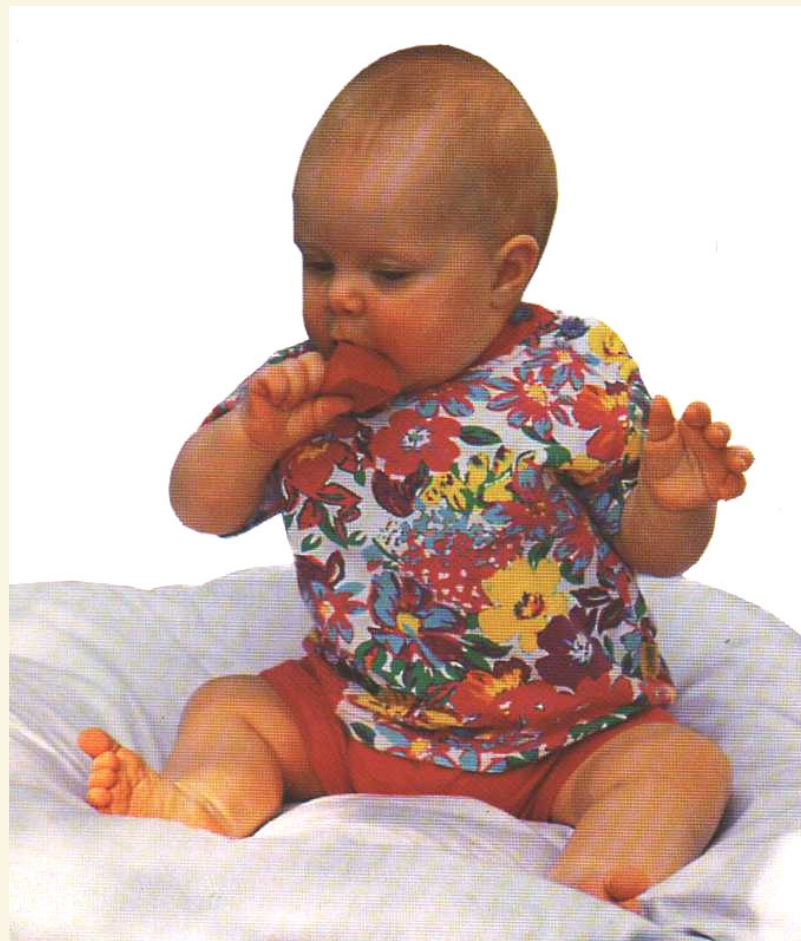

Vývoj hrubé motoriky

8.měsíc

Vývoj hrubé motoriky (pokrač.)

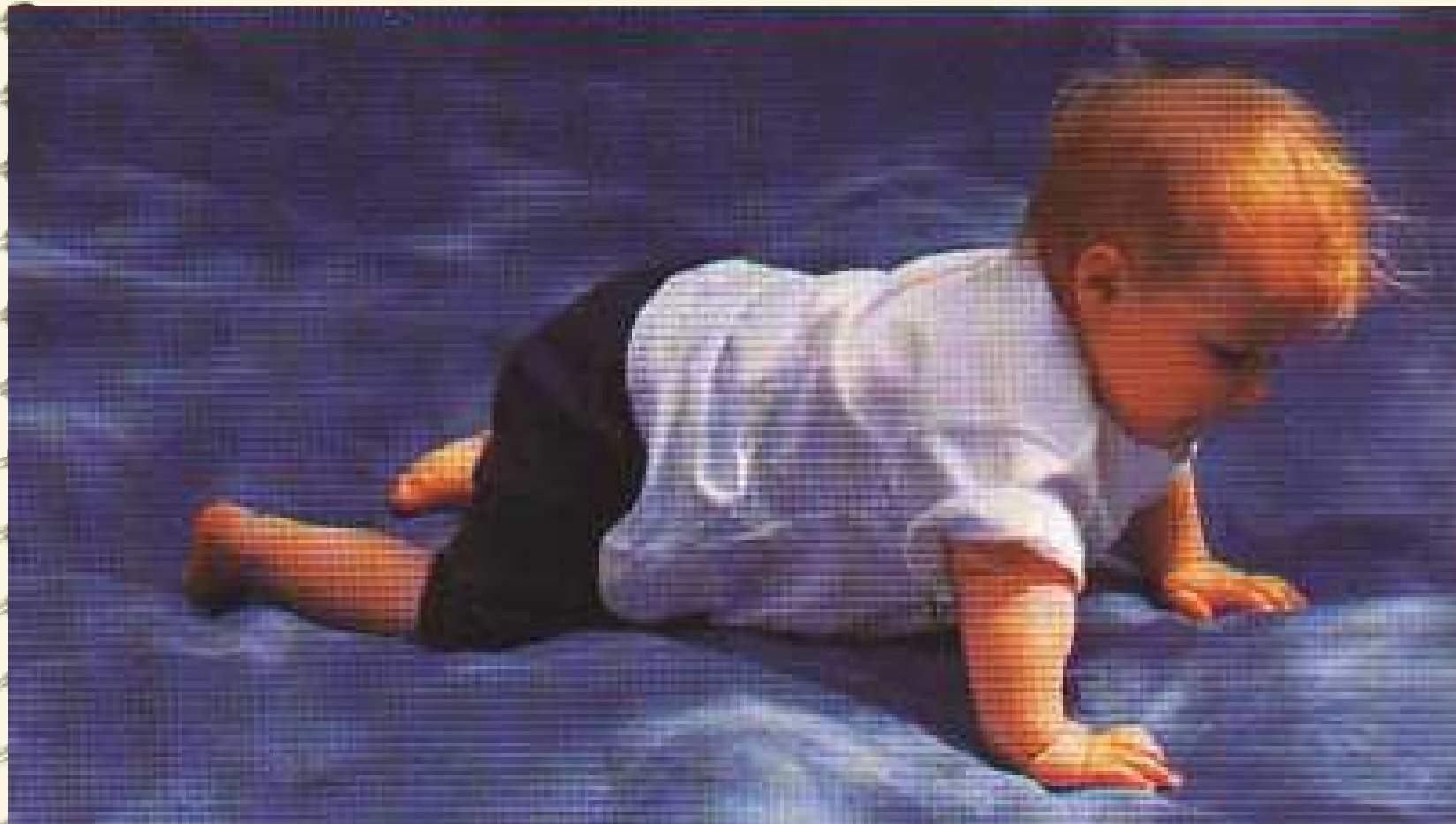
Devítiměsíční dítě:

- leze po čtyřech
- pokouší se pohybově osamostatnit
- dokáže se samo posadit, sedí pevně bez opory
- vzpřimuje se do stoje u opory
- vnímá hloubku

Vývoj hrubé motoriky

9.měsíc

Lezení

Psychologické aspekty kojeneckého lezení

- Dostane se sám
- Značky
- Velikosti

Lezení - pokrač.

- sociální implikace
- vstupují do nových sociálních situací
- jde o výrazný posun směrem k získání sebedůvěry

Vývoj hrubé motoriky

Dvanáctiměsíční dítě:

- chodí za ruku nebo s oporou kolem nábytku
- samostatná chůze na hranici kojeneckého a batolecího období

<http://library.med.utah.edu/pedineurologicexam/html/12month.html>

Vývoj hrubé motoriky

11. a 12. měsíc

A spiral-bound notebook with a textured, light brown cover. The metal spiral binding is on the left side. The title is centered on the cover in a red, serif font.

Rané senzoričné schopnosti

Zraková citlivost

Průkopnická práce FANTZ (1963) v oblasti zrakových schopností podnítila celou řadu dalších studií, které ukazují, že vizuální projevy jsou od narození:

Zraková citlivost

 Selektivní

 Konfigurace

 Pohyb

Experimenty- FANTZ

Ukázalo se:

Experimenty- FANTZ

 Novorozenec :

 rozlišuje základní tvary a barvy

 vnímá vizuální svět organizovaným způsobem

 upřednostňuje křivky a lomené linie před přímkami

 zvláště přitažlivý je pro něj lidský obličej a všechny obrazce, které jej připomínají

Rozpoznání obličeje

---

 vrozená schopnost

 adaptivní schopnost

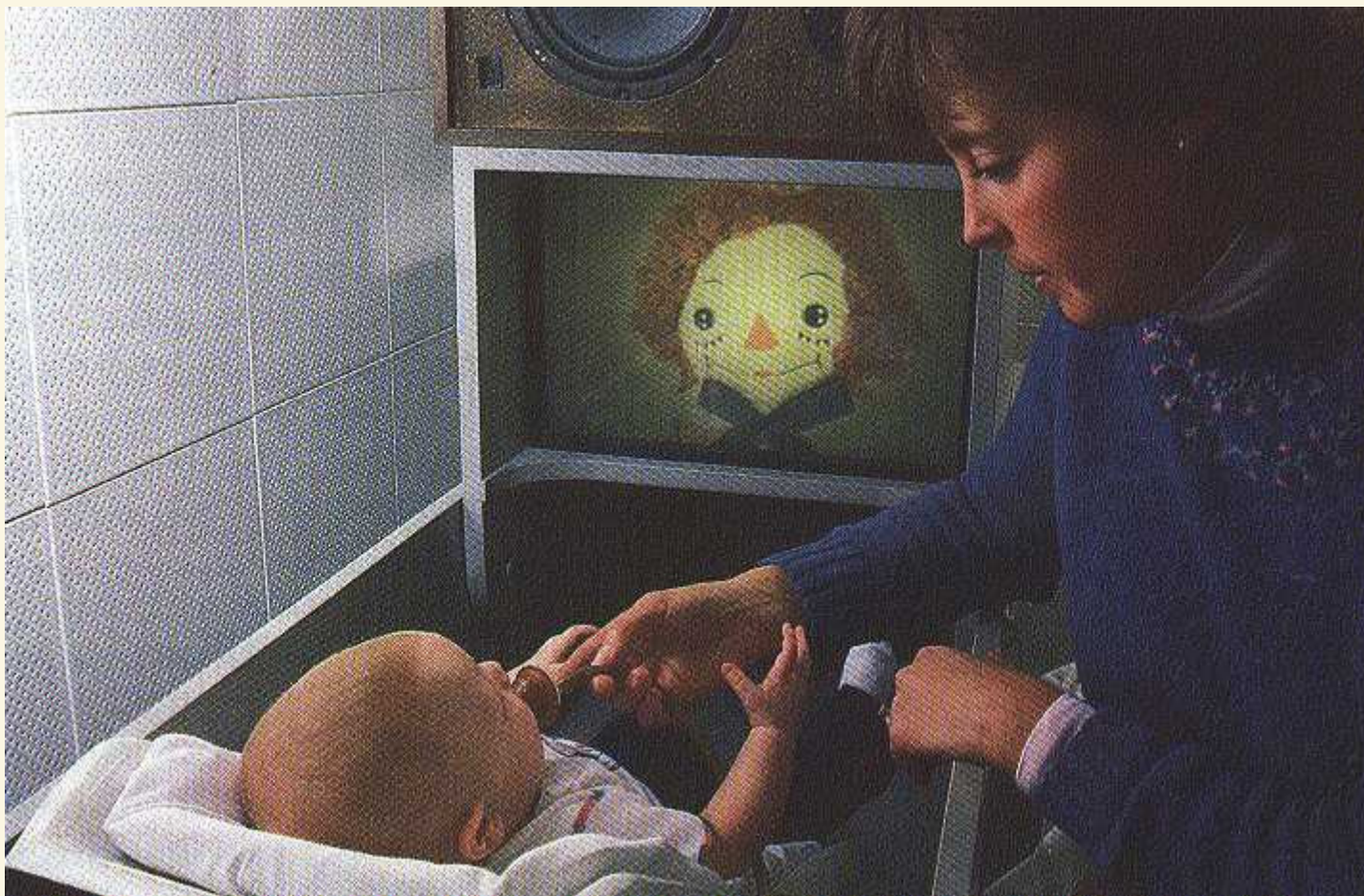

FANTZ - rozpoznání obličeje

- 📄 1-2 měsíce se kojeneček dívá déle do tváře své matky, než do tváře jiné ženy
- 📄 Důležité: barva vlasů, účes
- 📄 Od 2 týdnů je novorozenec schopen rozeznat základní schémata lidských tváří
- 📄 7-10 měsících je schopen vnímat a reagovat na emocionální složku obrázků

FANTZ - rozpoznání obličeje

Vnímání barev

- 📄 v prvních měsících velice omezené
- 📄 ve 2 měsících diskriminuje mezi základními barvami spektra
- 📄 4-5 měsíc schopnost organizovat různé odstíny barev do kategorií

Vnímání kontrastu

- 📄 první týdny neschopnost odlišit malé elementy od sebe
- 📄 2 měsíce schopnost vnímat i tyto elementy
  - podobné u vizuálního skenování např. obličeje

Zraková ostrost

 Vzhledem k nezralosti zrakových drah je mnohem menší a dospělé ostrosti vidění dosahuje až kolem 1 roku

Zraková pozornost

 Za obvyklých okolností se rychle vyčerpává, ale často může být obnovena přiložením nového podnětu.

Sluchová citlivost

- 📄 Již od narození existuje schopnost sluchového rozlišování
- 📄 otáčení hlavičky ke zvukovým podnětům – 3 dny
- 📄 preference komplexních zvuků před tony
- 📄 odlišení melodií
- 📄 zvuk jazyka : diferenciacce mezi hláskami
ba, ga, da...(dudlík se zvukem)

Rozlišování lidské řeči

- 📄 Od prvních dnů umí dítě rozeznat hlas své matky
- 📄 Má tendenci chovat se výběrovým způsobem (preferuje ženský hlas před tichem nebo neutrálním zvukem)
- 📄 Preferuje řeč adresovanou dítěti (miminku) před řeči určené dospělému

Hmat a bolest

- Hmat se rychle vyvíjí
- Rychlý vývoj vnímání bolesti.

 To vše nasvědčuje o pokročilém neurálním vývoji, o mnohem pokročilejším, než se dříve myslelo

Čich a chuť

- 📄 Zkoumání výrazů tváře na čichové podněty
- 📄 chovají se výběrovým způsobem, výrazem obličeje preferují určité vůně před jinými
- 📄 Tyto schopnosti se vyvíjejí až po druhém dni života, předpokládají určitou míru učení
- 📄 chuť – preference sladkého

Čich - experimenty

Rovnováha a pohyb

Informace o poloze těla:

- vestibulární aparát
- proprioreceptory
- přizpůsobení se optickému toku „optical flow“
  - Tuto schopnost mají novorozenci
  - Vyvinuta zcela 5-9 měsíců

Vnímání hloubky

- 📄 schopnost vnímat povrch prostředí
- 📄 vyvíjí se v závislosti na nacvičené pozici

Vnímání hloubky

Experimenty - krátkodobá paměť

Rovee - Collier (1965)

 Hračka – šňůrka – noha

 Domácí prostředí

 Všechny reakce zaznamenávají

Schopnost zapamatovat si rozhýbání hračky

Krátkodobá paměť

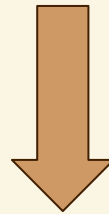
Experimenty - krátkodobá paměť

Rovee - Collier (1965)

📄 2 skupiny dětí-

- stejné hračky
- různé hračky

- SCHOPNOST mentálně inkorporovat změnu

Experimenty - krátkodobá paměť

Rovee - Collier (1965)

 Dlouhodobá paměť - REAKTIVACE

A spiral-bound notebook with a light brown, textured cover. The spiral binding is on the left side. The title is centered on the cover in a bold, orange-red serif font.

PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ NOVOROZENCE

Prosociální chování novorozence

📄 Pláč a křik

📄 Má ve svém repertoáru všechny dispozice a základní mimické výrazy emocí

Hanuš Papoušek

 Intuitivní rodičovské chování

Pojem Intuitivní rodičovské učení

Papoušek, Papoušková (1978, 1981)

Při hovoru k malému dítěti matka své výrazy přehání:

☞ Mluví vyšším hlasem

☞ Dětské žvatlání

☞ Mluví pomaleji

☞ Rytmus řeči je jiný

☞ Pohyby nápadnější

Pojem Intuitivní rodičovské učení

Papoušek, Papoušková (1978, 1981)

- ☞ Pohledy z očí do očí trvají déle
- ☞ Přibližuje svoji tvář k dítěti blíže (20-25cm)
- ☞ Repertoár výrazových projevů je chudší, omezený na několik základních projevů, které jsou dítěti nejsrozumitelnější a které snadno diferencuje
- ☞ Matka tyto projevy opakuje se značnou stereotypií a rigiditou

Pojem Intuitivní rodičovské učení

Papoušek, Papoušková (1978, 1981)

Tím vším rodiče:

☞ Dávají početné příležitosti, aby se cvičili v komunikaci,

☞ **“Dělej to dál” “ Tohle nedělej“**

Pojem Intuitivní rodičovské učení

Papoušek, Papoušková (1978, 1981)

Tato schopnost matek je ovlivněna:

📄 Povoláním rodičů,

📄 Rodičovským očekáváním (prenatálním)

Pojem Intuitivní rodičovské učení

Papoušek, Papoušková (1978, 1981)

Intuitivní rodičovské postoje jsou často v rozporu s okamžitými rodičovskými reakcemi a viditelnými postoji

☞ Matky se například snaží navázat zrakový kontakt se svými dětmi, i když si myslí, že je nevidí

Pojem Intuitivní rodičovské učení

Papoušek, Papoušková (1978, 1981)

☞ Tato schopnost intuitivního rodičovství je ovlivněna

– např. počtem dětí

Synchronizované interakce matka - dítě

Brazelton (1972)

Trvá několik sekund

Zahájení interakce (vzbuzení zájmu o signální podnět prezentovaný druhou osobou)

Vyladění vzájemné pozice (zajišťující optimální pozici z očí do očí)

Pozdravení (mimika, vokalizace, úsměv...)

Zapojení všech smyslových modalit , vrchol radostného setkání, excitace..

Oslabení

Odvrácení zájmu

Asynchronizované interakce matka - dítě

---

matka nereaguje přiměřeně na rytmus dítěte, že jej např. zavaluje podněty, bez ohledu na jeho momentální stav.

To vede k:

- dítě ztrácí zájem o sociální interakci
- upadá do apatie
- angažuje se v krátkých, neuspokojivých pokusech o kontakt

Asynchronizované interakce matka - dítě

 To bývá způsobeno:

– nedostatečná schopnost matky reagovat na potřeby dítěte, nedostatek empatie

X

– když jde o dítě zvláště dráždivé, s nepravidelným biorytmem, které reaguje na jakýkoliv pokus matky negativní emocí

Asynchronizované interakce matka - dítě

 Občasná asynchronie je pozorována u všech rodičovských párů

The image shows the cover of a spiral-bound notebook. The cover is a light beige or tan color with a textured, slightly mottled appearance. A silver metal spiral binding is visible along the left edge. The title is printed in a bold, orange-red serif font, centered on the cover. The entire notebook is set against a dark brown background.

EMOCIONÁLNÍ VÝVOJ NOVOROZENCE

Emocionální vývoj

- Uvědomování si sama sebe souvisí se sebepoznáním - poznáním své vlastní tváře
- EXPERIMENT: (M.Lewis, Brooks, 1974)

Přítomnost jednotlivých typů emocí

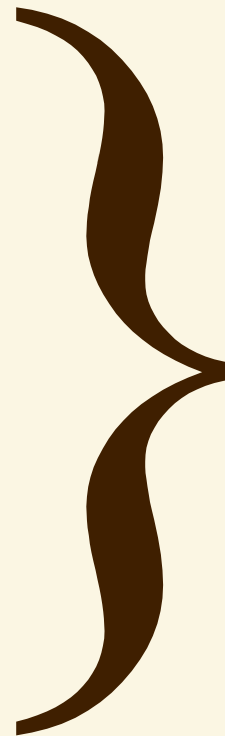

 Zájem

 neonatální smích (bez
sociální příčiny)

 úzkost (reakce na
bolest)

 odpor (reakce na
nepříjemnou chuť
nebo vůni)

Od narození

Přítomnost emocí - pokrač.

 Sociální úsměv	3 - 6 týdnů
 Zlost, překvapení, smutek	2 - 4 měsíce
 Strach	5 - 7 měsíců
 Empatie, žárlivost, plachost, vina	12 - 18 měsíců

Temperament

📄 9 komponent temperamentu, které můžeme pozorovat brzy po narození

Komponenty temperamentu

- 1. Úroveň aktivity**
- 2. Rytmicita, pravidelnost**
- 3. Přiblížení nebo stažení se**
- 4. Adaptabilita**

Komponenty temperamentu

---

5. **Práh citlivosti**
6. **Intenzita reakce**
7. **Kvalita nálady**
8. **Těkavost**
9. **Rozsah pozornosti**

Typologie temperamentu: Thomas, Chess, 1977

 Snadné dítě

 Obtížné dítě

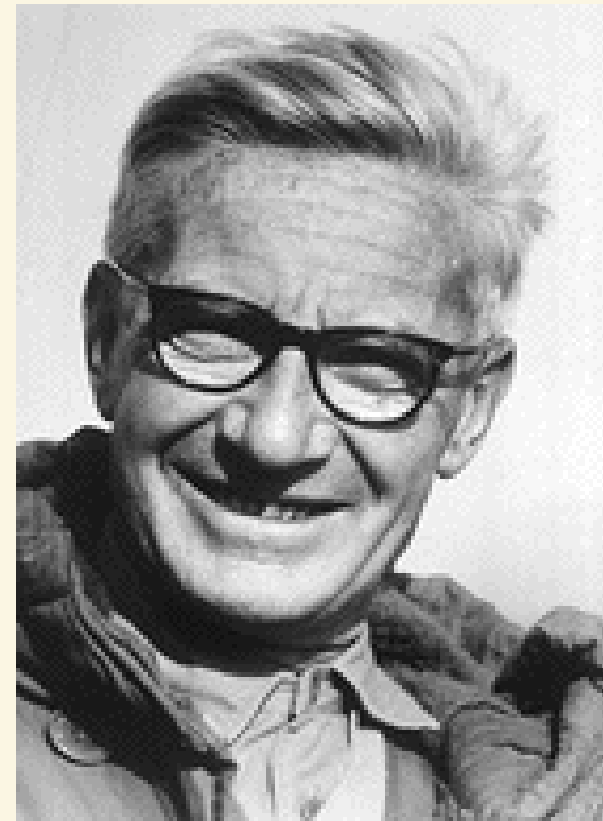
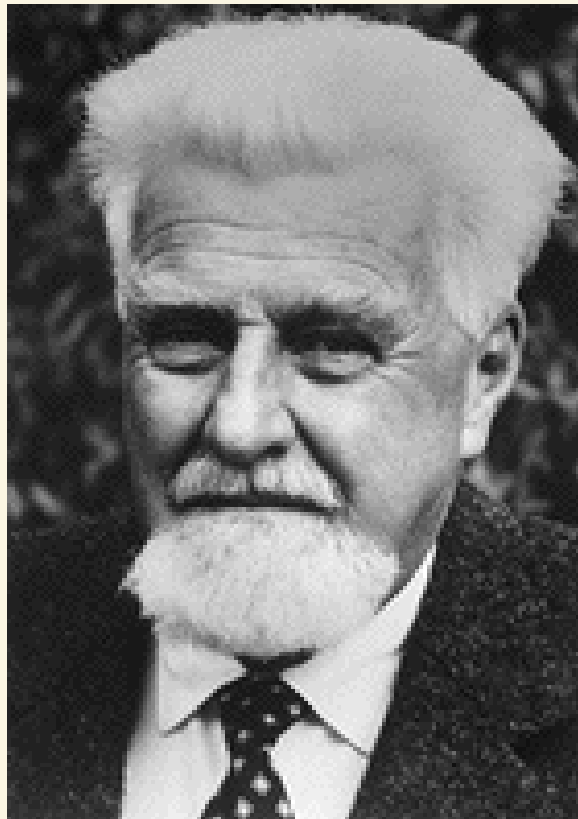
 Pasivní dítě

A spiral-bound notebook with a light brown, textured cover. The word "Etologie" is written in a red, serif font in the center of the page. The notebook is bound on the left side with a silver metal spiral. The background is a solid dark brown color.

Etologie

Konrad Lorenz, Nikolaas Tinbergen

Etologie ve vztahu k VP

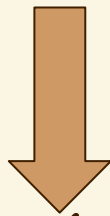

- ☞ Zabývají se chováním zvířat
- ☞ Kladou větší důraz na genetiku a evoluci
- ☞ **Instinkty** ve studiu chování

Instinktivní chování

- 📄 vrozeně determinováno
- 📄 specifické pro určité druhy
- 📄 musí se objevovat u všech příslušníků druhu ve stejné formě

- 📄 vzorce reakcí, které zvíře projevuje při péči o své mládě je příkladem

Vtištění

 Typ raného učení

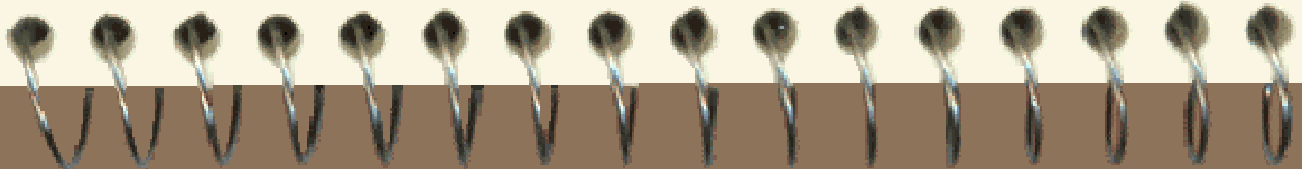
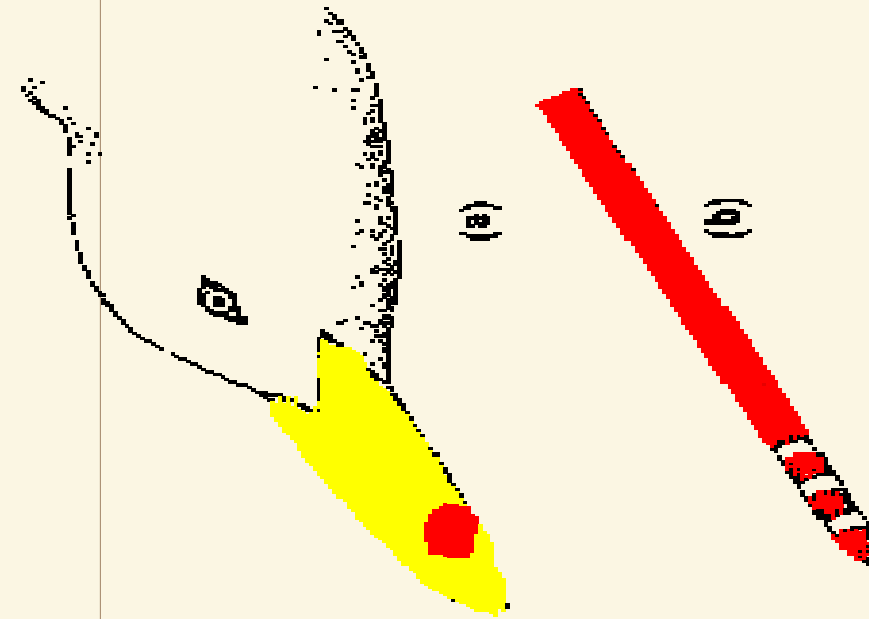
<http://www.youtube.com/watch?v=LGBqQyZid04&feature=related>

Spouštěče

📄 Jde o podnět z prostředí, který spouští chování, jenž je pro určitý druh specifické.

Pecking rate $\uparrow$

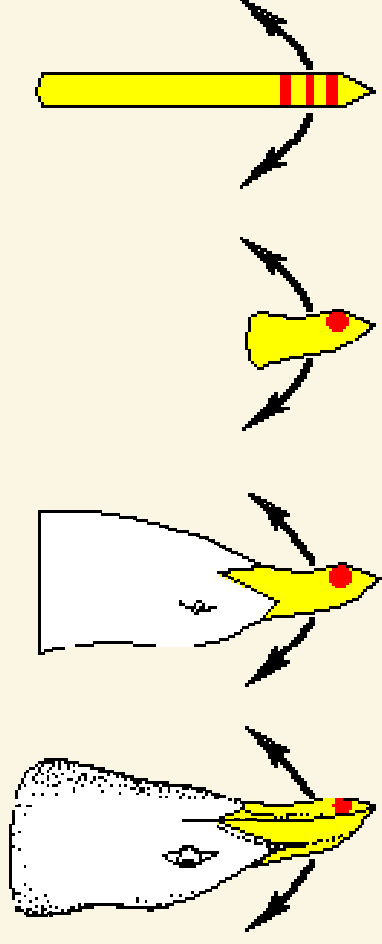

Stick

Bill only

Standard model

Natural head

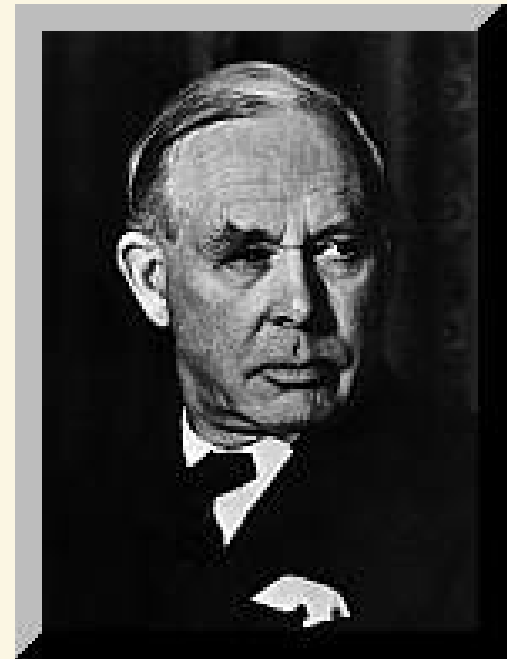
Teorie attachmentu (teorie přimknutí)

📄 John Bowlby (1907 - 1990):

📄 otázky sociálního a
emocionálního vývoje dítěte

📄 otázka vytváření citové
vazby dítěte k prvním a
nejdůležitějším lidem života

Attachment -pokrač.

- 📄 Vytvoření bezpečné a jisté citové vazby s tímto pečovatelem (většinou matkou)- přimknutí- považuje za jednu ze základních potřeb člověka

Vývoj attachmentu

---

1. Fáze (od narození - 3 měsíce):
Nediskriminované reakce k lidem

Vývoj attachmentu (pokrač.)

- Smích prohlubuje attachment :“Když se dítě směje, chce být pečovatel jen s ním, směje se na něj také, „vykládá“ mu, hladí ho a možná ho i zvedne.“Bowlby, 1982. - Smích prohlubuje interakce lásky a péče

Vývoj attachmentu (pokrač.)

---

2. Fáze (3. - 6. měsíc)

Více diskriminované reakce k lidem

Vývoj attachmentu - pokrač.

---

3. Fáze (6 měsíců - 3 roky)

Diskriminované reakce k lidem

mezi 7. – 8. měsícem se objevuje

„strach z neznámého“

- považován za důkaz attachmentu

Attachment - pokrač.

- lezení: aktivní následování rodiče.

Attachment - pokrač.

- Naopak děti se sami vzdalují od matky. To je v situacích, kdy berou matku jako **bezpečnou základnu** (secure base), ze které provádějí průzkumy.

Attachment - pokrač.

- Na základě každodenních interakcí si dítě vytváří představu, že matka je dosažitelná a vnímavá

Attachment - pokrač.

---

4. Fáze (3 roky - konec dětství): **Partnerství**

Attachment - pokrač.

- „Představa, že zůstanu sám, je jedna z největších obav provázející celý lidský život. Můžete tento strach chápat jako neurotický, hloupý nebo nezralý, ale je pro něj dobré biologické vysvětlení. Během celé lidské existence jsou lidé nejlépe schopni zvládat krize a čelit nebezpečí s pomocí někoho jiného. Potřeba blízkých vztahů (attachmentů) je součástí naší přirozenosti.“ (Bowlby, 1973)

Bowlby - oblasti výzkumu

☞ Institucionální deprivace

☞ Tyto jedinci neměli v dětství možnost imprintingu žádné lidské postavy a vytvořit s ní láskyplný vztah.

☞ Kritická doba do 8 - 9 měsíců

☞ Možnost terapeutické intervence 18 - 24 měsíců

Bowlby - oblasti zájmu

 Separace (Bowlby, Robertson, 1952, 1957)

- **1. Fáze protestu**
- **2. Fáze zoufalství**
- **3. Fáze odpoutání od matky**

Mary Ainsworth

Mary Ainsworth

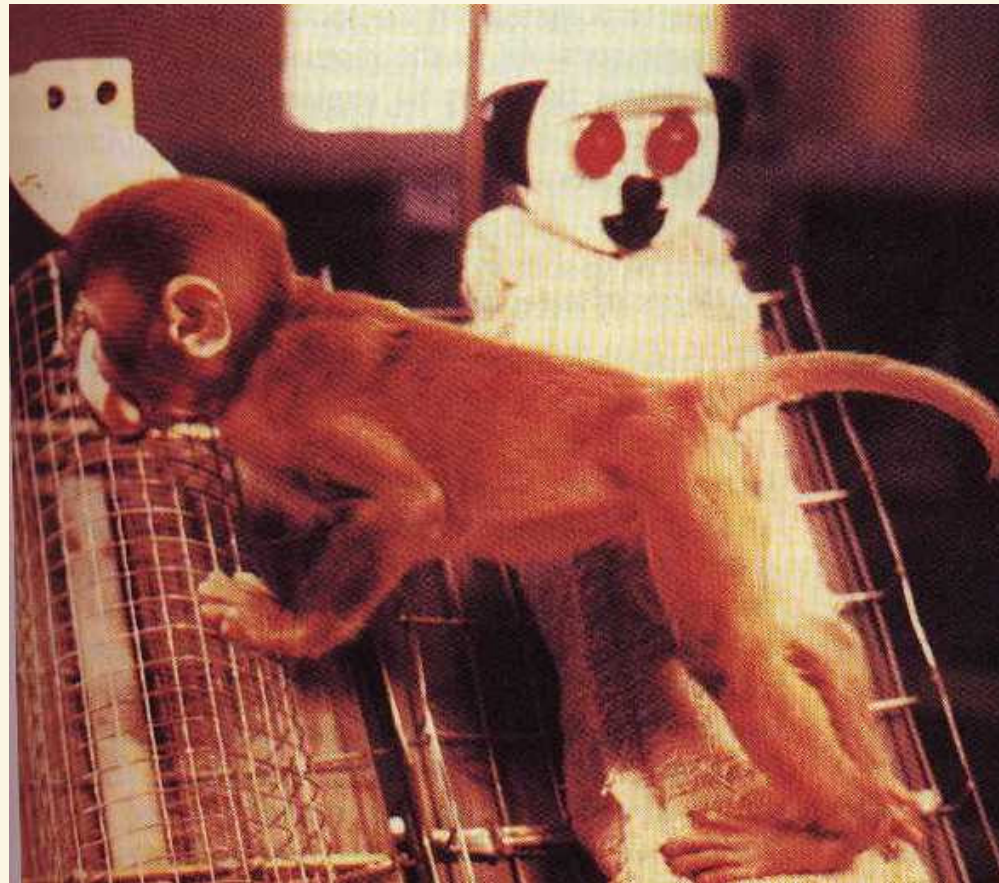
📄 Ainsworth: jak se liší typy výchovy ve smyslu rozvoje zdravého attachmentu

Mary Ainsworth

- ovlivněna
studiem
attachmentu u
opic

- Billy Harlow:

<http://video.google.com/videoplay?docid=2310389945258736844&hl=en>

Ainsworth

📄 Vyvinula metodu „**Test neznámé situace**“
“**Strange situation test**“- Test má 8
následujících sekvencí:

1. matka a dítě vchází do neznámé místnosti
2. matka si sedá a dítě má možnost volně se pohybovat

Ainsworth - pokrač.

---

3. Přichází neznámý člověk
4. Matka jde pryč, opouští dítě s neznámým člověkem
5. Matka se vrací zpět, cizí člověk odchází
6. Matka odchází, nechává dítě samotné v místnosti
7. Neznámý člověk se vrací
8. Cizí člověk jde pryč a matka se vrací

Ainsworth - pokrač.

📄 Pozorovala 1 roční děti a objevila 3 základní typy attachmentu

1. Bezpečné přimknutí.

Ainsworth - pokrač.

---

2. Úzkostné vyhýbavé přimknutí

Ainsworth - pokrač.

---

3. Úzkostné - ambivalentní přimknutí

Ainsworth - dokončení

📄 V roce 1986 přidán (Main, Solomon, 1986)
ještě jeden typ:

4. Přimknutí desorientované - desorganizované

Mary Anisworth - attachment

---

http://www.youtube.com/watch?v=36GI_1PBQpM&feature=related

Ainsworth - pokrač.

Trvalost vzorců chování

📄 Opakované výzkumy:

- zjistilo se, že děti klasifikované v 1 roce jako bezpečně přimknuté se takto chovaly až do 15 let.

Trvalost Attachmentu - dospělost

- Dospělí mají určité představy a pocity o vlastním attachmentu a jejich postoje ovlivňují způsob, jakým jednají se svými dětmi

 1997 Main, Goldwyn

Trvalost attachmentu - dospělost

- 1. Autonomní respondenti**
- 2. Odmítající respondenti**
- 3. Stále se soustředující na dosažení attachmentu**

Bowlby + Ainsworth shrnutí

- 📄 Nový pohled na chování dětí;
- 📄 Podnítli stovky výzkumů: zejm. metoda Ainsworthové - jednoduchá metoda, umožňující predikci chování;
- 📄 Nový pohled na lidské vztahy.

Bowlby + Ainsworth shrnutí

📄 Jay Belsky (1999)

📄 Kagan (1984)

A graphic of a spiral-bound notebook with a brown cover and a cream-colored page. The spiral binding is on the left side. The text "Attachment k otci" is written in a red, serif font at the top left of the page. A thin horizontal line is drawn across the page below the text.

Attachment k otci

M. Mahlerová - raná stadia vývoje ega

📄 Psychoanalytický pohled na vývoj člověka

📄 Rozvoj vztahu s matkou:

1. Autistická fáze

M. Mahlerová

---

2. Fáze symbiotická (asi ve druhém měsíci)

M. Mahlerová

---

3. Separačně - individuační fáze (S-I)

(4.-5. měsíc)

- diferenciační
- praktikující
- znovusbližovací
- objektní stálosti

Vztah matka - dítě

📄 Dvojná vazba (double bind): narušení rovnováhy, porucha v oblasti komunikace, která není jasná a jednoznačná.

- Matka poskytuje dítěti vzájemně se vylučující informace (svým projevem ubezpečuje dítě o své lásce a zároveň ho odstrkuje).
- jedno sdělení bývá verbální druhé nikoliv;
- dítě není schopno porozumět a reagovat.

A spiral-bound notebook with a textured, light brown cover. The spiral binding is on the left side. The text "Předškolní období" is printed in the center of the cover in a dark red, serif font.

Předškolní období

Motorický vývoj

- 📄 Změna proporce těla
- 📄 Skeletární zrání
- 📄 Lateralizace
- 📄 Motorický vývoj – koordinace s dalšími schopnostmi
- 📄 Stále větší automatizace

Motorický vývoj

---

 2 roky

 **Chůze, běh – s
nohama od sebe**

 **Snaha uchopit
předměty oběma
rukama**

 3 roky

 **Nohy blíže u sebe
během chůze i běhu**

 Pohyb celkově hladší

 Úchop jednou rukou

Motorický vývoj

📄 4 roky

📄 Umí měnit rytmus chůze

📄 Umí přeskakovat překážku

📄 Větší fyzická síla,
koordinace

📄 5 roků

📄 Umí jít a držet rovnováhu
i za ztížených podmínek

📄 Jednoduše přeskakuje
překážku

📄 Umí si zapnout knoflík,
zip, někdy i tkaničky,
nůžky, štětec...

Jemná motorika

📄 Stále problém s přesnou jemnou motorikou

Učení a motorika - podmínky pro rozvoj motoriky

---

1. Přípravenost
2. Procvičování
3. Pozornost
4. Motivace
5. Zpětná vazba

The background of the slide is a spiral-bound notebook with a light brown, textured cover. The spiral binding is on the left side. The text is centered on the page.

Kognitivní vývoj

Jean Piaget

Předoperační myšlení

Pokroky v mentální reprezentaci

 Jazyk

 Myšlení

Hra „na něco“

Vývojové determinanty

- Postupná nevázanost na realitu
- Menší orientace na sebe
- Komplexnější schémata

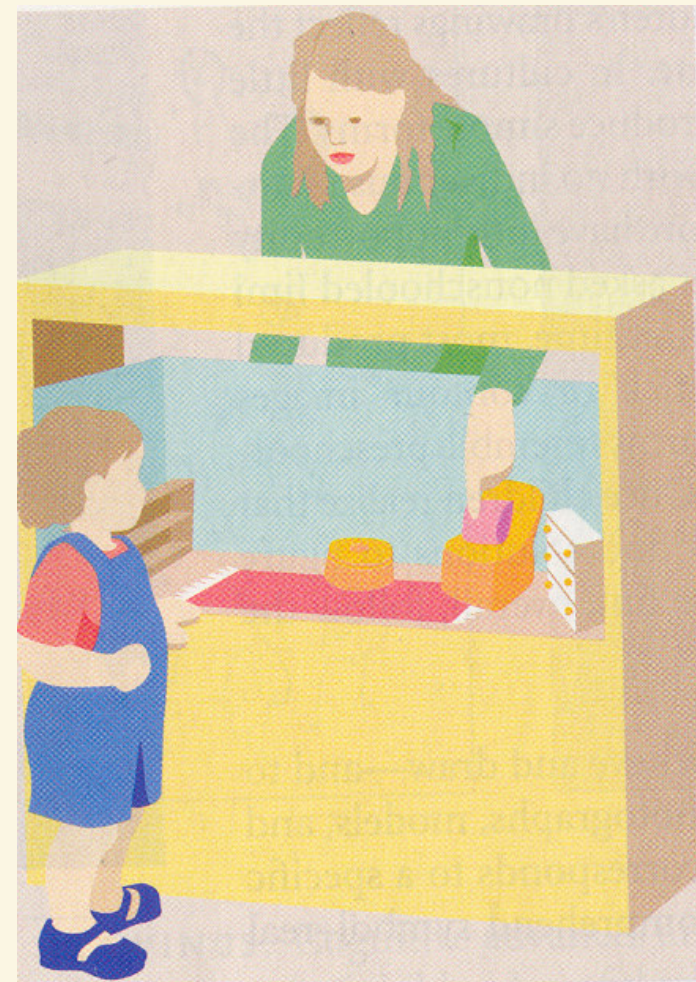
Dvojitá reprezentace

---

2 leté děti X 3 leté děti

Dvojité reprezentace

- ☞ schopnost vidět symbolický objekt jako objekt a jako symbol – snímek místnosti
- ☞ nedovedou odlišit, že model je jak domeček pro hračky, tak model skutečného domečku

Kresba - Dvojitá reprezentace

 Vývoj:

 1. čmárání

 2. obrazová hodnota kresby

 3. schématické kresby

Vývoj kresby

čmárání

3 roky- stádium tvarů (6)

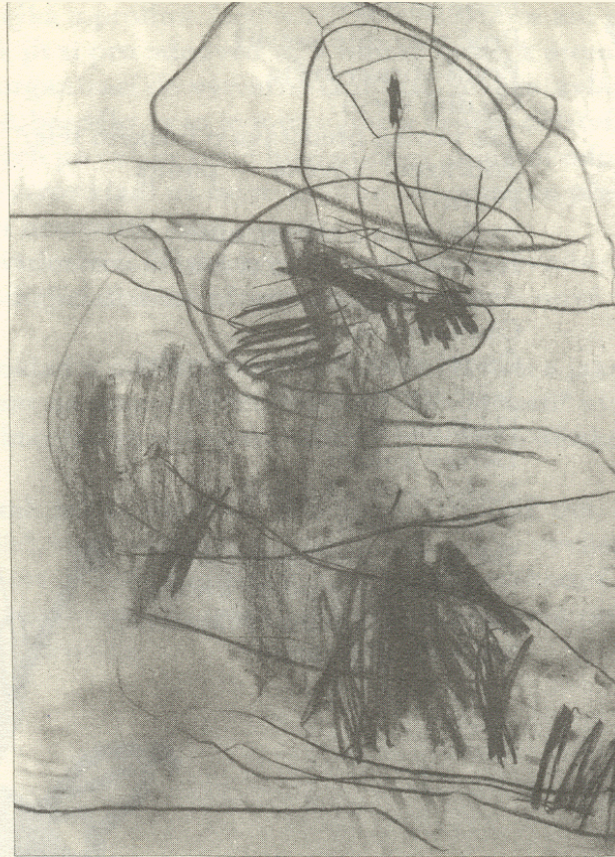
kombinace tvarů

seskupování tvarů

4-5 roků stádium obrázků

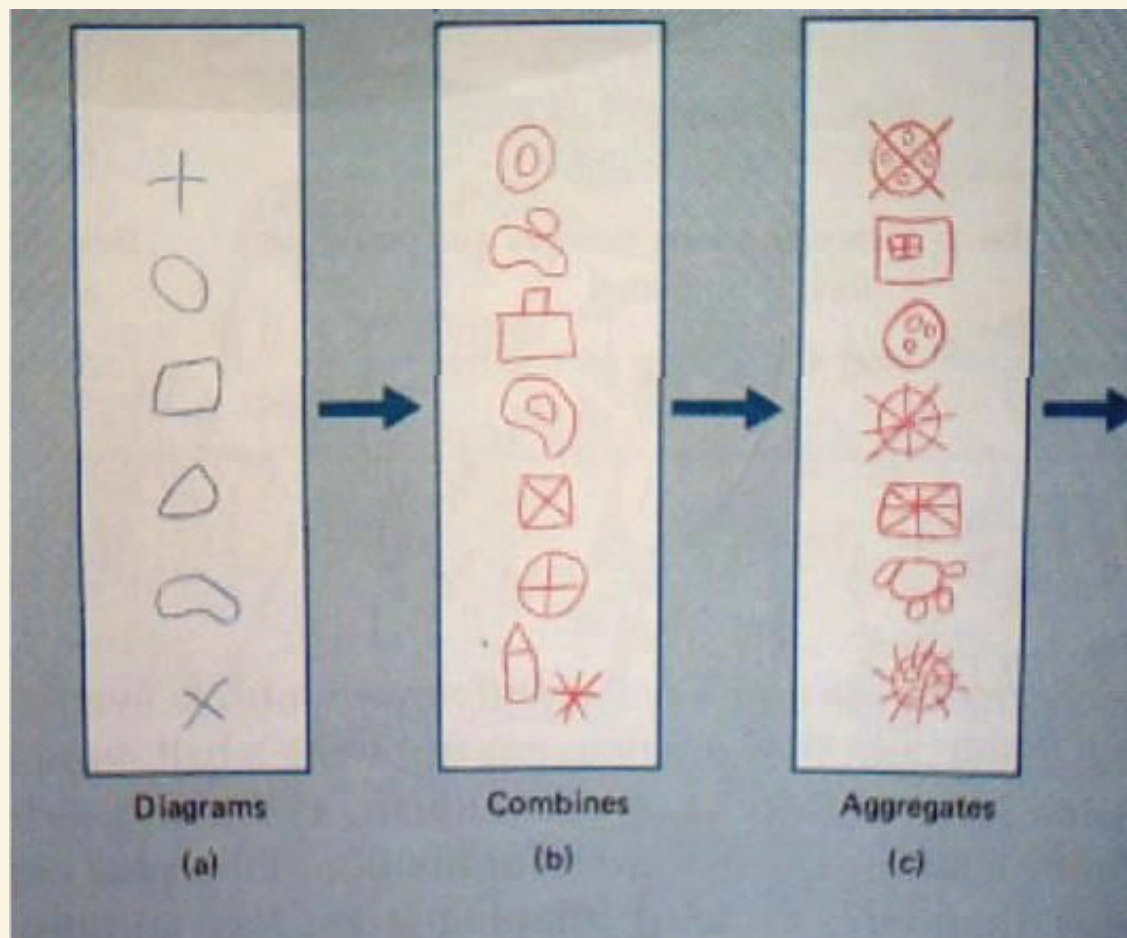
Čmárání – 2 roky

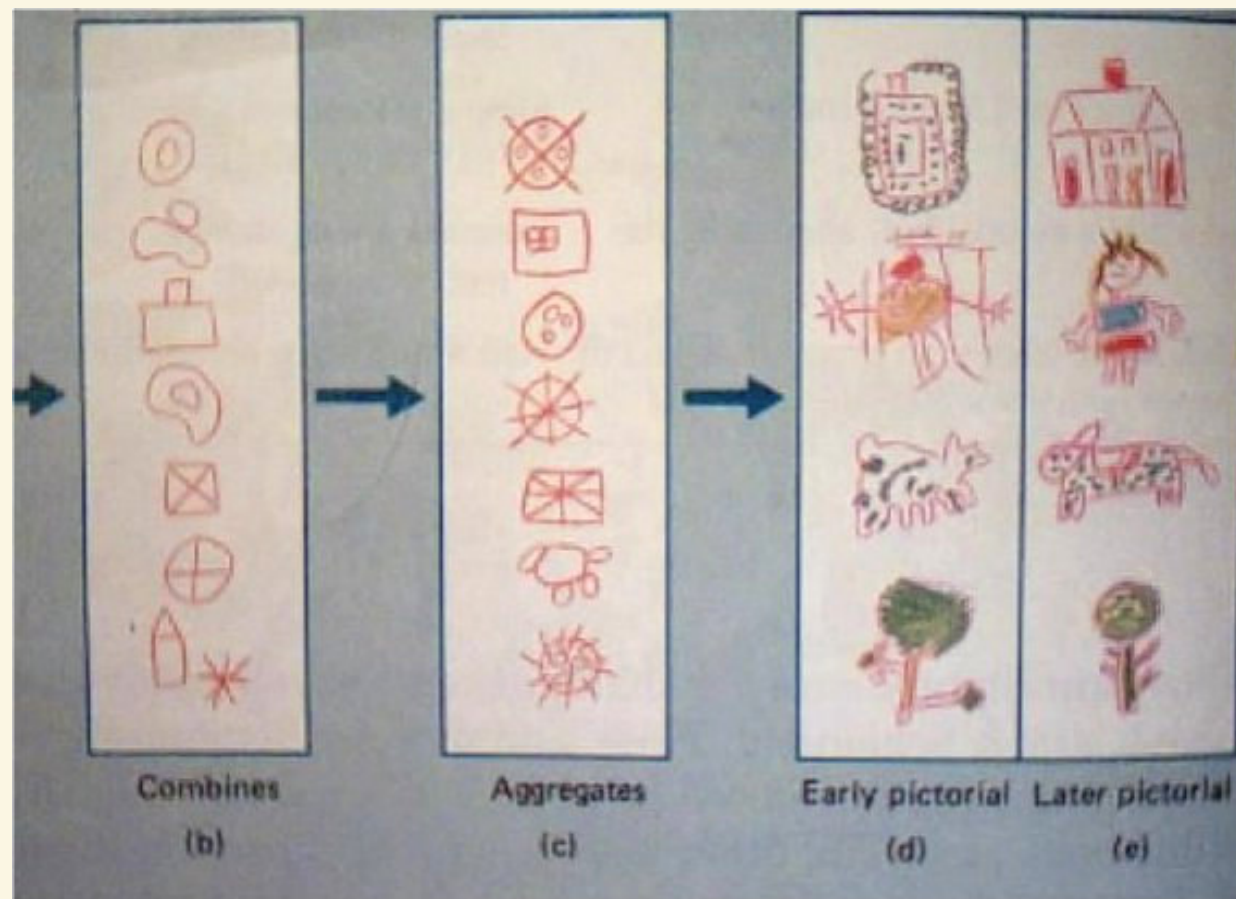

Vývoj kresby- Kellogg

Vývoj kresby- Kellogg

Kresba lidské postavy

📄 3,5 roku – obličej

📄 ruce nohy – cefaloid, hlavonožec

📄 oči, ústa, nos, vlasy

📄 trup – ne vždy

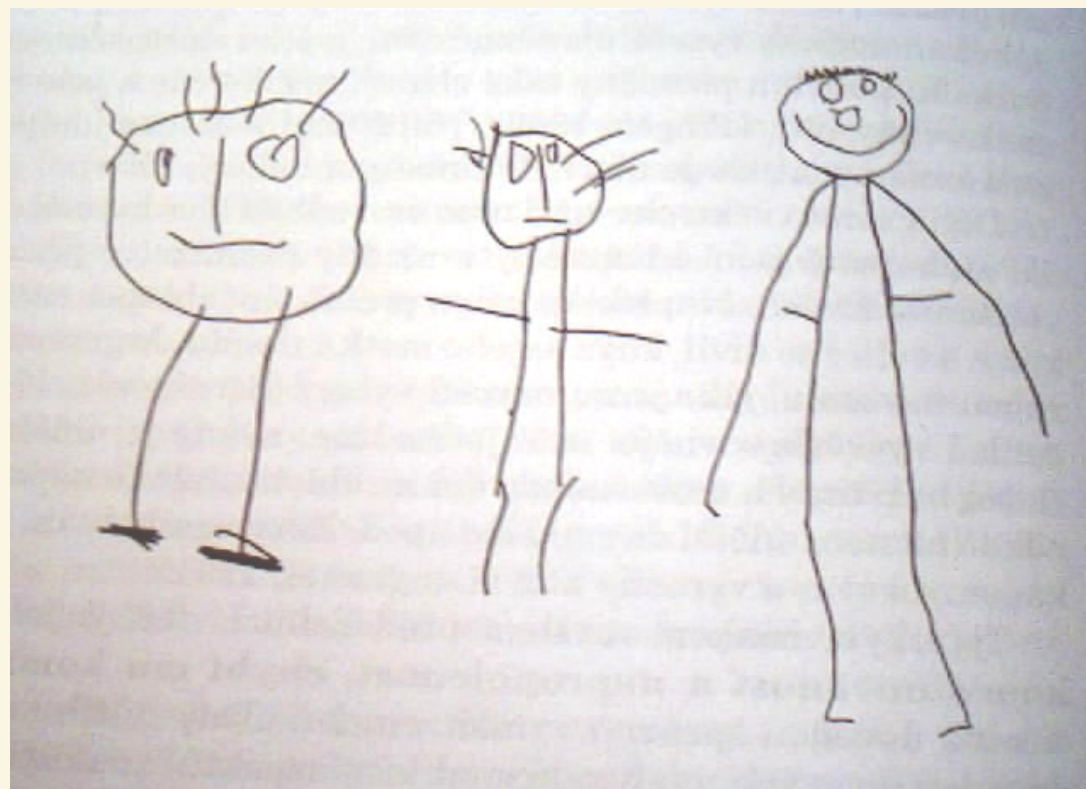
Kresba postavy

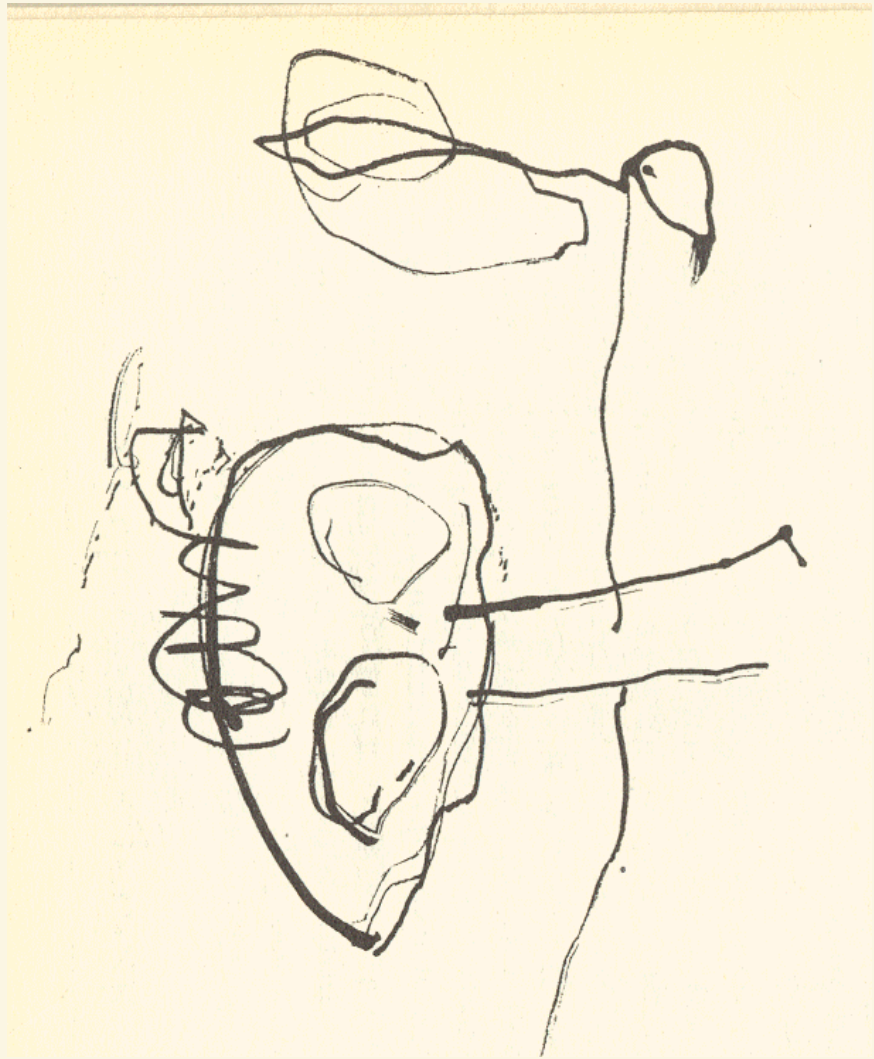

Kresba postavy

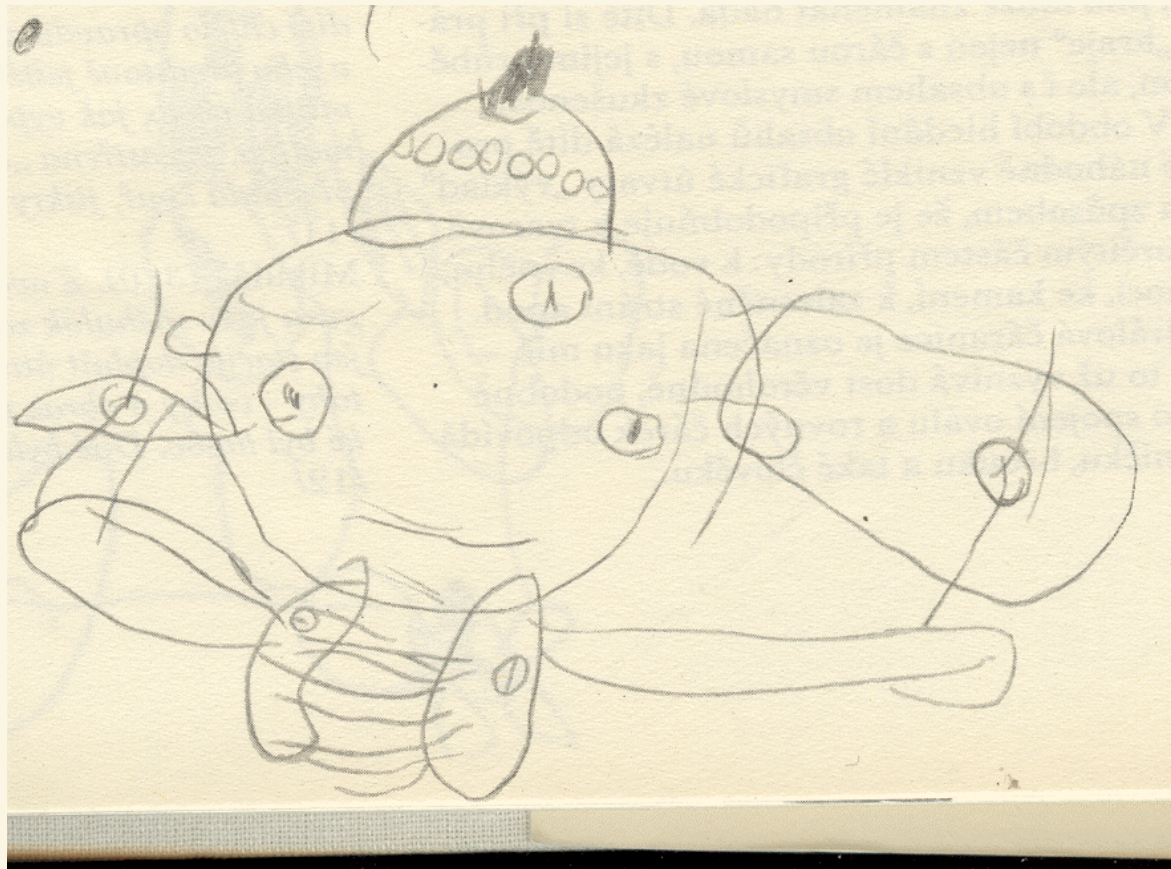

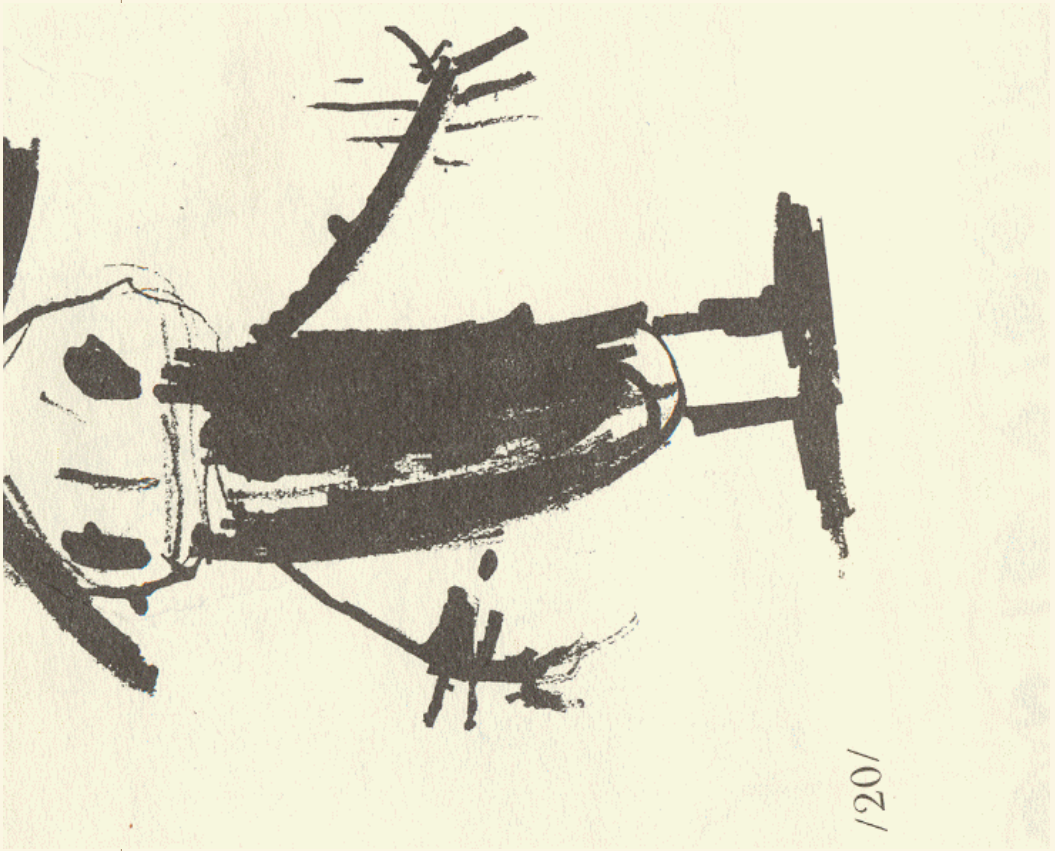
„Holčička s čepičkou“

Kresba postavy

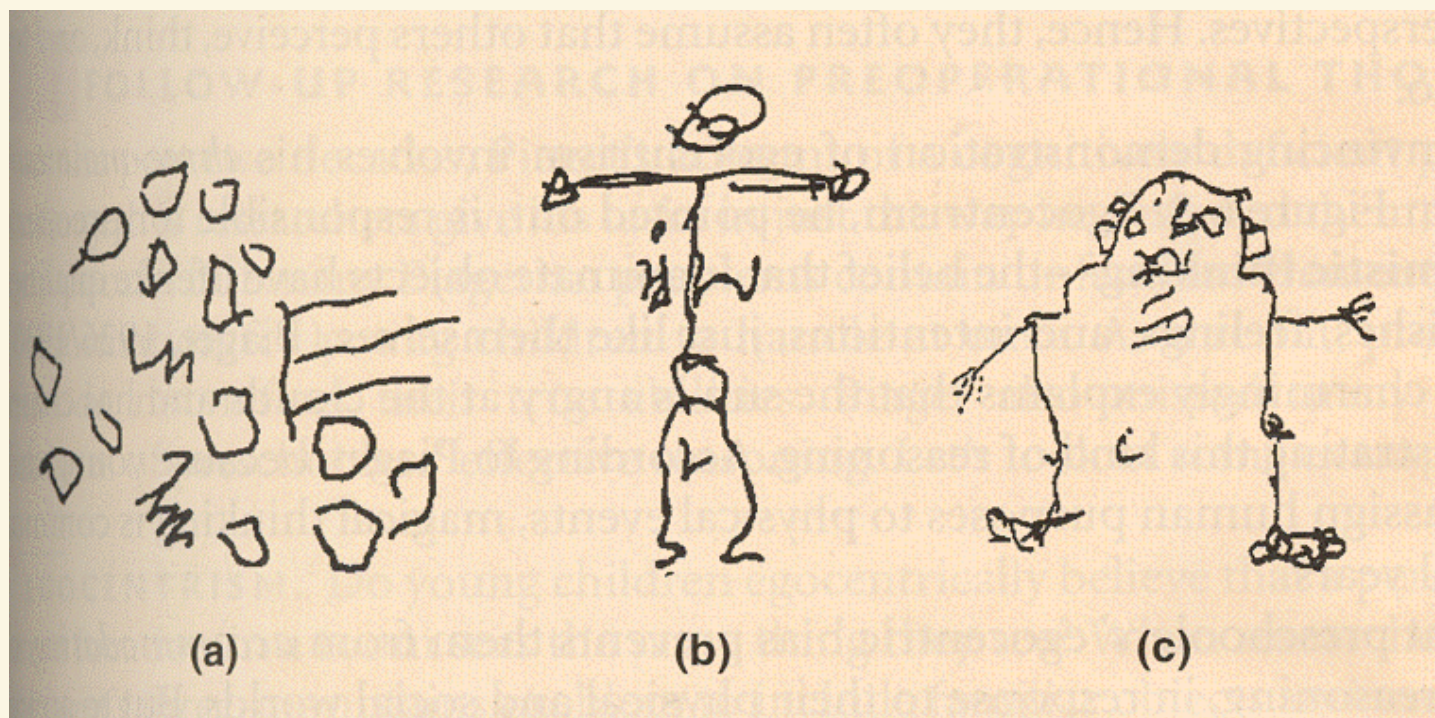

- po 5. roce - kresba dvojdimenzionální
- trup
- 6 roků – detaily- oblečení znaky průhlednosti
- 7 roků – zpřesnění proporcí – umístění i velikost
- 8 roků – profil
- 9 roků – pohyb
- 10 roků - stínování, perspektiva

1201

Vliv nácviiku – Nová Quinea 15 let

Předoperační myšlení

Piaget – stádia

---

1. senzomotorické (0-2 roky)

<http://www.youtube.com/watch?v=ue8y-JVhjS0&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?gl=CZ&hl=cs&v=1KZ9IPRkU&feature=related>

2. předoperační (2-4 roky)

<http://www.youtube.com/watch?v=GLj0IZFLKvg&feature=related>

3. názorné myšlení (4-7 let)

<http://www.youtube.com/watch?v=gA04ew6Oi9M&feature=related>

4. konkrétní logické operace (7-11 let)

<http://www.youtube.com/watch?v=zjJdcXA1KH8&feature=related>

5. formální logické operace (12 let)

<http://www.youtube.com/watch?v=9yhXjJVFA14&feature=related>

Kognitivní vývoj

J.Piaget: Názorné, intuitivní myšlení

---

1. Egocentrismus

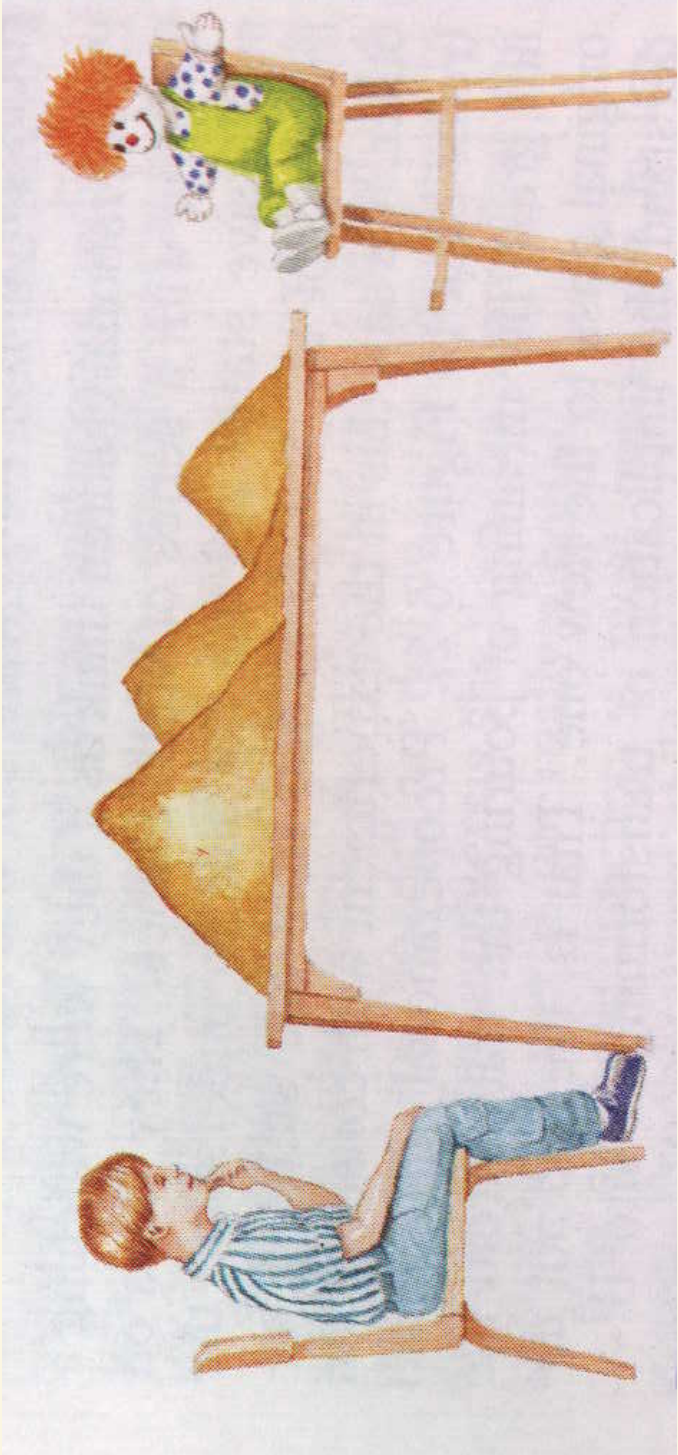
1. Neschopnost vnímat a popsat perspektivu druhého člověka
2. Egocentrismus v řeči

Piaget's experiment

Kognitivní vývoj

J.Piaget: Názorné, intuitivní myšlení

Kognitivní vývoj

J.Piaget: Názorné, intuitivní myšlení

- Dítě není schopno se oprostit od vlastní představy.
- Nejde o sobectví, ale jde o centralizaci u těchto malých dětí. Jsou zaměřeni na vlastní pohled a nejsou schopny vnímat simultánně pohled jiný.

Kognitivní vývoj

J.Piaget: Názorné myšlení

---

1. **Egocentrismus** → **Centralismus**
2. **Animismus**
3. **Fenomenismus**
4. **Magičnost**
5. **Antropomorfismus**
6. **Artificialismus**
7. **Absolutismus**

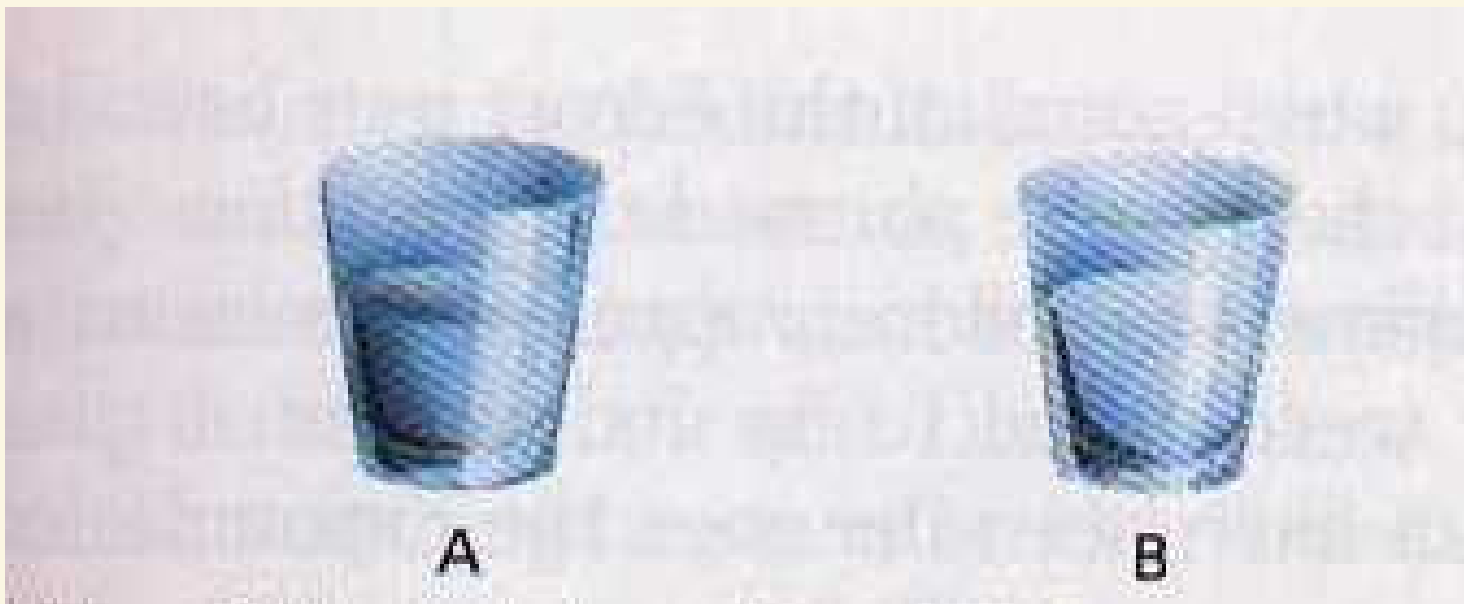
2. Neschopnost konzervace

Experimenty – konzervace množství

Experimenty – konzervace množství

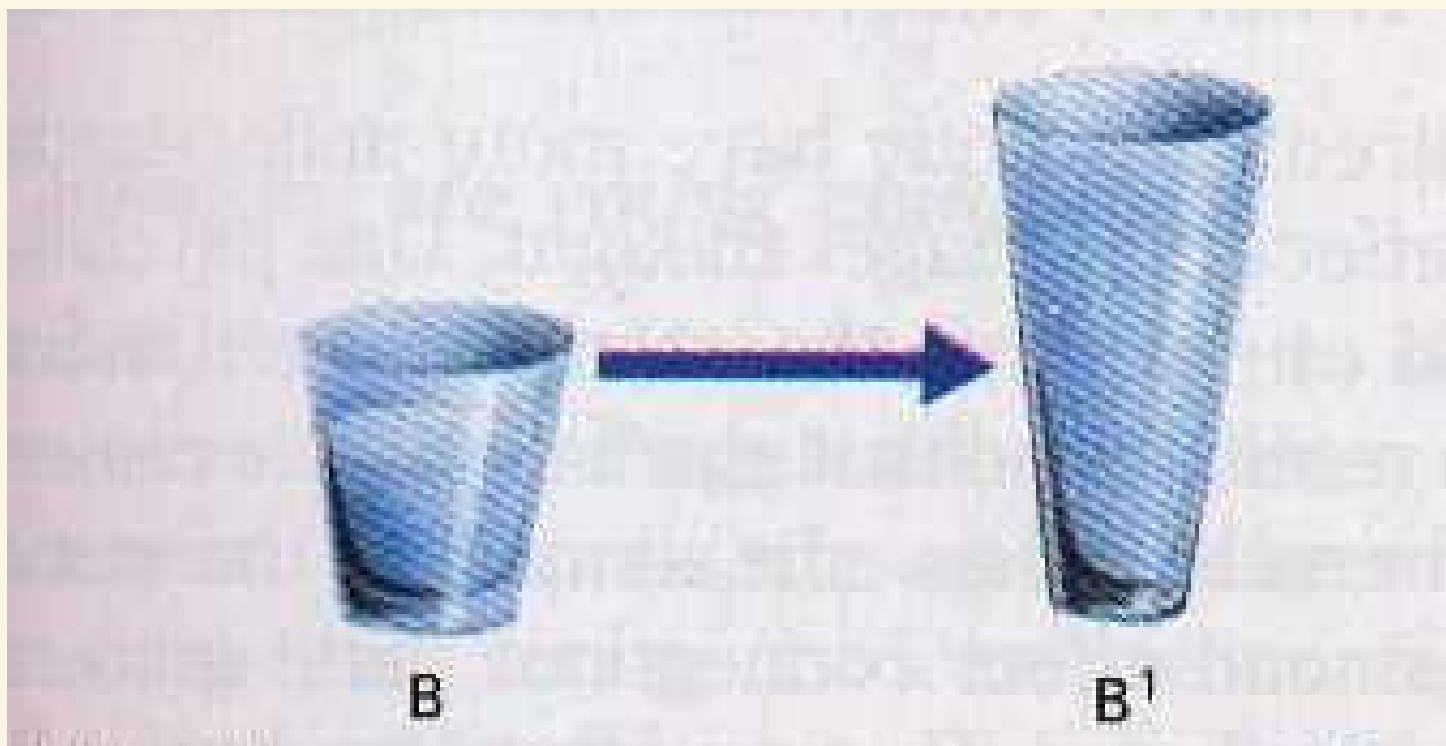

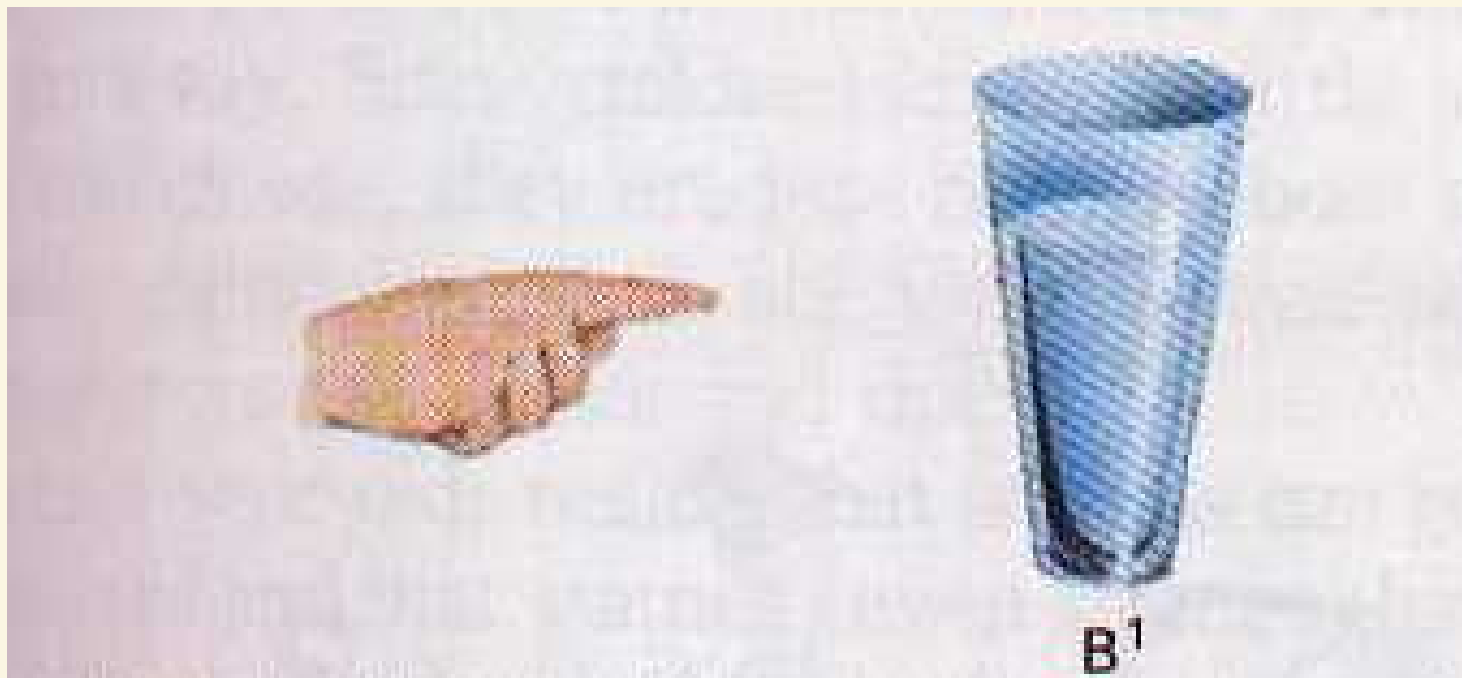
Experimenty – konzervace množství

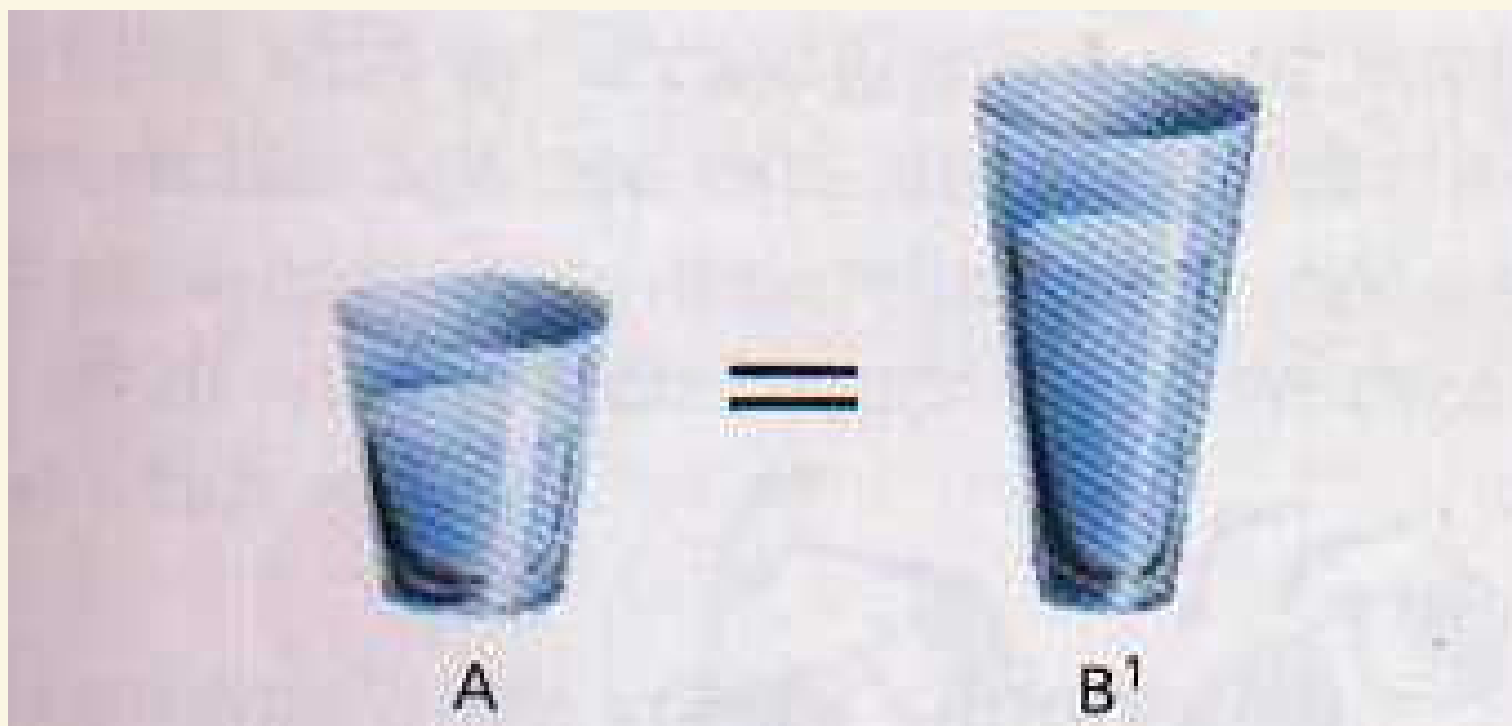
Experimenty – konzervace množství

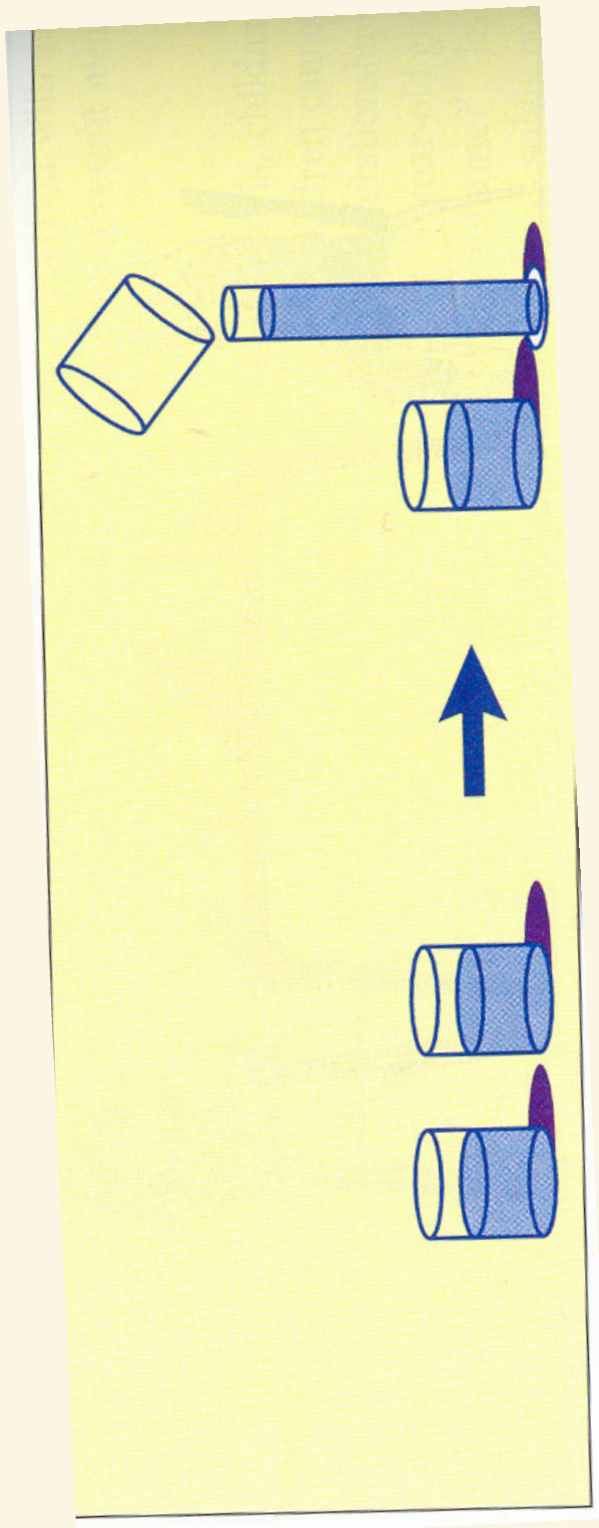

Experimenty – konzervace množství

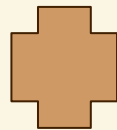

Experimenty – konzervace množství

Interpretace:

- Dítě má zachován obrysový pojem zachování jednotlivého předmětu, ale ne zachování množiny předmětů
- Dítě je uváděno v omyl zvýšením hladiny nebo tenkostí sloupce

Neschopnost ireversibility

Experimenty – konzervace množství

- Centrace a decentrace
- Když přeléváme do užších a užších - dítě prohlásí „*to je míň, je to moc tenké*“ - provede opravu v centraci na výšku tak, že decentruje pozornost k šířce.

Experimenty – konzervace množství

- Schopnost uvažovat o obou relacích současně vede k vyvození zachování množství – v **operačním období (dle Piageta)**

Piaget – shrnutí

<http://video.google.com/videoplay?docid=-9014865592046332725&hl=cs>

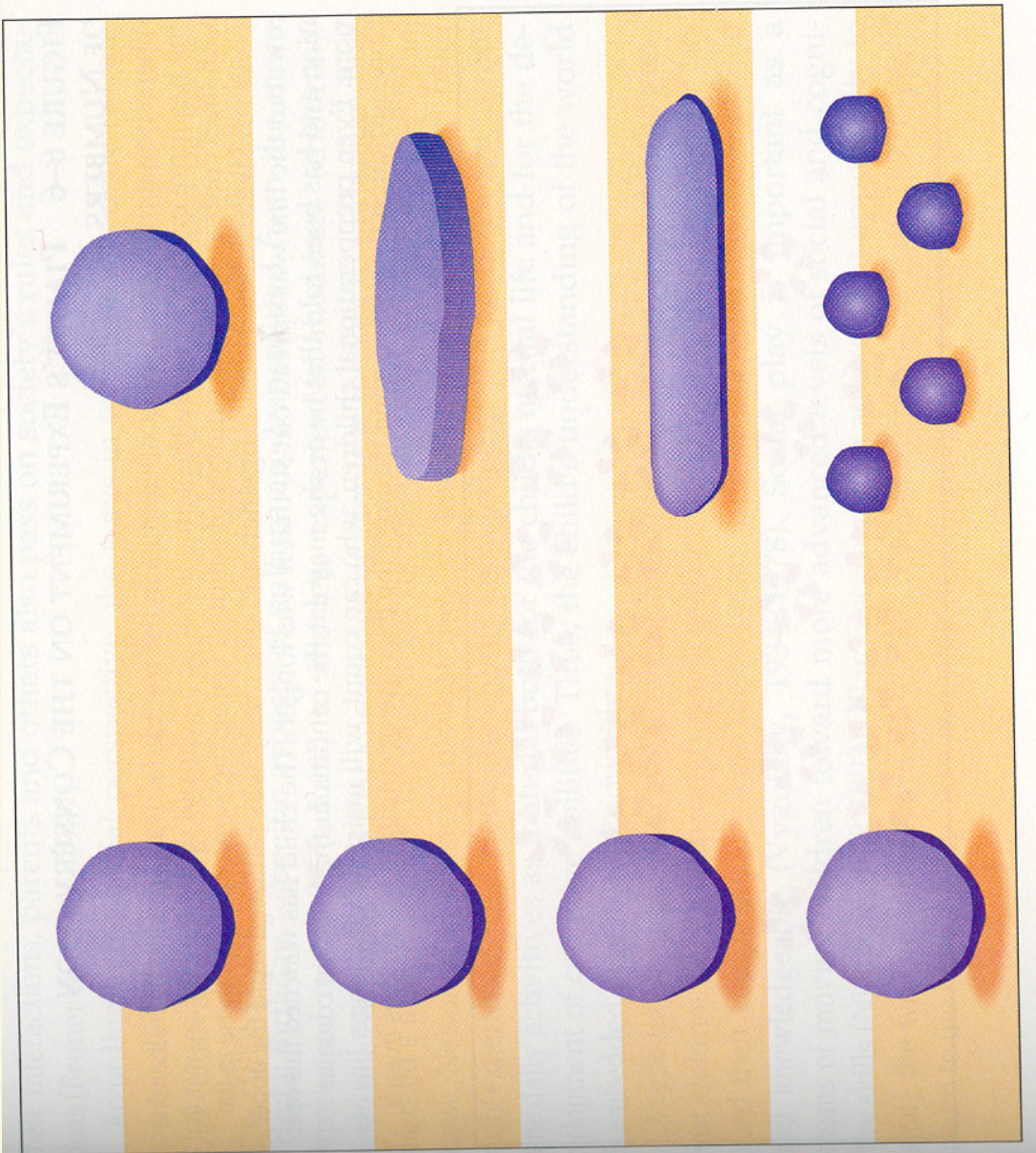

Omezení předoperačního myšlení

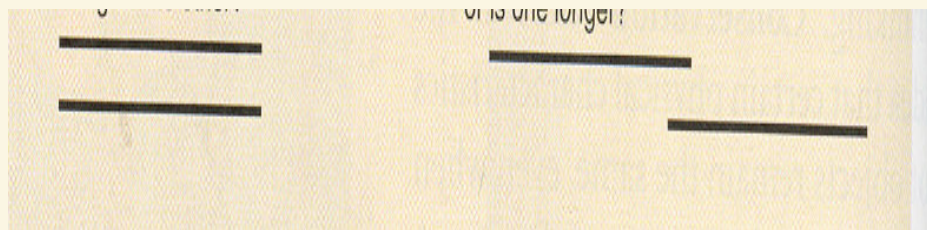
Omezení předoperačního myšlení

- 1. Egocentrické myšlení
- 2. Neschopnost konzervovat
- 3. Neschopnost hierarchické klasifikace
- <http://www.youtube.com/watch?v=B65EJ6gMmA4>

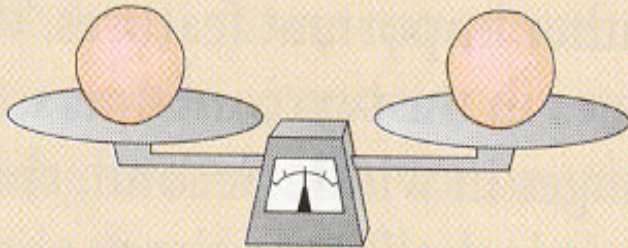

Konzervace množství

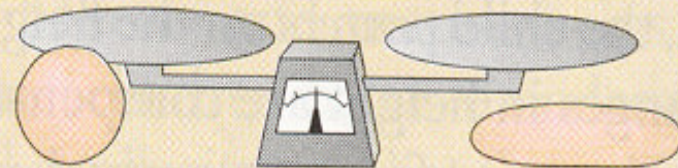

Konzervace množství

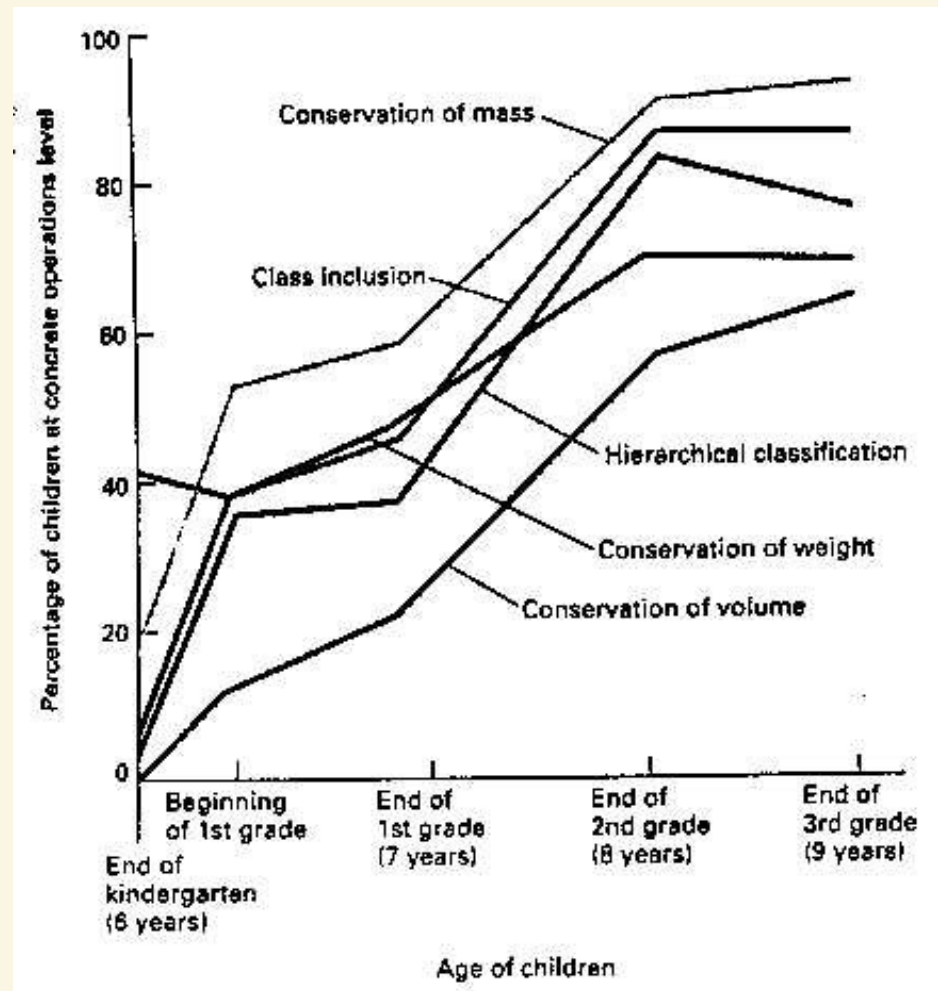
Does each of these two balls of clay weigh the same amount?

Now (without placing them back on the scale to confirm what is correct for the child) do the two pieces of clay weigh the same, or does one weigh more?

Konzervace množství

Kognitivní vývoj

Vztah mezi názorem a operací

Experiment: Dítěti současně předložíme sklenice odlišného tvaru A a B a požádáme, aby současně vkládalo po jednom korálku do každé z nich, jeden korálek levou rukou, druhý pravou.

- Operace je potlačena nadměrnými požadavky názoru

Kognitivní vývoj

Názorná představa uspořádání

Experiment:

- rotace předmětu kolem vlastní osy - zajímavé představy o uspořádání.

Kognitivní vývoj

Rozčleňování názoru

- 📄 Experiment: řazení tužek, odlišných, ale dosti blízkých rozměrů do dvojic.

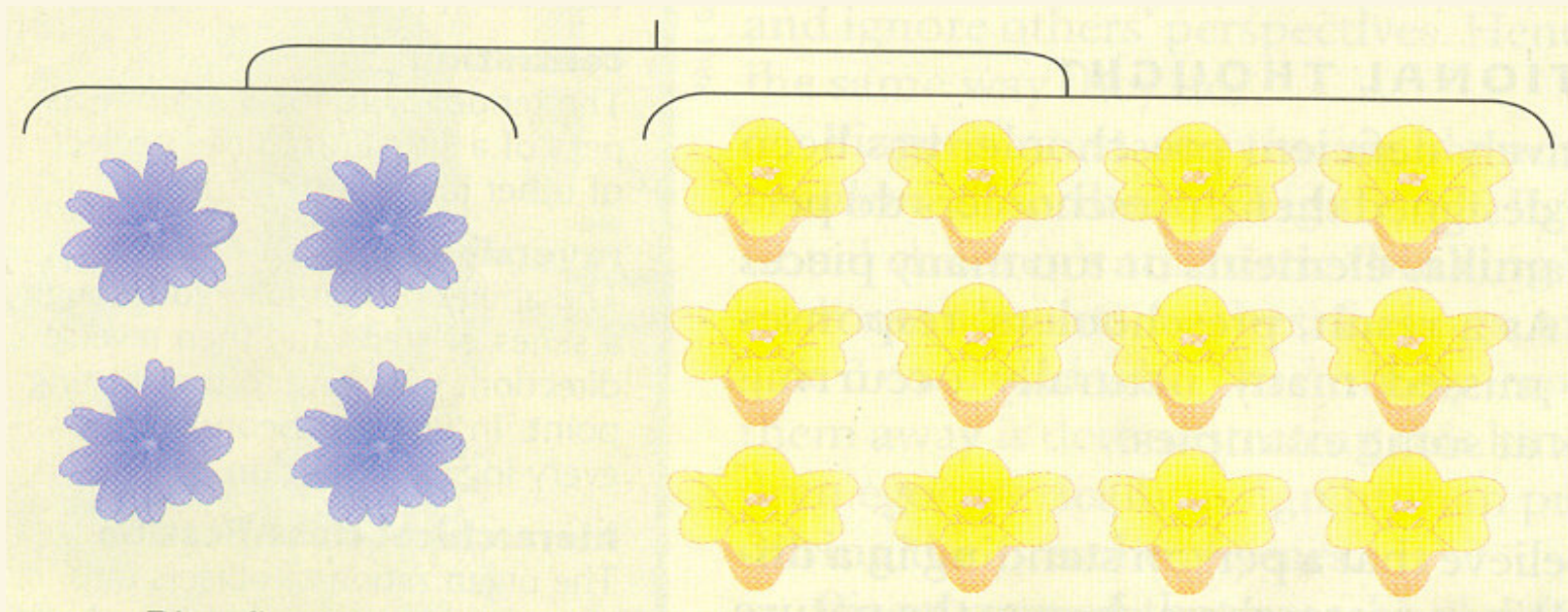
The background of the slide is a spiral-bound notebook with a light brown, textured cover. The spiral binding is on the left side. The text is centered on the page.

3. Neschopnost hierarchické klasifikace

Kognitivní vývoj

Diferencování vztahů nadřazené třídy a jejích složek

Je na obrázku více žlutých květin nebo květin ?

Kognitivní vývoj

Diferencování vztahů nadřazené třídy a jejích složek

- Interpretace: děti respektovaly pouze jeden aspekt množiny (barvu), která je více upoutala.
- Podobně: je těžší kg peří nebo železa?

Kategorizace

Kategorizace - Piaget

---

 3 stádia schopnosti kategorizovat:

1. Stádium: 2,5 - 5 let

2. Stádium - 5 - 7-8 let

3. Stádium: 7-8 let (stádium konkrétních operací)

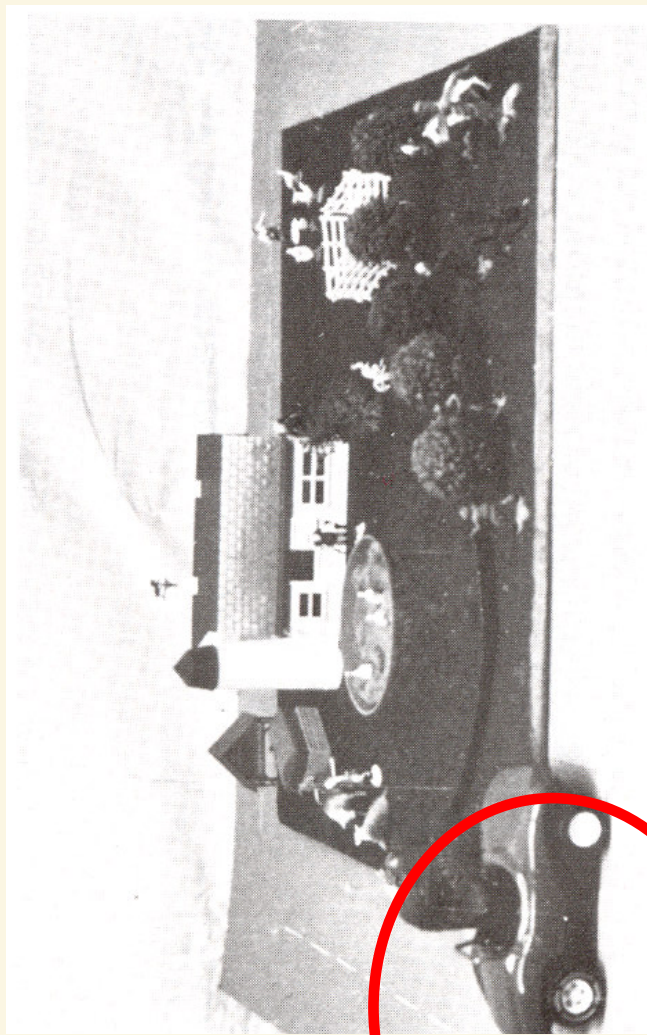

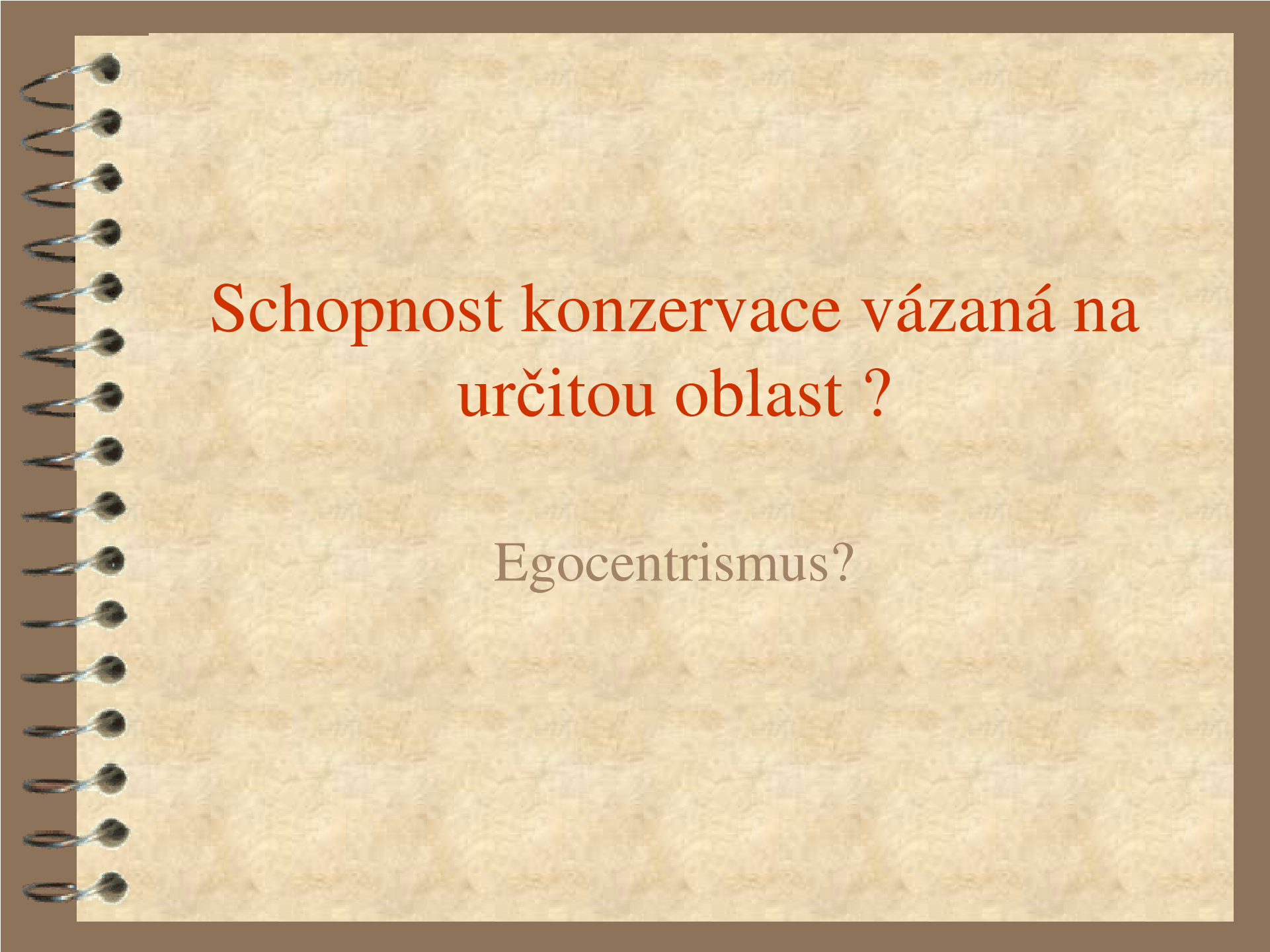
Nové výzkumy

A spiral-bound notebook with a light brown, textured cover and a silver metal spiral binding on the left side. The notebook is open to a blank page with a similar texture. The text is centered on the page.

1.Schopnost vnímání prostorové reality

A spiral-bound notebook with a light brown, textured cover and a silver metal spiral binding on the left side. The notebook is open to a blank page with a similar texture. The text is centered on the page.

Schopnost konzervace vázaná na
určitou oblast ?

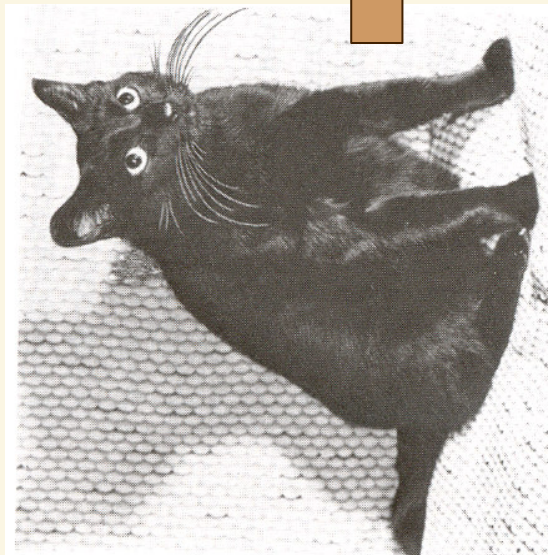
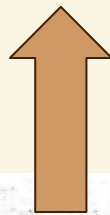
Egocentrismus?

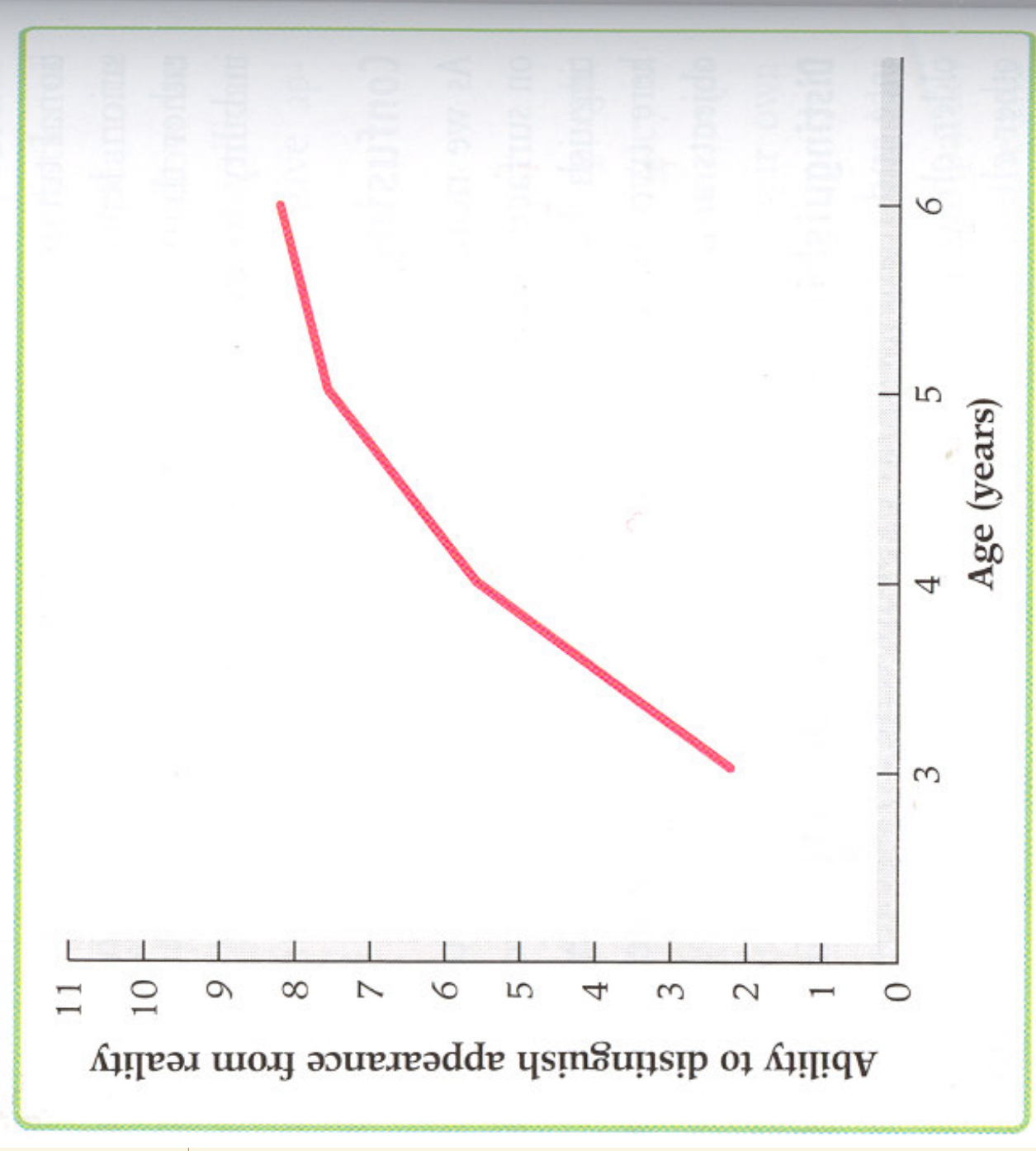
Konzervace + odlišení vzhledu od reality

📄 Lékaři vzali koně (dítěti je ukázán obrázek koně) a operovali ho tak, že mu přidali černé a bílé pruhy po celém těle. Ustříhli mu hřívu a spletli mu žíně v ocasu. Odnaučili ho ržát a naučili ho žrát divokou travu místo ovsu a sena. Naučili ho také žít v divoké Africe místo ve stáji. Když to všechno udělali, vypadalo toto zvíře takto (dítěti je ukázán obrázek zebry). Když skončili, bylo to zvíře kůň, nebo zebra? (Keil, 1989, s. 307)

Animistické a magické myšlení ?

☞ Často vznikají vlivem nedostatečné zkušenosti s vnějším fyzikálním prostředím.

Egocentrická řeč ?

Chápou roli posluchače

Chápou roli mladšího

Do jisté míry uzpůsobují řeč

Kategorizace

Kategorizace

☰ Kategorie na středním stupni zobecnitelnosti:
židle, stoly, oblečení

☰ [http://www.youtube.com/watch?v=tYtNk0BotRE
&feature=related](http://www.youtube.com/watch?v=tYtNk0BotRE&feature=related)

☰ Kolem 4 roku **nadřazené i podřazené** kategorie:
nábytek

X

kuchyňská židle, školní židle, židle na verandu, židle k psacímu
stolu....

Kategorizace

Apatosaurus (dinosaurus) má studenou krev

Pták má teplou krev

Jakou krev má dinosaurus dole na obrázku ?

Kategorizace

- 📄 Kategorizace je umožněna rozšiřujícím se slovníkem a rozšiřováním obecných znalostí
- 📄 Stejná kategorie má stejné znaky !

Kategorizace

Toto zvířátko rádo bojuje →

Categories of Animals

"Likes to fight"

Toto zvířátko rádo skáče
po stromech →

"Likes to hide in trees"

Kategorizace

A co tahle zvířátka ?

New Instances

Předoperační myšlení

Shrnutí

Myšlení je

- Názorné a intuitivní
- Centralistické
- Nedospívá ke zvratnosti (ireverzibilitě),
- Často si vypomáhá zkreslením, či vyloučením některých informací.

» **ALE**

- zjednodušené úkoly – logické operace
- myšlení se vyvíjí postupně

Vnímání počtu - Piaget

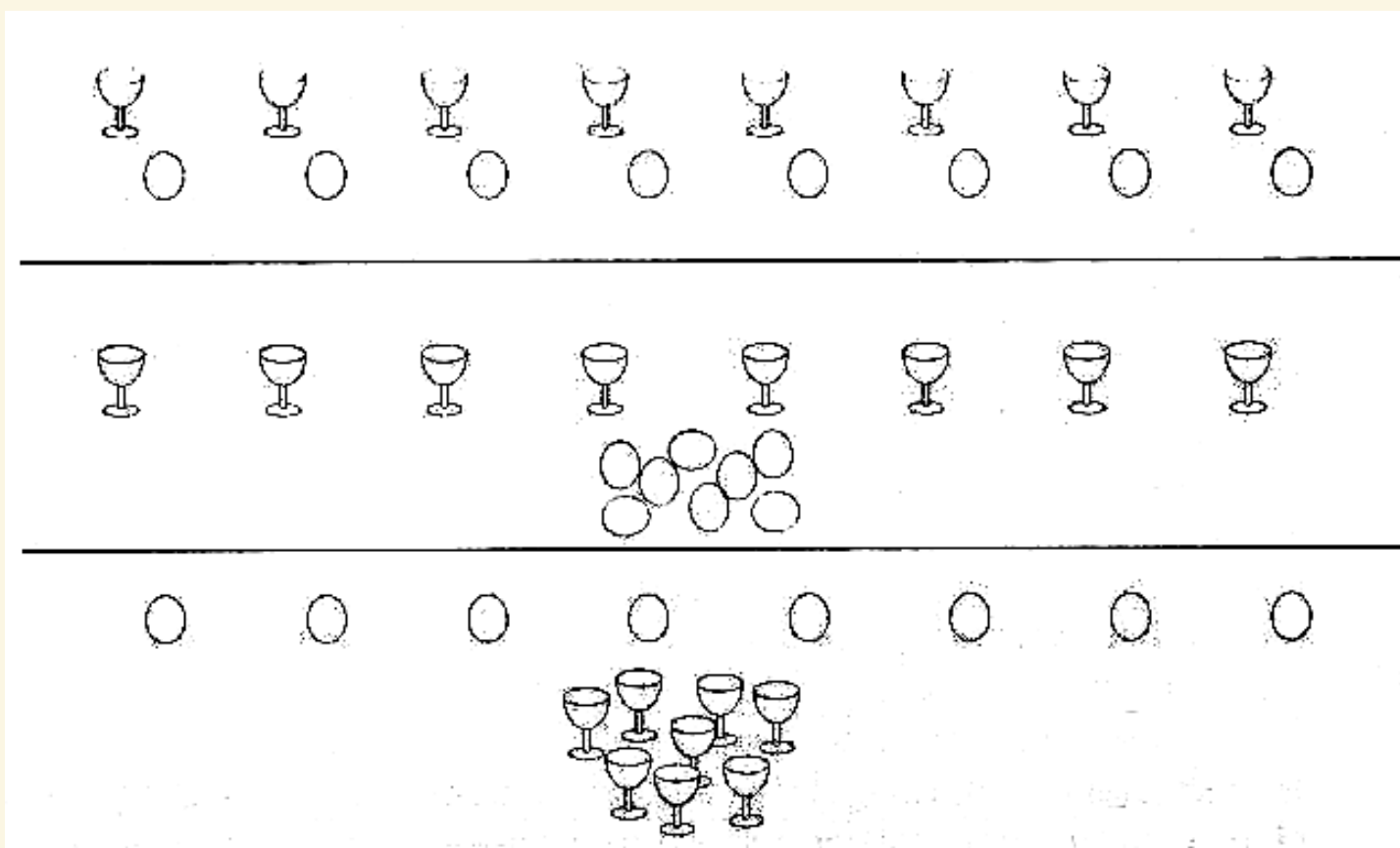

Dominance názorné složky

Piagetův experiment s řadou mincí - počet pouze jeden aspekt reality, dítě dává přednost vizuálně nápadnější, názorné vlastnosti.

Vnímání počtu

Vnímání počtu - Piaget

 Podobně:

- Experiment: pětileté děti měly rozdělit 18 korálek (10 červených a 8 modrých) na dva stejné díly-pětileté děti dělí podle barvy a neberou v úvahu odlišnosti v počtu

A spiral-bound notebook with a textured, light brown cover. The spiral binding is on the left side. The text "Vnímání počtu - současnost" is written in a red, serif font in the center of the cover.

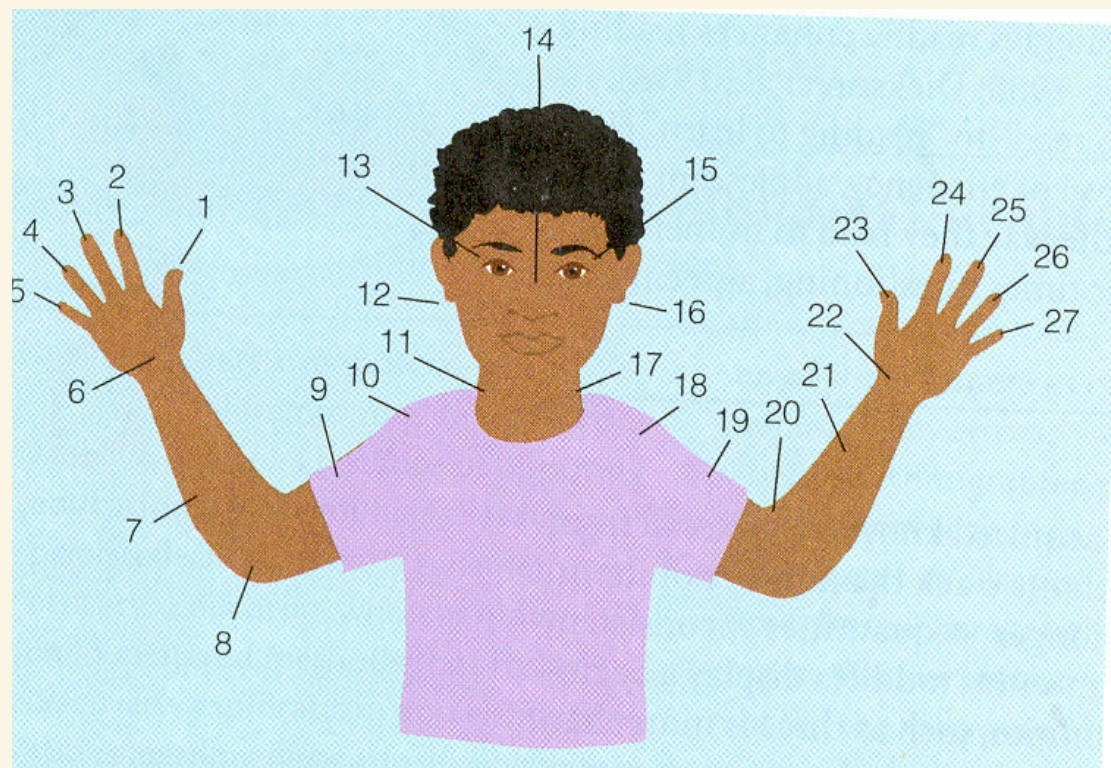
Vnímání počtu - současnost

Dítě začíná chápat počet jako jeden z možných klasifikačních kritérií

- 16 měsíců – vnímání vztahu více než, méně než
- verbální popis – moc, málo,...
- memorování
- krátká sekvence položek a čísla
- princip kardinality (4-5 let)
- (mezikulturní srovnání)

Mezikulturní rozdíly

Počítání současnost

- 📄 přiřazování čísel k objektům
- 📄 žádné číslo není možné vynechat
- 📄 poslední číslo v řadě

Chápání prostoru a času

Prostor

- Diferenciace polohy nahore a dole je již správná. x (pravo-levo)

Čas

Piaget a vzdělávání

- Učení objevováním
- Citlivost ke zralosti učit se
- Akceptování individuálních rozdílů

Zhodnocení teorie

 Vývoj pozoruje a rovněž:

- popisuje
- vysvětluje

Uskutečňuje se vývoj ve stádiích?

Vygotského sociokulturní teorie

<http://www.youtube.com/watch?v=hx84h-i3w8U>

ŘEČ „pro sebe“

📄 Egocentrická (Piaget) x privátní řeč
(Vygotskij)

A spiral-bound notebook with a light brown, textured cover. The spiral binding is on the left side. The text is centered on the cover.

Sociální původ kognitivního vývoje

Lev Vygotskij

Sociální původ kognitivního vývoje

📄 Kognitivní vývoj v souladu se sociální interakcí

📄 Zóna proximalního vývoje

Efektivní sociální interakce

📄 Intersubjektivita

📄 vedená (řízená) účast

Vygotského pohled na „hru na...“

📄 Jedná v souladu s vnitřními podněty

📄 Učí se myslet před tím než jedná

X

Piaget

Vygotskij a pedagogika

 Reciproční učení

 Kooperativní učení

The background of the slide is a spiral-bound notebook with a light brown, textured cover. The spiral binding is on the left side. The text is centered on the page.

Současné teorie o zpracovávání informací

Nespokojenost a vágnost formulování
vývojové změny

NEO – Piagetova teorie

CASE, (1992 – 1998)

☞ akceptace stádií

☞ Přesun mezi stádii - **v závislosti na zvětšené schopnosti zpracovávat informace**

☞ Specifická kognitivní struktura

☞ (batole - senzorický vstup a fyzické akce,

☞ v raném dětství vnitřní reprezentace událostí a jednání a jednoduché transformace reprezentací

☞ adolescenci komplexní transformace reprezentací.)

NEO – Piagetova teorie CASE, (1992 – 1998)

 Vývoj mozku

 Praxe se schémata a automatizace

- praktikující schémata – asimilace
- kombinování schémat, konstrukce - akomodace

 Formování „centrálních pojmových struktur „

Příklad

☞ Dítě 5 let

☞ schémata

- když je voda nalita z vysoké skleničky do nízké, výška hladiny se zredukuje,
- když je voda přelita z úzké skleničky do široké, tak se plocha vody zvětší.

☞ experimentování

☞ správná odpověď konzervace

☞ spojení do centrální pojmové struktury

NEO – Piagetova teorie CASE, (1992 – 1998)

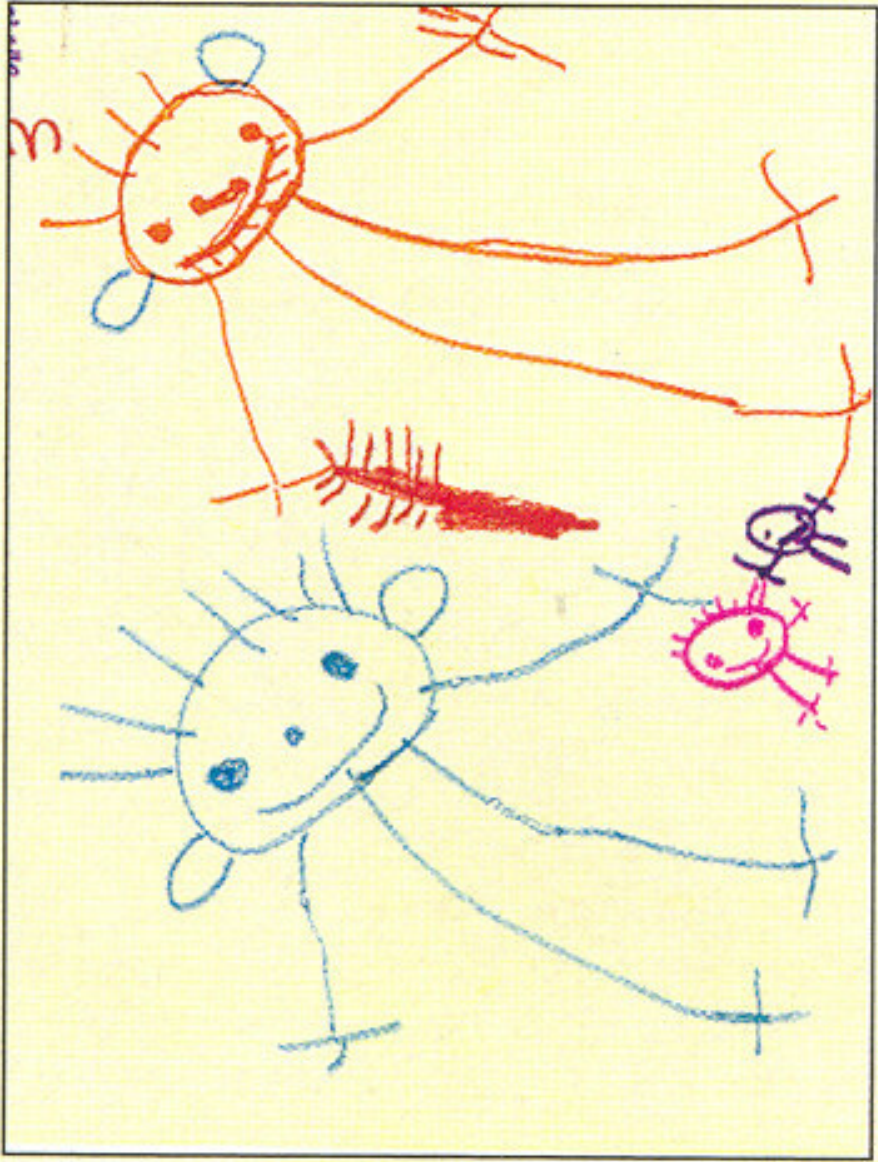

- 📄 zkoušení teorie na řadě úkolů
- 📄 předškoláci – jedna dimenze
- 📄 školní věk 2 dimenze
- 📄 adolescence – kombinace

- 📄 Role zkušenosti

Příklad - Formování centrálních pojmových struktur

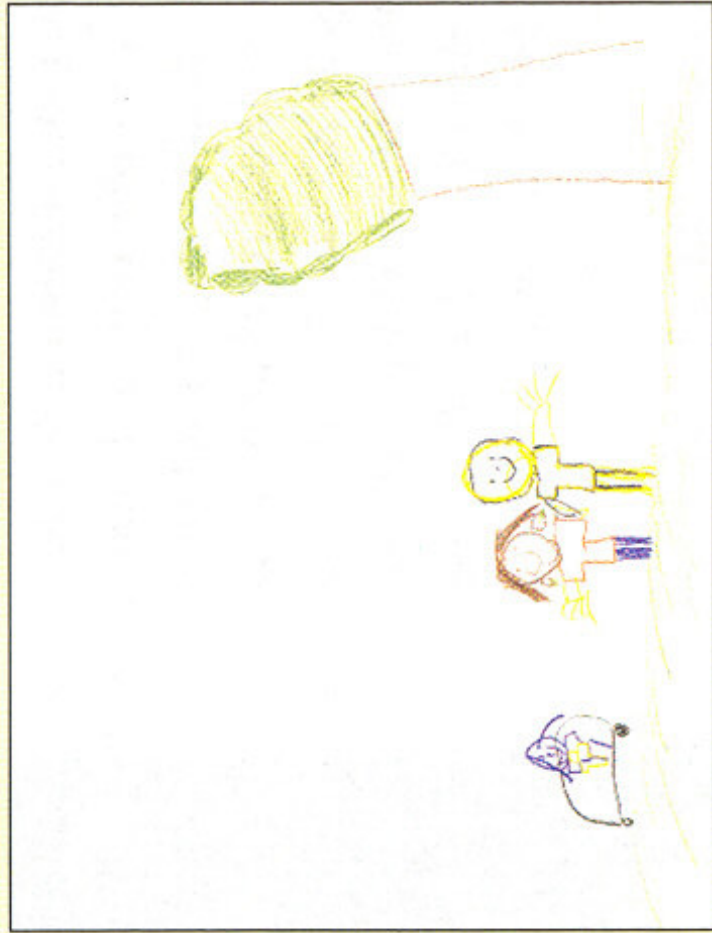

 „Nakreslete obrázek maminky a tatínka, jak se drží za ruce v parku, s malým miminkem na trávě před nimi a stromem daleko za nimi“.

(a)

(b)

(c)

Sieglerův model výběru strategie

rychlost

přesnost

Pozornost

Selektivita

- nové + pohyb
- intenční chování
- jeden aspekt situace
- více kritérií

Pozornost

Kognitivní inhibice –

- kontrola vnějších i vnitřních rušivých podnětů

Strategie pozornosti

- bez strategie
- 5 let první strategie + neschopnost ji dodržet, kontrolovat
- 6 – 7 let pevná strategie + nedokonalé využití strategie
- Efektivní užití strategie i zlepšení výkonu

Paměť

Strategie uchovávání informací

- Organizace + Opakování – od 6 let
- Elaborace – od 10 let

Paměť

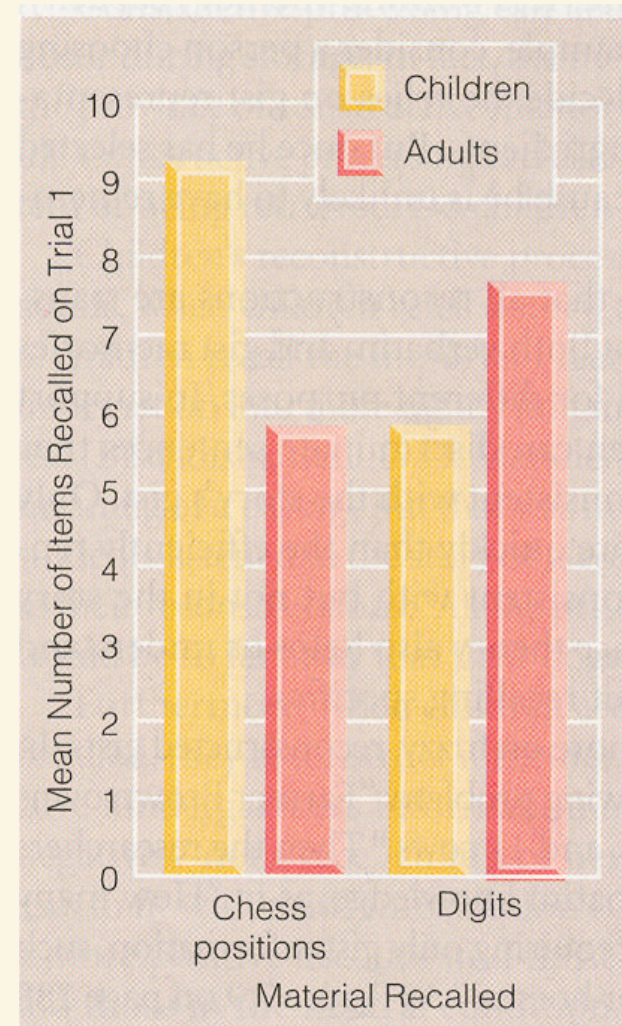

- 1. Rozpoznání
- 2. Vybavování
- 3. Rekonstrukce

Vztah znalostní základny a paměťového výkonu

📄 Micheline Chi, (1978)

- lepší paměť odvozena od
  - širší základny znalostí
  - lépe strukturované znalosti

Školní věk

Strážlivý realista I

Mladší školní věk (6-11)

Hra – Povinnosti (kázeň, odkládání saturace, přizpůsobení, ...)

Období poměrně *klidné, nebouřlivé a šťastné*.

Tělesný vývoj:

CH: 117—145cm; 22 – 37kg

D: CH+1cm; CH+0,5kg

Hlava: druhý chrup, tvar čelistí a spodní části obličeje, rtů, čelo ztrácí d. klenutost, rysy obličeje se již blíží dospělé podobě – obecně směr k vyšší interindividuální rozmanitosti než v dřívějším věku

Mozek: plně rozvinut ~ kol. 10 let

Obratnost: Zvyšování a vyšší míra inter-gender diferenciaci (např. u CH ~ pozice v kolektivu).

Jemná motorika se dále vyvíjí (psaní), stejně jako smyslové vnímání (tíha, barva, vzdálenost, rychlost atd.).

Realismus „naivní“ – „kritický“

Strážlivý realista II

Mladší školní věk (6-11)

Myšlení

Realismus „naivní“ (autorita) – „kritický“ (individuum)

myšlenkové operace se automatizují, směřují ke schopnosti abstrahovat (pracovat s pojmy, „jen v mysli“)

princip „konzervace množství“ je upevněn, zautomatizován

logické třídění ještě nestálé, ale funkční (vrabci/kosi ~ ptáci)

Řeč

aktivně ~ 5000 slov

„syrovější význam slov“ vs. užívání slov (více vázáno na rodinné zázemí)

rozvoj, zvyšování slovní zásoby a pojmového vyjadřování (např. vlivem aktivního čtení, diskuzemi pro radost)

Paměť

stabilnější, u emočně či výkonově podmíněných informací již s přímým přesahem i do dospělosti

Střízlivý realista III

Mladší školní věk (6-11)

Škola

Fylogeneticky přirozené propojování je nahrazeno školními povinnostmi – zřetelně vymezeným přechodem mezi hrou, učením a prací...

První „obec“

První učitel

Doba školy a „po škole“

Gender a sexualita (psychosexuální vývoj)

Střízlivý realista IV

Mladší školní věk (6-11)

Doma / Rodina

Rodiče

Komunikace / Interakce

Vztahy a koalice (sourozenci – rodiče – širší rodina) / Povinnosti / Tresty

Úplnost / Neúplnost

Čas první lásky I

Pubescence (11-15)

Pubes ~ lat. chmýří, ohanbí

Dospívání ~ pubescence + adolescence

Období, které je snad z celého života nejdramatičtější a biodromálně nejzajímavější.

Vysoká míra individuálních rozdílů (obecně)

Tělesný vývoj

CH: 145--171cm

D: 146-164cm

RŮSTOVÝ SPURT – vrchol:

D ~ 11-12 let věku

CH ~ 13-15 let věku

Možnost 2. etapy r. spurtu kolem 17.-18. roku věku (např. na vojně)

POHLAVNÍ DOSPÍVÁNÍ – zrání pohl. orgánů (vnějších/vnitřních)

menstruace, poluce

Čas první lásky II

Pubescence (11-15)

Škola / Volný čas

Pubescentní sport – *být lepší*; oblíbená *hra na tajemství*, zpočátku *bojové hry* či čtení (filmy ... *kultura*).

Můžeme rozlišit osm druhů primárních zájmů a jednotlivé kategorie zájmů zařadit do tří obecnějších kategorií, které jsou ve shodě se třemi formami zaměřenosti:

Zájmy o ideje:

- vědecké – zjistit, proč jsou věci takové, jaké jsou
- literární – činnosti se slova a jazykem
- estetického vnímání a vyjádření

Zájmy o lidi:

- kontaktní – setkávání se s lidmi pro nějaký zisk
- sociální – o lidi jako takové

Zájmy o věci:

- systematizační – o sbírání a třídění materiálu
- materiální – o zacházení s věcmi, zvířaty, rostlinami

V každé této kategorii ještě můžeme rozlišovat zájmy podle kritéria **teoretický – praktický, romantický – realistický, aktivní – pasivní**, apod. (Smékal, 2002).

Čas první lásky III

Pubescence (11-15)

Myšlení

Jsou již dány všechny *podstatné obraty vědeckého myšlení, myšlení o myšlení, formální logické operace* – tedy např. formální myšlenkové postupy nezávislé na obsahu.

Je možno uvažovat o *obecných číslech, myslet o neexistujícím „kdyby“, srovnávat realitu a ideály.*

Předmětem zájmu jsou často *kritické náhledy* – např. *na smysl a hodnoty společnosti, ideologie, náboženství atp.*

Otevírá se cesta *konstruktivní tvořivosti, nápadům*, je možno uvažovat *do hloubky pojmu.*

Formální myšlení *není dáno fylogeneticky či geneticky* je nutno se je naučit, vtisknout *na základě připravenosti kognitivního aparátu.*

Čas první lásky IV

Pubescence (11-15)

Sociální vztahy / Individualita

„život na sopce“, „kdy každá tendence má vyšší teplotu než v dětství i v následujících obdobích“, „hormonální bouře“, podrážděnost, převládající záporné emoce, neporozumění sama sobě i od okolí, pocity nejistoty, prožívání ambivalencí (které mohou vést až k destruktivnímu chování – např. včetně suicidia)

Výbušnost citů ještě neznamena hloubku či intenzitu – dojem přecitlivělosti, sentimentu.

Vzestup sebekontroly, snížení bezprostřednosti.

Objevení REFLEXE a SEBEREFLEXE.

„Zrcadlo je důležitou rekvizitou v pubescentově světě...“ Sebepoznávání, sebezkušenost, sebekorekce... posuzování okolí, sebezpytování a sebeobviňování, sklony ke vztahovačnosti.

Čas první lásky V

Pubescence (11-15)

Sociální vztahy / Individualita

„...záleží na tom, jak si sám sebe cením, vážím, jaké sebevědomí jsem získal v předcházejícím období – a také mnohem dříve. Dítě *má být jako kojeneček a na počátku batolivého období považováno za nejkrásnější na světě, má získat неотřesitelnou jistotu, že je rodiče cení, že se mu obdivují.*“

Samozřejmě v hranicích autentičnosti a přiměřenosti...

Klesá *závislost na rodičích*...a rodičů na dospívajících dětech...

Tresty – „jen tehdy, když už si opravdu nevíme jiné rady“, *trest* je téměř vždy vnímán jako urážka a ponížení...

Kritičnost, „*pubescentní vzpoura*“ má svůj smysl...

Vnímání rozdílu mezi *formální* a *neformální* autoritou.

Touha po *důvěrném vztahu* – kamarád/ka (ne jen intimním!).

Vliv *mínění skupiny* (např. školní třídy, party ...) má zásadní vliv!

Čas první lásky VI

Pubescence (11-15)

Sexualita / Ideály

platonismus, zamilování platonické

pubescentní sexualita

pubescentní masturbace (autosexualita) a sex. fantazie

První pohlavní styk

ženy v průměru v 18,06 a muži 18,17 roku věku.

Pornografie vs platonická erotika první lásky vs sexualita (vyzrálá/nevyzrálá).

„Co platí pro intelektuální abstrakci, pro platonickou lásku a pro myšlenku vzpoury, našli bychom pravděpodobně i u dalších linií pubescentního vývoje: *příprave genetickým a historickým programem, chápe se pubescent dychtivě velkých témat svého individuálního života. Hned na začátku se mu však nabízejí snadné kompromisy, vedoucí k životu bez ideálů, k rozumné prostřednosti úpadkového, konzumního životního stylu.*“